

MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLARIMIZIN KLASİK
TÜRK MÜZİĞİ BÖLÜMLERİNDE VERİLMEKTE OLAN KORO (TOPLULUK)
YÖNETİMİ DERSİNİN NİTELİĞİ

Burhan KUL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müzik Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Uğur TÜRKMEN

Afyonkarahisar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

ÖNSÖZ

Bu araştırmamın her aşamasında desteklerini benden esirgemeyen danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Uğur Türkmen'e verdikleri cevaplarla çalışmama ışık tutan Kültür Bakanlığı, Devlet konservatuvarları, Belediye konservatuvarları ve muhtelif musiki derneklerinin saygıdeğer koro şeflerine, gerek verdikleri cevaplarla gerekse tezimi hazırlamamda göstermiş oldukları gayretle bana yardımcı olan sevgili öğrencilerime ve kendilerinden çaldığım tüm zamanlar için anlayış gösteren sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

Burhan KUL

ÖZGEÇMİŞ

Burhan KUL

Müzik Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: 2001 Selçuk Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, Türk Sanat Müziği Bölümü

Lise: 1992 Atatürk Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi

İş / İstihdam

2002 – Öğretim Görevlisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: Eskişehir 01 Mart 1975

Cinsiyeti: Erkek

Yabancı Dil

İngilizce

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	ii
ABSTRACT	iii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	x
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1
1.Problem Cümlesi.....	1
2.Alt Problemler.....	1
3.Araştırmanın Önemi.....	2
4. Sayıtlar.....	3
5. Sınırlılıklar.....	3
6. Yöntem.....	4
7. Araştırmanın Modeli.....	4
8. Evren ve Örneklem	4
9. Veri toplama Yöntemleri.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ	6
A) SANAT VE MÜZİK EĞİTİMİ ÜZERİNE.....	6
1.1. Sanat Nedir?.....	6
1.2. Müzik Nedir?.....	6
1.3. Sanat Ve Müzik Eğitimi.....	7
B) KORO VE TOPLULUK YÖNETİMİ.....	10
1.4. Koro kavramı ve tarihçesi.....	10
1.5. Koro (Topluluk) Yönetimi Dersinin Gerekliliği	19
1.6. Korolarda Hazırlık Süreci ve Seçme Kriterleri.....	20
1.7. Türk Müziği Korolarının Sayısal Yapısı.....	24
1.8. Özelliklerine Göre Toplulukların Çalıştırılma Yöntemleri.....	25
1.9. Repertuar Seçimi	35
1.10. Toplulukların Ses Eğitimi, Ses Sağlığı Ve Korunmasına İlişkin Bilgiler	38
1.11. Toplu Ses Eğitimi.....	44
1.12. Korolarda Disiplin, Motivasyon ve Konser.....	47
1.13. Koro Yöneticilerinde Bulunması Gereken Özellikler.....	59
1.14. Korolarda Yönetim Teknikleri.....	63
1.15. Örnek Repertuarlar.....	73

İKİNCİ BÖLÜM

II .BULGULAR.....	77
2.1.Birinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	77
2.2.İkinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	83
2.3.Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular.....	84
2.4.Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular.....	87
2.5.Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	88
2.6.Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular.....	91
2.7.Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	92
2.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular.....	93
2.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular.....	96
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
KAYNAKÇA.....	100
EKLER.....	102

KISALTMALAR

K.T.M: Klâsik Türk Müziği

Yy: Yüzyıl

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

Tsm : Türk Sanat Müziği

Thm: Türk Halk Müziği

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Bu Dersi Almış Bir Öğrenci Olarak Kendinizi Amatör Veya Profesyonel Bir Koroyu Yönetecek Düzeyde Buluyor musunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi..77

Çizelge 2. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Bu Dersin Koro Ve Topluluk Yönetmek Dışında Hangi Yönlerinize Katkıda Bulunduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.....78

Çizelge 3. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Sizce Bu Derste Öğretilmesi Hedeflenen Ders İçeriği Amacına Tamamı İle Uygun Mu?”Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi79

Çizelge 4. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Dersin İşlenişi Hakkında Herhangi Bir Öneriniz Varmı?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.....80

Çizelge 5. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Bu Ders Hakkında Yayınlanacak Ve Bu İçeriği Taşıyacak Bir Ders Kitabı Türkiyedeki Amatör Ve Profesyonel Korolara Fayda Sağlarmı ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.....81

Çizelge 6. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Bu Dersi Aldıktan Sonra Koro (Topluluk) Yönetimine Bakış Açınızın Değiştiğini Hissediyor musunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.....82

Çizelge 7. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Katıldığınız Amatör Veya Profesyonelce Hazırlanmış Çalışmalarda Yöneticilerin Hangi Davranış Ve Tutumları Sizi Olumlu Veya Olumsuz Etkilemiştir ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.....83

Çizelge 8. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Katıldığınız Etkinlik Dinleti Ve Konserlerin Çalıştırılma Ve Yönetilme Tekniklerini Yeterli Buluyor musunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi...84

Çizelge 9. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Verdiğiniz Konserlerde Hazırlanan Repertuarları Bu Derste İşlenen Repertuar Hazırlama Tekniklerine Uygun Buluyormusunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi85

Çizelge 10. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Bulduğunuz Bölge İtibari İle Verilen Konserlerde Hazırlıklar Ve Sahneleme Sürecinde Yapılan Hazırlıklar Size Yeterlidir ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.....86

Çizelge 11. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “ Koro Ve Topluluk Kavramları Arasındaki Fark Sizce Ne Olmalıdır ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....87

Çizelge 12. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Klasik Türk Müziğinde Koro (Topluluk) Yöneticisi Yetiştirme Problemi Var mı ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....88

Çizelge.13. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Türkiye de Amatör Koro Ve Derneklerde Görev Yapan Yönetici Ve Şeflerin Eğitim Durumu Ne Olmalıdır ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....89

Çizelge 14. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Türkiye de Amatör Koro Ve Derneklerde Görev Yapan Yönetici Ve Şeflerin Kişisel Özellikleri Ne Olmalıdır ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....90

Çizelge 15 Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Size Bu Sorularla Birlikte Bildirilen Koro (Topluluk) Yönetimi Ders İçeriği Sizce Yeterlimi ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....91

Çizelge 16. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Profesyonel Ve Amatör Koro Şeflerinin Bilgi Alışverişinde Bulunacağı Bir Platform (Kongre Seminer Panel) Sizce Gereklimidir? Destek Verir mi siziz?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....92

Çizelge 17 . Türkiye’deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Sizce Bizim Musikimizle Batı Müziği Yönetim Tekniği Ve Anlayışı Arasındaki En Önemli Farklar Nelerdir ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....93

Çizelge 18. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Bir Klasik Türk Müziği Topluluğu Yöneticisi Yetiştirmek İçin Batı Müziği Eğitim Metotlarından Faydalanmak Gerekir Mi?”Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....94

Çizelge 19. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Klasik Türk Müziği Korolarının Şefe İhtiyacı Yoktur Görüşünü Savunuyor musunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....95

Çizelge 20 - Türkiyedeki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Klasik Türk Müziğinde Koro(Topluluk) Yönetimi İle İlgili Başvuru Yapabilecek Kaynak Sıkıntısı Yaşıyormusunuz ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi.....96

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

MESLEKİ MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KONSERVATUVARLARIMIZIN KLASİK
TÜRK MÜZİĞİ BÖLÜMLERİNDE VERİLMEKTE OLAN KORO (TOPLULUK)
YÖNETİMİ DERSİNİN NİTELİĞİ

BURHAN KUL
Müzik Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eylül 2006

Danışman: Yrd.Doç Dr. Uğur TÜRKMEN

Bu çalışma konservatuvarlarımızda verilmekte olan koro (topluluk) yönetimi dersinin niteliğini tespit etmek üzere yapılmış bir araştırmadır.

Birinci bölümde konunun temel kaynağını oluşturan sanat ve müzik eğitimi üzerine bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümünde ise dersin kapsamı incelenerek, bu dersin faydalı olduğu düşünülen ders içeriği konusunda ayrıntılı bilgiler aktarılmıştır. Uzman görüşleri ile zenginleştirilen araştırmada soru cevap yöntemi ile konu ile ilgili fikirlerine başvurulmuş ve çizelge halinde bulgular kısmında yer verilmiştir.

Sonuç olarak bu dersin niteliği ve eğitimi hakkında veriler değerlendirilerek bu dersi verecek tüm eğitim kurumları için kaynak olması yönünde önerilerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

THE QUALITY OF THE COURSE NAMED CHORUS CONDUCTION WHICH
IS OFFERED AT TURKISH CLASSICAL MUSIC DEPARTMENTS OF OUR
CONSERVATORIES

Burhan KUL
Music Department

Afyon Kocatepe University
Institute of Social Sciences
September 2006

Advisor: Asistant Prof. Uğur TÜRKMEN

This study involoves a survey of the quality of the course named “Chorus Conduction” which is offered at our conservatories.

In the first section, fundemental information about art and music education is given.

In the second section, a detailed information about the course content which is fully useful is presented. Also the research is enriched with expert views on the topic by using question – answer method and the findings are presented as a table.

As a result of the findings evaluated, some suggestions are made for the schools which offer this course to the students.

GİRİŞ

Bu çalışmada mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarımızda verilmekte olan klasik Türk müziğinde koro (topluluk) yönetimi dersinin içeriğinde verilmesi gereken temel bilgilere yer verilmiş, sanat ve müzik eğitimi, koro kavramı ve tarihçesi, klasik Türk müziğinde koro topluluk anlayışının tarihsel gelişim süreci , koro (topluluk) yönetimi dersinin gerekliliği, korolarda hazırlık süreci ve seçme kriterleri, klasik Türk müziği korolarında akort kavramı, özelliklerine göre toplulukların çalıştırılma yöntemleri, koro (topluluk) disiplini, toplulukların motivasyon yöntemleri, repertuar seçimi, koroların ses sağlığı, koro (topluluk) yöneticilerinde bulunması gereken özellikler, koroların yönetim teknikleri, konser hazırlıkları gibi konulara değinilmiş, örnek teşkil edebilecek repertuarlar çalışmaya ek olarak konulmuş, profesyonel ve amatör koro yöneticileri, konservatuvar klasik Türk müziği bölümünde eğitim gören öğrencilerle ile yapılan görüşmelere yer verilmiştir.

Problem Cümlesi

Buraya kadar yapılan açıklamaların ışığında araştırmaya konu olan problem cümlesi şu şekilde tanımlanmıştır. “Mesleki müzik eğitimi konservatuvarlarımızın klasik Türk müziği bölümlerinde verilmekte olan koro(topluluk) yönetimi dersinin içeriği ne olmalıdır?”

Alt Problemler

1. Öğrencilerin koro (topluluk) yönetimi dersine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğrencilerin koro (topluluk) yöneticiliği hakkında görüşleri nelerdir?
3. Öğrencilerin aldıkları eğitim doğrultusunda hazırlanan konser ve etkinliklere ilişkin görüşleri nelerdir?

4. Uzmanların Koro ve Topluluk tanımlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Uzmanların Klasik Türk Müziğinde koro yöneticiliğine ilişkin yorumları nelerdir?
6. Uzmanların Koro-Topluluk Yönetimi dersine ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Uzmanların mesleki iletişim konusundaki görüşleri nelerdir?
8. Uzmanların Yönetim Teknikleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
9. Uzmanlara göre bu alanda kaynak sıkıntısı yaşanmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma;

1. Koro ve topluluk kavramlarının farkının anlaşılması,
2. Mesleki müzik eğitimi veren konservatuvarlarımızın klasik Türk müziği bölümlerinde okutulan koro (topluluk) yönetimi dersinin ders içeriğinin tam olarak belirlenmesi,
3. Klasik Türk müziği korolarını amatör veya profesyonel anlamda yöneten şeflerin faydalanması,
4. Konservatuvarların konu ile ilgili bölümlerinden mezun öğrencilerin meslek hayatlarında koro (topluluk) çalıştırırken karşılaştıkları zorlukların belirlenmesi,
5. Koro yöneticilerinin müzikal, eğitsel ve kişisel özelliklerini belirlenmesi,

6. Klasik Türk müziği korolarının çalıştırılma yöntemlerinin belirlenmesi, iyi bir repertuar ve sunum hazırlanması,

7. Amatör veya profesyonel açıdan yapılacak tüm konserlerde çalışma disiplinin anlaşılması, uygulanması ve sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi,

8. Konusu gereği, içerik olarak daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, nedenlerinden dolayı önemlidir..

Sayıtlar

Araştırmada;

1. Araştırma için seçilen veri toplama yöntemlerinin araştırmanın konusunda ve problemlerin çözümüne uygun olduğu

2. Görüşme tekniği ile önceden hazırlanmış sorulara uzmanlar ve öğrenciler tarafından cevapların gerçekleri yansıttığı

3. Görüşüne başvuru alan kişilerin alanlarında uzman oldukları

4. Koro yöneticisi olabilmek için belirgin kişisel özelliklere sahip olmakla birlikte çağdaş öğretim tekniklerini içeren bir eğitim programından geçmenin gerekli olduğu, sayıtlılarından hareket edilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Koro (topluluk) yönetimi konusunda bugüne kadar yazılmış tez, makale, kitap vb. g,b, yazılı dökümanlarda yer verilen bilgilerle,

2. Buldukları illerde amatör ve profesyonel koro çalıştıran ve seçimi rastgele yapılan koro (topluluk) yöneticileri ile bu konuda yapılan görüşmelerle,
3. Klasik Türk müziği konservatuvarlarındaki koro derslerinde anlatılan konuların makale haline dönüştürülerek kaynak şekline getirilmesi ile,
4. Ulaşılabilen tüm kaynaklarla,
5. Yüksek lisans programı için ayrılan zaman ve maddi olanaklarla,
6. Konservatuvarlarda rastgele seçimle belirlenmiş bu dersi daha önce alan ya da almış öğrencilerle yapılan görüşmelerle sınırlıdır.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren, örneklem ve veri toplama araçları ile verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve tekniklere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel bir araştırma olup, kaynak tarama ve görüşme modeli uygulanarak hazırlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın birinci. örneklem grubu 2005-2006 Eğitim Öğretim yılında AKÜ Devlet Konservatuvarı TSM Bölümü ve Ege Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Klasik Türk Müziği Bölümlerine okuyan, koro ve topluluk yönetimi dersini alan rastgele seçilmiş 15 öğrenciden oluşurken, ikinci örneklem grubu ise TRT, Kültür Bakanlığı, Konservatuvar, Belediye Konservatuvarı ve amatör topluluklarda şeflik görevlerini yürüten altı uzmandan oluşmuştur.

Veri toplama yöntemleri

Bu araştırmada Klasik Türk Müziğinde koro (topluluk) yönetimine ilişkin temel kavram ve konular incelenmek üzere yazılı kaynaklar taranmış ve bu kaynaklara başvurulmuştur. Araştırmaya veri sağlamak amacı ile alanlarında uzman koro yöneticileri ve 2005-2006 Eğitim Öğretim yılında koro (topluluk) dersi alan öğrencilere yönelik görüşme formları hazırlanmıştır. Görüşmeler karşılıklı sorular sorularak ve cevapları kaydedilerek gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ARAŞTIRMANIN İÇERİĞİ

A) SANAT VE MÜZİK EĞİTİMİ ÜZERİNE

1.1. Sanat Nedir?

Sanat; duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri belli durum olgu ve olayları belirli bir amaç ve yöntemde belirli bir güzellik anlayışına göre isteyecek birleştirilmiş gereçlerle anlatan özgün ve estetik bir bütündür. Her sanatsal bütün kendine özgü bir yapıdadır. Sanat niteliği her zaman insanın ve insan yaşamının niteliği ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Çünkü sanat, insan varlığının bir anlamı olarak görülmektedir.

Sanat insanın kendisine karşı yarattığı ikinci bir doğadır, her şeyden önce insanın varolana karşı bir çıkışı, varlığa bir meydan okumasıdır. Başka bir deyişle sanat, insanın gerçekliği aşaması yada kendine özgü başka bir gerçeklik yaratmasıdır. Sanat insan varlığının estetik bir anlamıdır. Bu bağlamda sanat, insani bir olgudur. Sanat olgusu asıl özünü ve kaynağını “insanın özgünü ve güzeli arama güdüsü”nde ve bu güdünün anlatım biçiminde bulur. Sanatla insan, sanatla insan yaşamı arasında içten ve köklü bir bağ vardır. Bu nedenle sanatsız insan, sanatsız toplum olmaz, düşünülemez, sanat eğitimi ise bireye, kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli sanatsal davranışlar kazandırma yada bireyin sanatsal davranışında kendi yaşantısı yolu ile amaçlı olarak belirli değişiklikler oluşturma sürecidir. Bu süreç içerisinde müzik ve müzik eğitiminin önemli bir yeri vardır. Müzik insan yaşamının her evresinde yer alan, onsuz olunamayan bir olgudur. Bireyin doğum öncesi oluşma evresinde, dolaylı olarak kullanmaya başlayan insan-müzik ilişkisi, doğumdan sonra doğrudan ilişki biçimine dönüşür ve bu ilişki yaşam boyu sürer.” (Çevik,1997:20)

1.2. Müzik Nedir?

Müzik yani fonetik sanatlar en genel tanımla sese biçim veren sanatlardır. Müzik ; duygu, düşünce ve heyecanları öylesine anlatma gücüne sahip bir lisanıdır ki, konuşulan lisanlardan hiçbiri bu konuda ona ulaşamaz. Bütün lisanlarda olduğu gibi onunda değişik lehçeleri, kaba ve bozuk işlevleri ve hatta argosu vardır. Müzik lisanı da

iyi ve kötü konuşulabilir, veya yazılabilir. Rubinstein bu konuda şöyle diyor ; müzik lisanının öğrenilmesi ve konuşulması öteki lisanlarınkine benzer. Bu lisanı çocukluktan beri öğrenenler ona sahip olabilirler fakat yaş ilerlemiş olanlar için onu öğrenmeye muvaffak olabilmek hemen hemen imkânsızdır.

İnsandaki iç oluşumu kültürel öğeler biçimler. Müzikte bunlardan biridir. Bireyleri ve kuşakları birbirine bağlayan gönül bağlarıdır.

“Müzik ; bireysel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitsel işlevleriyle toplumların yaşamında vazgeçilmez bir kültür öğesidir. Müziğin, bireyin eğitiminde, kültürlenmesinde ve- kişiliğinin oluşmasında taşıdığı önem bilinmektedir. Gerek örgün, gerekse yaygın müzik eğitiminde etkin ve önemli bir yer tutan koro eğitimi, çok sayıda bireyi müzik eğitimi kapsamı altına almakta, onların çevreyle etkili ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaktadır.” (Çevik 1997:26)

1.3. Sanat ve Müzik Eğitimi

Eğitimin temel işlevi bireylere, toplumca istenen nitelikleri kazandırmaktır. Bu nitelikler, eğitim sistemindeki eğitim kurumlarında düzenlenen öğretim-öğrenme etkinlikleri ile öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

“Eğitim bir davranış değiştirme sürecidir. Bireyin davranışlarında meydana getirilen değişmelerin, bireyin davranışlarını etkilemesi kaçınılmaz bir olgudur. Zaten birey, içinde yaşadığı doğal, toplumsal ve kültürel çevreyle sürekli bir etkileşim içinde bulunur. Birey ile çevresi arasındaki bu etkileşimin eğitim yoluyla, daha düzenli, daha etkili ve daha verimli olması beklenir.” (Uçan, 1994:36).

“Realitelerle bağlantı kurulabildiği takdirde sanat eğitimi, bireysel ve toplumsal yönden fen ve endüstri kadar etkili olur. Zira sübjektif tecrübelerin, duyguların gelişmemesi ve dejenere olması, fizik realiteleri bilmemiş olması kadar, hatta ondan da daha etkilidir” (Varış, 1976:12).

“Müzik, kelimelerle anlatılması imkânsız duygu ve heyecanları sezdirecek, duyuracak biçimde düzenlenmiş sesler aracılığıyla başka ruhlara yansıtma sanatıdır” (Saygun, 1958:24).

“Müzik; duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri, belirli bir amaç ve yöntemle, belirli bir güzellik anlayışına göre birleştirilmiş seslerle işleyip anlatan bir bütündür” (Uçan, 1994:48).

Sanat eğitimi ise eğitimin tanımından yola çıkarak bireye, kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli sanatsal davranışlar kazandırma yada bireyin sanatsal davranışında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli değişiklikler oluşturma sürecidir.

Sanat eğitiminin baş amaçlarından biri görmeyi, işitmeyi, dokunmayı, tat almayı öğretmektir. Çevresini hakkıyla algılayıp onu biçimlendirmeye yönelmek gerekli ilk şarttır. Yalnızca bakmak değil “görmek”, yalnızca duymak değil “işitmek”, yalnızca ellerle yoklamak değil “dokulunanı duymak” yaratıcılık için ilk aşamadır.

“Müzik, bireyin eğitim süreci içinde hem araç, hem de önemli bir eğitim alanı haline gelmiştir. Eğitim alanı olarak müzik, genel, özengen (amatör) Çağdaş eğitim bireylerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönleriyle birer bütün halinde uygun ve en ileri düzeyde yetiştirilmesini amaçlar. Çağdaş toplumlarda çok yönlü bir yaklaşımla ve etkili bir biçimde planlanıp uygulanmaya çalışılan bu eğitim sürecinde sanat eğitimi” eğitimin, “müzik eğitimi” de sanat eğitiminin ana boyutlarından biri olarak kabul edilmiştir.” (Uçan, 1994:14)

“Sanat eğitiminin önemli bir boyutu da kuşkusuz müziktir. Fonetik sanatlar grubundan olan müzik ; çağdaş eğitim anlayışına göre insanın bedensel, ruhsal ve özellikle işitme duygusunun da çok önem kazanmasından dolayı psikolojik bir sanat olarak nitelendirilmektedir. Müzik sanatının, diğer sanat dallarına göre araştırılması, incelenmesi, değerlendirilmesi, yazıya dökülmesi çok sonra olmuştur. Müziğin yaygın olarak bilinen sözcük anlamı ise “Duyguları ve düşünceleri anlatmak için sesleri ezgi, armoni ve polifoni gibi biçimlerde düzenleme sanatı ve bu tarzda düzenlenmiş seslerle meydana gelen eserlerin okunması (söylenmesi) veya çalınmasıdır.” (Çevik,1997:16)

“Müzik eğitimi bireylerin, giderek de toplumların sağlıklı, saygın, becerikli, yordamlı, dürüst, çalışkan, üretken, uyumlu ve çağdaş olabilmeleri için bir düşünce ve davranış eğitimidir. Müzik eğitimi ile kazandırılmak istenen her boyut kişiyi ve giderek toplum yada toplumları maddi ve

manevi olarak besler, biçimlendirir ve yüceltir. Maddi ve manevi yönlerden salpam yetişmiş bireylerden sağlam toplumlar oluşur.” (Çevik,1997:11)

Müzik eğitimi temelde, müziksel işitme (kulak) eğitimi, çalgı eğitimi, ses eğitimi, müziksel devinim ve ritim (tartım) eğitimi, müzik bilgisi eğitimi, yaratıcılık eğitimi, beğeni eğitimi, müziksel kişilik eğitimi, müziksel duyarlılık eğitimi, müziksel iletişim ve etkileşim eğitimi, müziksel kullanım ve yararlanma eğitimi konularını insanlar sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam farklılıklarını gözetmeksizin, duygularını, düşüncelerini, izlenimlerini, durum ve olayları sanat yoluyla paylaşabilirler. Bu paylaşımda, toplumun belirlediği kimliğin sınırlarını aşarak özgür bir irade ve özgün bir dil kullanabilirler.

Sanatın bir boyutunu oluşturan müzik de bir ifade biçimidir ve kendine özgü bir dili vardır. Sanat yoluyla gerçekleştirilen bu paylaşımda müziğin önemli bir işlevi bulunur.

Müzik eğitiminde amaç; sadece insanlara profesyonel yeterlilik kazandırmakla sınırlı kalmayıp, insanların yaşamına müziği katmak ve dolayısı ile mutlu olmalarını sağlamak olmalıdır.

Yaşantımızda bu denli önemli bir yeri olan müzik alanında insanların eğitilmesi ve bu eğitimin planlı, programlı yöntemlerle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Müzik eğitimin, genel müzik eğitimi, özengen (amatör) müzik eğitimi ve mesleki (profesyonel) müzik eğitimi olmak üzere üç ana türe ayırmak mümkündür.

Genel müzik eğitimi, iş-meslek, okul, bölüm, kol-dal ve program türü ne olursa olsun, ayırım gözetmeksizin, her düzeyde, her aşamada, her yaşta herkese yönelik sağlıklı ve dengeli bir insanca yaşam için gerekli asgari-ortak genel müzik kültürünü kazandırmayı amaçlar, genel müzik eğitimi, aslında her düzeyde, her yaşta herkes için gereklidir, zorunludur ya da zorunlu olmalıdır.

Çünkü müzik, her düzeyde herkese kazandırılması esas olan asgari ortak-genel kültürün başta gelen ayrılmaz öğelerinden biridir.

Amatör müzik eğitimi, müziğe ya da müziğin belirli bir dalında özengence (amatörce) ilgili, istekli ve yatkın olanlara yönelik olup, etkin bir müziksel katılım, ve doyum sağlamak ve bunu olabildiğince sürdürüp geliştirmek için gerekli müziksel davranışlar kazandırmayı amaçlar. Herhangi bir düzeyde herkes için zorunlu değildir, tam tersine, ilgi, istek ve yatkınlık ile etkin bir katılım için gerekli fırsat ve olanaklara bağlı olup seçmelidir.

Amatör müzik eğitiminde, daha çok, müziği izleyip dinleyerek tüketen kullanan kitleler yerine, müziği herhangi bir parasal yada maddi karşılık beklemezsin, yalnızca zevk ve doyum sağlamak için yaparak yaşayan ve bunu adeta kendisi yaşam tarzına dönüştüren müzikseverler ve amatör müzikçiler yetiştirmeye yönelik strateji uygulanır.

Müziksel öğrenmenin son derece kalıcı izli olduğu bu tür uygulamalarda, özengen bireyin ilgisi, isteği, yatkınlığı ve yeteneği doğrultusunda ve ölçüsünde gelişerek etkin katılımında bulunması doyum sağlaması esastır.

B) KORO VE TOPLULUK YÖNETİMİ

1.4. Koro Kavramı ve Tarihçesi

İnsan sesi ve korolar, bilinen en etkin anlatım ve seslenebilme gücüne sahip topluluklardır. Bu büyük güçten tarih boyunca çeşitli dinler, siyasi iktidarlar ile monarşi diktatörlük ve demokrasi gibi her türlü yönetim şekillerinin başındaki liderler ve yöneticiler çeşitli şekilde faydalanmışlardır. “Koro birlikte müzik yapmanın, birlikte şarkı söylemenin en kolay yoludur. Korolar müzik sevgisini ve kültürünü o ulusun ana diline en uygun düşen söyleme biçiminin doğmasını, gelişmesini ve gelenekselleşmesini sağlar.” (Çevik ,1997:45)

“Müzik, en güçlü sosyal bağlardan biridir. Türküler ve şarkılar bir milletin fertlerini ve eski kuşakları birbirine bağlayan dolayısıyla bir milletin bütünlüğünü, kültürünü, bir başka anlamda bir toplumun hayatta kalmasını sağlayan en önemli kurumlardır. Müziğin evrensel bir dil oluşu nedeniyle korolar çeşitli dil, din ve gelenek farklılığı olan toplumların birbirine yakınlaşmasını ve kaynaşmasını sağlar.” (Çevik ,1997:48)

“Topluluk ve koro kavramları; kelime anlamı itibariyle bütünlük ihtiva eder. Bu tanımı yapabilmek ancak birden fazla kişinin varlığıyla söz konusu olur. Günümüzde koro denilince, kadın, erkek veya karma şekillerde, erişkin veya çocuk topluluklarının çalgı eşlikli veya eşiksiz, tek veya çok sesli topluca şarkı-türkü okumaları anlaşılmaktadır. Yani topluluk ve koro müzikal anlamda aynı amaç için bir araya gelmiş insanların oluşturduğu bir bütünlüktür.” (Emnalar ,1997:8)

“Bir toplulukla bir koroyu birbirinden ayıran en büyük fark hem saz hem de ses kadrosundaki kişi sayısı fazlalığıdır. Bu konuda kesin bir sayı vermek, belli bir oran kısıtlaması yapmak doğru olmamakla birlikte, genel itibariyle onbeş-yirmibeş kişinin oluşturduğu bir insan kümesi “topluluk” olarak nitelendirilebilir. Bu sayının artması durumunda ise “koro” kavramı oluşur. Daha küçük iki-on kişinin müzik yapmak için bir araya gelmiş şekline ise genel olarak grup adı veriyoruz.” (Hatipoğlu , 1998:Ders notları)

“Bir başka ifade ediş şekli ile korolar, topluluklar ve gruplar insan sesini içinde barındırması sebebi ile etkin anlatım gücüne sahiptirler. Bu güçten tarih boyunca çeşitli dinler, siyasi güçler ve sosyal toplum örgütleri farklı şekilde faydalanmışlardır.” (Emnalar ,1997: 10)

“Yunanca “Khoros” , Lâtince “Chorus” , İtalyanca “Coro” sözcükleriyle ifade edilen ve dilimize de “Koro” olarak yerleşen bu terim, tek ve çok sesli müzik yapıtlarını seslendirmek üzere bir araya gelen seslendirici-yorumcu (icracı) topluluğu anlamında kullanılmaktadır. Bu topluluğun söylediği söz ve şarkı, seslendirdiği vokal müziğe de koro denir. Eskiden bazı törenlerde dans eden ve düzenli adımlarla yürüyenlerin oluşturduğu topluluk anlamına gelmekteydi. “Koro halinde” deyişi ise, bir arada, hep birlikte yapılan, anlamını içermektedir.” (Emnalar , 1997: 10)

Manastırlarda dinsel amaçla ilâhiler söyleyen rahip ve rahibeler topluluğuna koro denilirdi. Tiyatroda; özellikle trajedilerde, aralarda yer alan, belli ritimler üzerinde tekrarlanan lirik metinlere, mimaride ise, kiliselerde mihrab etrafında, rahibin

bulunduğu yere bu ad veriliyordu. “Müzikte; ilkel toplumlarda ilk müzik kurumlarından sayılan korolarda tek sesli ya da oktavla, Gregorien ilâhileri ve halk ezgileri söylenirdi.” (Max, 1992 : 21)

“Rönesans ve Barok Dönemi bestecileri, koroyu genellikle dinsel yapıtlarda kullandılar. 19. yy da koro müziği din dışı yapıtlarla zirveye ulaştı. 20.yy ise koro edebiyatının gelişmesinde büyük ölçüde katkıda bulundu. Modern müziğin birbirinden farklı anlatım yollarını kullanan besteciler, antik çağda da geçerli olan konuşma ögesini, ön plana çıkaran koro yapıtları yazdılar. Korolar, tiyatrodaki önemini yitirirken opera ve özellikle oratoryolarda etkin olarak yer aldılar.” (Max , 1992 : 23)

Ayrıca müzik Terminoloji’de (terim biliminde) koro için yazılmış yapıtlara da koro denilmektedir.

Kısa ve özlü bir tanımla koro; sayısal oluşum, ses türü, ses kapasitesi ve tını bakımından dengeli, önceden belirlenen bir modele uygun olarak tek ya da çok sesli müzik yapıtlarını seslendirme-yorumlama amacıyla oluşturulan, etkinlikleriyle toplumun kültür ve sana yaşamına katkıda bulunan ses topluluklarıdır.

Sayısal bakımdan farklı olsa da korolar, piyano, org, orkestra veya geleneksel çalgı toplulukları eşliğinde müzik yaparlar. Bazı yapıtlarda ise çalgı eşliği yoktur. Bu korolara “A Capella” denir.

“ Koro kelimesinin ve özellikle koro olayının evrimini incelemek için, M.Ö 5000 li yıllara kadar inmek gerekmektedir. Koro kelimesi ilk defa 500 lü yıllarda çıkmış olmasına rağmen, topluluklar arasında çalılıp söyleme geleneği yani koro olgusu çok daha eskidir. Çeşitli tarihi kaynaklar ilk toplu çalılıp söyleme geleneğinin Sümerler zamanından geldiğini göstermektedir.” (Emnalar ,1997:7)

“M.Ö 5000 yıl kadar önce Orta Asya’dan Mezopotamya’ya gelen Sümerler, kurdukları medeniyet ile kendilerinden sonra yaşayan bir çok topluma da öncülük etmişlerdir. Birçok konuda çok ilerlemiş olan Sümerler, müzik alanında da büyük aşamalar göstermiştir. Çivi yazısını bulan Sümerler aynı yazı tekniği ile nota yazımını da kullanmışlardır. Sümer müziği hakkında İngiliz Francis W.GALPİN, 1937’de “Sümerler’in, Babilliler’in ve Asurlular’ın

mûsikîsi” adıyla bir kitap yayınlamış, Sümerlere ait müzikle ilgili bir çok konuyu aydınlatmıştır.” (Laurusse , 1995: 7.cilt : 53)

“ Sümerler’de okunan en yaygın şarkılar, ibadet duaları, hükümdar kasideleri, merasim şarkıları ve ilâhilerdir. Galpin’in kitabındaki bilgilere göre M.Ö 3000 yıllarında, ilahilerin koro halinde okunduğu belirtilmektedir. Genellikle ilahileri okuyacak koro heyeti iki gruptan oluşmakta, sahne gibi kullanılan alanın yarısı Sümerler’e, yarısı da Akadlar’a ayrılıyordu.” (Laurusse , 1995 : 7. cilt : 54)

“İlâhilerin Sümerler’den bahseden kısmını Sümer’li koro heyeti, Akadlar’dan söz eden kısmını da Akad’lı koro heyeti okumaktaydı. İlâhilerin notalarından anlaşılan ve dikkati çeken en önemli husus, ilahilerin “recitativo” üslûbunda ve bu üslûbun da “recto tono” denilen yani tek ses ile yapılan tipte olmasıdır. Bu üslûb Türk Mûsikîsi’nde azda olsa halen yaşamakta olan bir tarzıdır. Örnek olarak Bayram Salâtı ve Mahfel Sürmesi gösterilebilir.” (Akdoğu , 1998: 56)

“Sümerler’in yaşadıkları Mezopotamya’da daha sonra Asurlar hüküm sürmüşlerdir.Asurlar’dan kalan belgelerde onbeş okuyucu ile onbir çalgıcıdan kurulu çalıp söyleyen toplulukları gösteren, taşlara çizilmiş resimler görülmektedir.Tarihi kaynaklar İbraniler’in krallarından Davut Peygamber (M.Ö 1229-974) zamanında İbrani toplumunda çok büyük toplulukların çalıp söylediklerini ortaya koymaktadır. Çok iyi arp çalan ve sesi güzel olan Davut Peygamber tahta çıktıktan sonra, Nuh’un gemisini alabilecek bir tapınak yaptırmayı düşünmekteydi. Bu tapınakta zaman zaman yapılacak olan mûsikî törenlerinde 4000 çalgıcı ve şarkıcının görev yapmasını, topluca çalıp söylemesini planlıyordu. Bu 4000 şarkıcı ve çalgıcıdan 288’i diğerlerini çalıp söylemesini öğretmesi için Davut Peygamber tarafından seçilmişti. Topluluğun başında kral tarafından atanan ve onları yöneten “Hananyah” adı verilen bir yönetici bulunuyordu. Sözü edilen topluluk tarihin en büyük korusu, başında ki Hananyah da tarihin ilk koro şefi sayılabilir.” (Meydan Laurusse , 1995 : 7 cilt 55)

M.Ö ki devirlerde yaşayan toplumlar arasında, mûsikî yönünden en fazla bilgiye sahip olduğumuz toplum Yunanlı’lardır. Eski Yunanistan’da mûsikî, şiir ve dans daima birlikte icra edilirdi. Aynı kimseler hem koroyu teşkil eder, hem müzikli şiirler okur, hem de dans ederlerdi. Yunanlı’lar bu sanata “mûsikî, müzler sanatı” adını vermişlerdir.” (Laurusse ,1995: 7.cilt: 60)

Günümüzde çok sesli korolar genellikle soprano, alto,tenor ve bas olmak üzere dört ayrı ses grubundan oluşmakta, tek, iki, üç ve dört sesli eserleri seslendirmektedirler.

Çeşitli koro yapıtları arasında beş, altı, yedi, sekiz, on, oniki, onaltı sesli olanları vardır. Ayrıca VII.Charles'in saray müzikçisi Ockeghem, koro için otuzaltı sesli bir eser yazmış,XIV.Louis zamanında Delalande seksensekiz sesli bir koro yönetmiştir.

Korolar, türlerine göre;

Çocuk koroları

Kadın koroları

Erkek koroları

Karma korolar, olmak üzere başlıca dört türe ayrılmıştır.

Bu korolar seslendirdikleri eserlere göre;

Tek sesli korolar

Çok sesli korolar

Müzik türlerine göre;

Geleneksel Türk Halk Müziği Koroları

Geleneksel Türk Sanat Müziği Koroları

Tasavvuf Müziği Koroları

Çok sesli (polifonik) Korolar

Kilise Koroları

Opera Koroları

Kuruluş amaçlarına göre de;

Müzik sanatını geliştirmek, etkinlikleriyle toplumun birikimine katkıda bulunmak amacıyla koro üyeliğini meslek olarak seçen bireylerin oluşturduğu profesyonel korolar,

Kendilerini müzik kültürü ve beğenişi yönünden geliştirmek ve boş zamanlarını müzik sanatıyla değerlendirmek isteyen bireylerin oluşturduğu amatör korolar olmak üzere ikiye ayrılır.

Etkinlikleriyle toplumun kültür ve sanat yaşamına katkıda bulunan, ses türü, ses kapasitesi ve tını bakımından dengeli, tek veya çok sesli müzik eserlerini seslendiren, çalan (yorumlayan) gruplara müzik toplulukları denir.

Müzik sanatını geliştirmek ve toplumun kültürel birikimine katkıda bulunmak için topluluk üyeliğini meslek olarak seçen bireylerden kurulu topluluklar profesyonel müzik topluluklarıdır. Devlet Koroları, Türkiye Radyo Televizyon Koroları ve Orkestraları, Opera Koroları ve Orkestraları gibi.

Başkaca meslekleri ve uğraşları bulunduğu halde boş zamanlarını müzik sanatıyla değerlendirmek isteyen ve bu sanat ile kendilerini geliştirmeye çalışan kişilerden oluşan topluluklar ise amatör müzik topluluklarıdır. Kültür merkezleri, üniversite ve mûsikî derneklerinin kurduğu korolar gibi.

Amatör ve profesyoneller arasında ki asıl benzerlik, orkestra veya koro toplulukları aracılığı ile müzik sanatının, bireylerin gelişimine olduğu gibi, toplumunda kültürel düzeyine olumlu ve katılımcı etkilerde bulunmasıdır. Çünkü müzik sanatı insanlığın uygun düzeyde ilerlemesinde en önemli etkenlerden birisidir.

Müzik toplulukları; sahne, konser ve plâk (cd, kaset) yayınları ile işlev ve konumlarında birbirlerinden küçük noktalarda ayrılır.

Ses Toplulukları

Ses toplulukları çeşitli şekillerde oluşur. Bunlar tek sesli karma topluluklar, çok sesli karma topluluklar, çocuk, kadın veya erkek toplulukları olabilir. Cumhuriyet'in ilanından önce Devlet Konservatuvarı ve Opera henüz kurulmamışken, yabancı toplulukların ve DARÜLBEDAYİ gibi kuruluşların etkinlikleri içinde henüz koro düşünce ve düzeni de bulunmuyordu. Klâsik Türk Mûsikîsi'nin gelenekleri çerçevesinde çalgıların da eşlikçi olarak katılımı ile fasıl adı verilen ses toplulukları mûsikîmizin icra sanatında önemli rol oynuyor ve başlıca etkinlikleri oluşturuyordu. Öte yandan dini Türk Mûsikîsi ve bilhassa Cami Mûsikîsi'nin icrasında ise yalnız erkekler olmak üzere çalgısız düzende ve oturma biçiminde hafızlardan oluşarak, "Mevlit" gibi geleneksel törenlerde etkinlik gösteriyorlardı.

Cumhuriyet'in ilk otuz yılına kadar fasıl ve buna benzer ses toplulukları bir yandan radyo etkinliklerinden sahne ve gazino yaşamına öte yandan çeşitli mûsikî cemiyetlerinin konserlerinden okulların koroya geçişine kadar yaptıkları müzik etkinliklerine dayanan bir süreçte devam etmiştir.

Münir Nurettin Selçuk gibi solo ve konser düzenini batı müziğinin kuralları ve belirli düzene uygulayarak sahneden getirdiği yenilik, hanendeler dönemini solist sanatçılara, fasıl dönemini de koroya dönüştürüyordu. Baş hanende yerine koro şefi düşüncesiyle batı özentiliğinde smokin, frak giyilerek elde baget ile tek sesli mûsikîmiz yönetilmeye başlanır.

Bir yandan batı müziğinin kendi düzenindeki egemenliği konservatuarların ve operaların büyük şehirlerde açılması, radyodan çoğalması öte yandan televizyon olgusu, çok sesli müzik örneklerini dinleyici ve izleyicilerin beğenisine sunar. Geleneksel müziğimizin fasıl oluşumu nostaljik alanda kalırken, yerini günümüz ses topluluklarına bırakır.

Tek sesli karma toplulukların repertuarı tek sesli müzik eserlerinden oluşur. Bunlarda ses türlerini(tenor, alto, bas, soprano gibi) ayırmak gibi zorunluluğumuz yoktur. Erkek ve kadın seslerini ayırmak yeterlidir.

Çok sesli karma topluluklarda ise durum farklıdır. Topluluk sınıflandırılmış erkek ve kadın seslerinden oluşur. Tabii ki repertuarları da çok sesli müzik eserleridir. Gelişmiş koro anlayışında biçimlenen çok sesli topluluklar, genelde dört ses ile sınırlı ve bütünleşmiş ses topluluklarıdır. Doğal olarak Batı Opera Müziği'nin geniş ve drama yönünden gerekli kaldığı büyük koro müziklerinde çok sesliliğin tüm imkânları orkestranın varlığı ile de güçlendirilerek büyük korolara gereksinim duyulur.

Bunun yanında çok sesli toplulukların çalıştırılması çok daha zordur. Müzik eserinin her bölümü topluluğu oluşturan ses gruplarının her biri ile ayrı ayrı çalışılması bundan sonra da eserin toplu olarak çok sesli hali ile icra edilmesi gerekir.

Batı'da ve çok sesli müzik dünyasında tanıdığımız koro ve çeşitleri yurdumuzda Cumhuriyet'in ilanından sonra, eğitim kurumları, radyo, konservatuar, opera ve diğer sanat merkezlerinde kurularak Türk toplumu üzerindeki olumlu etkileriyle kısa sürede yaygınlaşmış ve tanınmıştır.

Cumhuriyet öncesi, geleneksel müziğimiz dışındaki batılaşma hareketleri içinde yer alan orkestra olgusu, ön planda seyrederken bugünkü anlamıyla koro etkinlikleri söz konusu değildi. Yapılan tüm yenilik hamlelerine rağmen ses toplulukları yine de fasıl kavramından dışarı çıkamıyordu.

Çalgı Toplulukları

Çalgı toplulukları, çeşitli çalgılardan kurulu olan topluluklardır. Bu topluluklar yaptıkları müzik türüne veya sayılarına göre çeşitli şekillerde teşkil edebilir. Çalgı topluluklarını geleneksel müziğimiz ve çok sesli müzik alanında ayrı ayrı tanımlamamız gerekir. Örneğin Türk Müziği'nde repertuarları genellikle saz eserleridir.

Çalgı toplulukları, saz eserleri seslendirildiği gibi çeşitli ses topluluklarına eşlik ederler. Çok sesli müzikle asıl eşlikçi çalgı piyano olmakla beraber orkestra devreye girdiğinde mutlaka koronun ses gruplarını içeren melodileri değişik orkestra çalgılarıyla desteklenir.

Klâsik çalgıların büyük topluluğu olan orkestra günümüzde çeşitli olgular içinde değişik amaçlardaki müzik eserlerini icra eden çalgı topluluklarını da içermektedir. Çok sesli müzikte büyük formdaki eserleri icra eden çalgı topluluğuna senfoni orkestrası diyoruz. Bununla birlikte geniş kadrolu oda orkestraları da aynı işleve sahip olabilirler.

Çalgıların egemen olduğu bir ortamda icra sanatında yanlışlık ve falso söz konusu olamaz ve olmamalıdır. Çünkü orkestra üyeleri (klâsik veya geleneksel müzik de olsa) müzik sanatını en iyi bilen kişilerdir. Çaldıkları enstrümanlarına hakimdirler ve kendi dallarında en usta olanların içinden seçilmişlerdir. Küçük bir bedensel rahatsızlık, icra sırasındaki herhangi bir psikolojik sıkıntı veya takıntı onları pek etkilemez. Buna karşın ses sanatında bu saydığımız etkenler sanatçıyı fazlasıyla etkiler. Bu yönden icra sırasında küçük bir rahatsızlık veya zihinsel durgunluk önünde nota olsa da bir ses topluluğu üyesinin çıkardığı seslerde yanlışlık yapmasına neden olabilir. Bu olay çoğunlukla pek dikkate alınmamaktadır. Ancak gerçek olduğu Albert Lavignac'ın ünlü "mûsikî terbiyesi" isimli eserinde yer yer açıklanmaktadır.

1.5. Koro (Topluluk) Yönetimi Dersinin Gerekliliği

Günümüzde birçok konservatuarda verilen Türk Müziğinde Topluluk Yönetimi dersinin gerekliliği, Klasik Türk Müziğinin önemini ve ciddiyetini kavramak açısından oldukça önem arz etmektedir.

Klasik Türk Müziğinde usuller ve makamların yanı sıra formlardan fasıl sıralamasına, güfteden akort sistemine, dayanan birçok önemli unsur sıralayabiliriz. Konservatuarlarda bütün bu teknik dersler ayrı ayrı verilmektedir. Türk Müziğinde Topluluk Yönetimi dersi de bütün bu unsurları toplayıp bir araya getiren önemli bir ders niteliğini taşımaktadır. Çünkü öğrenci bir konser hazırlamayı bu derste uygulayarak kavrar. Örneğin bir fasıl hazırlanıyorsa eser sıralaması ve usullerini, ayrıca bunların giderlerini uygun bir biçimde yerleştirmeyi bu derste uygular ve eğer aksayan bir bölüm varsa zaten icra sırasında hoca önderliğinde düzeltir. Konser detayına göre hangi sazlara ağırlık verilip akort seçimini neye göre yapması gerektiğini, ayrıca sazların ve seslerin oturuş düzenini yine bu ders de uygulayarak öğrenir.

Bunların yanı sıra geçilecek eserin icrasını, nüanslarını saz ve ses topluluğuna uygulatabilmeyi, sazların ve seslerin ahengini sağlamayı bu ders de kavrayabilir. Bir konser hazırlarken seçilecek eserlerin hangi kitleye hitap edeceği tespit edilip ona göre detay hazırlanmalıdır.

Ayrıca eserlerin form sırası ve giderleri akıcı olmalıdır.

Bazı konserler amaçlı olup belli bir bestekâr veya belli bir formda yapılabilir. Bu tür konserlerde Kronolojik sıra çok önemli olabilir.

Bu yüzden öğrencinin Türk Müziği Tarihindeki bestekârları ve dönemlerini iyi bilmek zorundadır. Topluluk yönetmek için iyi bir müzikalite, iyi bir duyum, liderlik vasfı gibi unsurlar gerekir. Provaya başlamadan önce akortlar kontrol edilmeli ahenk oluştuktan sonra icraya başlanmalı, gerekli çarpmalar ve nüanslar tespit edildikten sonra bunlar standart hale getirilmelidir. Tam bu nokta kişinin müzikalitesi ile alakalıdır.

Liderlik vasfı ise topluluk elemanlarının çalışmalarındaki ilgi, alaka, istek ve hassasiyetleri açısından son derece önemlidir.

Ayrıca topluluğu yönetecek kişinin sahnedeki duruşu, el figürleri son derece estetik olmalıdır

İşte bütün bu saydığımız unsurlar bu ders de uygulamalı olarak gösterildiğinden öğrenci bu son derece önemli unsurları daha iyi öğrenmek de ayrıca Klasik Türk Müziğinin önemini daha iyi kavramakta ve böylece bu dersin konservatuarlardaki nedenli gerektiği daha iyi anlaşılmaktadır. Sonuç olarak çeşitli dernek ve toplulukları yönetecek vasıfta insanlar yetişmiş olacaktır.

1.6. Korolarda Hazırlık Süreci Ve Seçme Kriterleri

Topluluk Kurmak Ve Çalışmalara Hazırlık

Bir topluluğu kurarken toplulukta bulunması gereken kişi sayısı belirlemede dikkatli davranılmalıdır. Topluluk ne kadar kalabalık olursa iletişim ve yönetim o denli zorlaşır. Az sayıdaki kişiye hitap etmek her zaman daha kolaydır. Fakat bu sayıyı belirlemek her zaman bizim elimizde olan bir şey değildir. Finanssal şartlar, yer durumu ki en önemli sorunların başında gelir, bu sayıyı büyük ölçüde etkilemektedir. Özel bir topluluk kurulacaksa çalışmaların sürdürülebilmesi için bir yer tutulması veya koronun kurulacağı il veya ilçede belediyeye ait bir yerin koro çalışmaları için hazırlanması gerekir (Koro kurulurken karşılaşılan sorunların en başında yer sorunu gelmektedir.) Korolarda kuruluş aşamasında karşılaşılan bir diğer sorunda finansal gelirlerdir.

Koronun çalışmalarını sürdürebilmek için koronun bir finanssal kaynağa sahip olması gerekmektedir. Bu kaynak kurulacak koro devlet bünyesinde bir koro ise (İl, ilçe belediyelerine ait korolar, devlet koroları) ayrılan bütçe ile, özel bir koro ise sponsorlar tarafından yapılan desteklerle faaliyetlerini sürdürebilir.

Oluşturulacak topluluk sayısı yapılacak olan mzık türüne göre değişir. Dini veya Mehter msikisi yapılacaksa çok kişi olması gerekmektedir. Heybet, ihtişam bu müziğin icrasında olması gereken bir husustur. Fakat klâsik bir takım veya fasıl geilecekse bu daha az sayıda bir toplulukla yapılmalıdır.

Eleman Seçimi

Topluluğa alınacak kişilerin seçimi oldukça önemli bir noktadır. Bu konuda hassas davranmak sonradan oluşacak her türlü sorunu engellemiş olacaktır.

Topluluktaki kişiler her zaman yetişmiş, konservatuar mezunu olmayabilirler. Farklı meslek gruplarında çalışan, daha önce müzikle uğraşmamış kişiler de bu toplulukta bulunabilirler. Her zaman çok yüksek icra kalitesi beklemek yanlış olur. Çünkü sadece ellerinden geleni yapabileceklerdir. Haftanın birkaç günü ve sadece 2-3 saat uğraşılan bir içten profesyonel anlamda kalite beklenmesi yanlış olur. Ama işin eğitimini almış profesyonel olarak çalışmalara katılan kişilerin oluşturduğu daha ciddi bir topluluğu ynetiyorsak, yaptığımız işin hakkını sonuna kadar vermeliyiz. Daha yüksek bir icra kalitesi yakalamak ve bunu karşı taraftan istemek en doğal hakkımızdır.

Öyle insanlar vardır ki bazı konularda sadece kendi bildiklerini doğru sayarlar. Başkalarının bildikleri, fikirleri onlar için önemli değildir. Bu tarz insanlarla uğraşmak zordur. Çünkü inatçı bir insana kendi doğrularınızı öğretmek zaman ve emek ister, sonunda da hiçbir yol alamadığınızı görmek ise boşa harcanmış bir zamandır. Böyle durumlarda yapılması gereken kişinin mzikalitesine bakmaktır.

Bu kişinin şimdiye kadar dinlediklerini ve beyindeki müzikaliteyi ortaya çıkartır. Sizin verdiklerinizi alabilecek bir yapıdaysa sorun yoktur. Unutulmamalıdır ki hiçbir şeyi bilmeyen birisine öğretmek, yanlış bilene öğretmekten daha kolaydır.

O yanlışı silmek ayrı bir uğraş ister. Ayrıca bu tarz inatçı insanlar çevresindeki diğer kişileri de olumsuz yönde etkilerler, size engel olurlar, ister istemez bir çatışma çıkar. Önemli olan müzikalite, yanlışı kabullenme olgunluğuna sahip olmak ve son olarak yetenek.

Kişide müzikalite ve olgunluk yoksa, ne kadar yetenekli olursa olsun bir şey veremezsiniz. Koro şefine ve arkadaşlarına saygıda kusur eden, toplu çalışma kurallarına ayak uydurmayan veya uydurmak istemeyen, kendini beğenmiş davranışlarda bulunan koro elemanı, istediği kadar güzel okusun veya çalsın, o koro için daima zararlı olacaktır. Bu kişiler sadece kendilerine verdikleri zararlar kalmayıp, diğer elemanlar üzerinde de olumsuz etkiler yapacaklardır.

Toplulukta bulunması gereken kişinin ruh ve beden sağlığı bir diğer önemli husustur. Sürekli hastalanan kriz geçiren birisi kimseye huzur vermez, sorun teşkil eder. Aşırı şişman veya çok yaşlı bir kimse de zaman zaman istenmeyen sorunlar doğurabilir. Fakat bir müzikle uğraşan bir topluluk olduğumuz yaptığımız iş öncelikle duygusal sonra görseldir. Eğer kişi yetenekliyse ve az çok belli bir müzikaliteye sahipse tekerlekli sandalyede olması sorun değildir. Kişi sayısı bazen finansal şartlara da bağlı olabilir. Kıyafet, fotokopi, ulaşım, yeme-içme v.b. masraflar tek bir kişinin altından kalkabileceği bir durum değildir. Bazen bir kurum yada kuruluş bu finansörlüğü sağlayabilir. Yada gelen herkes kendi cebinden ödeyebilir. Bu topluluğu finanse edecek kurum belli bir sayı verebilir. Örneğin; 20 kişi alınacaksa 15 kişi alıp sonradan gelebilecek olan daha yetenekli kişileri kaybetmemek için bu beş kişilik kontenjanı ayrı tutabiliriz.

Eleman seçiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer hususlar da:

- 1- Teknik kapasite
- 2- Fiziksel uygunluk
- 3- Kişisel uygunluk
- 4- Ruh ve beden uyumu.

Sesler İçin:

“Kaliteli güzel bir sese ve iyi bir müzik kulağına sahip olmak. Kaliteli ve güzel bir sesin yanı sıra, o elemanı n mutlaka çok iyi bir müzik kulağına, ritm duygusuna sahip olması da titizlikle aranmaktadır.” (Emnalar, 1997 : 34)

Bu şekilde Türk müziğine has olan koma sesleri duyup duymadığı da anlaşılmiş olacaktır. Alınacak elamanların nota ve kendi bölümleri ile ilgili yeterli nazari bilgilere sahip olmaları kurulacak olan koronun, gerek hazırlık döneminin gerekse konser ve benzeri programlara başlama sürecini kısaltacaktır. Çok kaliteli ve güzel bir sese sahip olan elemanın nota ve nazari bilgisi yetersiz diye dışlanmamalıdır. Zamanla giderilebilecek bir eksikliklerdir.

Alınacak koro elemanını sesini kullanma tekniğine sahip olması mutlaka iyi bir özelliktir ve o koronun hazırlık döneminin kısılmasına yol açacaktır. Ancak bu konuda nazari bilgi gibi sonradan öğrenilecek bir özelliktir.

Sazlar İçin:

Koroya alınacak ses elemanlarından istenilen özelliklere benzeyen bazı özelliklerde saz elemanlarından istenmektedir. Şöyle ki ;

Çaldığı ensturmana tam olarak hakim olması ve yeteneğinin bulunması gerekmektedir. Hangi Türk müziği ensturmanı olursa olsun, o elemanın çaldığı ensturmana tam olarak hakim olması ve yetenekli olması aranması gereken en önemli faktördür. Bu düzey ne kadar yüksekse koro o denli kazançlı olacaktır.

Türk müziği korolarına seçilecek saz elemanlarının, kendi konuları ile ilgili nota ve nazari bilgilere sahip olup olmadıkları aranacak üçüncü önemli faktördür. Diğer iki özelliğine bu son bu son özelliği de eklemiş olan bir saz elemanı koro için mükemmel bir eleman olacaktır. “Koronun esas görevi konser vermektir. Bu konserlerin büyük bir kısmı sahne konserleri, bir kısmı da radyo ve TV programları şeklinde olacaktır. Buda koronun sadece sesinin değil, görüntüsünün de ön plana çıkmasına sebep olacaktır.” (Emnalar , 1997 : 35)

1.7. Türk Müziği Korolarının Sayısal Yapısı

Geleneksel müziklerimiz, tek ses üzerine kuruludur. Bu nedenle az olmakla birlikte bazı müzikçilerimiz, Türk müziği korolarında değişik ses renklerine ihtiyaç olmadığını, sadece güzel ve yeterli seslerden oluşan kişilerin koro kurabileceğini söyler. Aslında bu düşüncenin kökeninde TRT ve devlet korolarına alınan sanatçılarda yapılan seçim sırasındaki uygulama yatmaktadır. Çağdaş koro kavramında koroda okuyanların hepsi solist değildir. Koroda okuyan elemanların büyük bir çoğunluğu korist, az bir bölümü de solist olarak kadroya alınırlar. Bu seçim sırasında da bas, tenor, alto, soprano gibi ses renkleri ihtiyaca göre belirlenir. Ancak bizde özellikle TRT’ ye sanatçı alırken bu durum göz önüne alınmaz. Sadece güzel ve yeterli ses aranılır. Kaldı ki Türk insanının ses yapısı, erkeklerde çoğunlukla tenor, kadınlarda da yine çoğunlukla mezzosoprano ve alto tipindedir. Alınan sanatçılar toplu icralarda koroları oluşturdukları zaman da, ses gruplarındaki sayısal dengesizlikler hemen ortaya çıkmaktadır.

Yeni kurulan devlet korolarında bu dengeye mümkün olduğu kadar uyulmaya çalışılıyorsa da bu çabanın tam anlamıyla yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Türk müziğinde kadın ve erkek korolarında ses elemanlarına ait sayılar aşağıdaki gibi veya bu değerlere yakın olmalıdır.

40 kişilik kadın korusu:

10 Soprano, 14 Mezzosoprano, 16 Alto

40 kişilik erkek korusu:

10 Tenor, 14 Bariton, 16 Bas veya 12 Tenor, 12 Bariton, 16 Bas şeklinde olmalıdır.

40 kişilik karma bir koro:

6 Soprano, 6 Mezzo, 6 Alto

6 Tenor, 6 Bariton, 6 Bas buna karşılık 14-18 arası saz.

40 kişilik ses grubu olan bir korodaki saz dağılımı:

3 Keman, 1 Viyola, 1 Viyolonsel, 1 Klâsik Kemeçe, 1 Yaylı Tanbur, 2 Tanbur, 3 Ud, 2 Kanun, 2 Ney, 1 Ritm

1.8. Özelliklerine Göre Toplulukların Eğitimleri Ve Çalışma Metodları

Günümüzde faaliyet gösteren koroları nitelikleri bakımından üç bölümde inceleyebiliriz:

Amatör Toplulukların Eğitimleri ve Çalışma Metodları

Bu koroları oluşturan elemanların esas uğraşları müzik değildir. Müziği seven ve yeteneği olan kişilerden oluşturulan amatör korolar çeşitli resmi ve özel kurumların bünyesinde oluşturulabilir. Türk müziği amatör koroları içinde, okul, müzik konulu derneklerin koroları, resmi ve özel kurumlara ait korolarla, üniversite korolarını sayabiliriz.

Amatör korolarda, müzikle ilgili bütün bilgiler temelden ele alınacak, her şeye işin alfabesinden başlanacaktır. Amatör ve profesyonel korolar için verilecek olan eğitim programları, her koro için mutlaka uygulanması gereken programlar

olmayabilir.Koro şefi bu programları korosunun genel durumuna ve çalışma sürelerine göre değişiklikler yaparak uygulayabilir.

Türk müziği amatör korolarının eğitimi aşağıdaki programa göre yürütülmelidir.

Ses eğitimi

- 1.Nefes çalışmaları
- 2.Vücudun içten ve dıştan yumuşatılması
- 3.Dil ve konuşma çalışmaları
- 4.Diksiyon, boğumlama, entonasyon, vurgulama çalışmaları

Solfej ve nazariyat çalışmaları

- 1.Genel solfej çalışmaları
- 2.Kulak eğitimi
- 3.Usûller
- 4.Form bilgisi
- 5.Genel nazari bilgiler

Bir amatör koronun konser verebilecek bir düzeye ulaşması için, haftada altı saat olan çalışmaların ortalama bir yıl sürmesi gerekmektedir. Sağlıklı bir eğitim plânı şu şekilde olmalıdır:

Çalışmalar üçer aylık dört dönem halinde ve toplam bir yıl olarak plânlanmalı ve her dönemin eğitimi, başlangıçta solfej ve nazariyat ağırlıklı, üçüncü ve dördüncü dönemde ise repertuar ağırlıklı olmalıdır.

Birinci üç aylık dönemde, çalışmaların ilk yarım saati sürekli ses eğitim çalışmalarına ayrılmalıdır. Repertuar çalışmalarına, ikinci üç aylık devrede düşük dozla başlamalı ve üçüncü, dördüncü üç aylık devrelerde bu süre giderek artırılmalıdır.

Amatör korolara katılan elemanların koroya olan ilgi ve sevgilerini artırmak ve canlı tutmak için, sıkıcı ve yorucu çalışmalardan kaçınılmalıdır. Bunun için koronun ses kapasitesine ve aldığı bilgilere uygun eserlerin icrasına mümkün olduğunca yer vermekte fazla da gecikilmemelidir. Bütün bunlar koro yöneticisinin inisiyatifinde ve deneyimine bağlı uygulamalardır.

Pek çok amatör hatta profesyonel korolarımızda olduğu gibi bahsedilen eğitim ve hazırlıkların hepsi de genelde bir tek eğitici yani koro şefi tarafından yaptırılmaktadır. Bu nedenle koro şefinin komple bir eğitici olması gerekmektedir.

Koro çalışmaları, oturarak veya ayakta yapılır. Oturarak yapılan çalışmalarda, ayakların yere normal ve dengeli basması, oturuş sandalyenin rahat ve arkası dik olması, ellerin karnın üzerinde serbestçe durması gerekmektedir. Oturarak yapılan çalışmada, diyafram, oturuş yerden daha kolay güç alır ve koro elemanları yorulmazlar. Bunun için ayakta olan çalışmalardan daha kolaydır ve bu nedenle de daha çok tercih edilir. Ayakta yapılan çalışmalarda ise, vücut ağırlığı, iki ayağa bölünerek dengeli bir biçimde durmalıdır. Bu dengenin sağlanması için, ayaklar birbirinden az olarak ayrı durmalıdır. Eller serbest öne veya arkaya bağlı olabilir. Ayakta çalışmak, oturarak çalışmaya göre daha zor ve yorucudur.

Tüm koroların olduğu gibi amatör koroların da esas amacı çalışmalarının ürününü sergilemektir. Bu da başta seyirci karşısına çıkarak konser vermek ile, ayrıca yapılan bandlarla, iletişim araçları olan radyo ve televizyon ile sesini ve görüntüsünü daha büyük kitlelere iletmekle olacaktır.

Amatör korolarda bireylerin koro faaliyetlerine katılımlarında iki amaç vardır. Bunlardan biri müzik bilgi ve görgüsünü artırmak, bir anlamda müzik eğitimi almak, diğeri ise çalışmalarının semeresini konserlerde sergilemektir. Yapılan araştırmalar, koro çalışmalarına katılan kişilerin büyük bir çoğunluğunun, seyirci önüne çıkarak(sahne veya televizyonda)yaptığı çalışmayı sergilemek arzusunda olduğunu göstermiştir.

Eğitim ve öğretim maksadı ile koro çalışmalarına katılma oranı ise ne yazık ki daima az ve ikinci sırada kalmaktadır. Bazı kişilerde, koro faaliyet ve çalışmalarına, boş zamanlarını değerlendirmek, yeni arkadaş ve çevre edinmek maksadı ile katılırlar.

Şu halde amatör koroların yaşamlarındaki en büyük etken verilen konserler ve bunların başarılarıdır. Bu durum çocuk ve gençlik korolarında daha çok gözlenirse de, yetişkinler için de pek farklı düşünmemek lazımdır.

Çok uzun süre çalışan ve konser verebilecek düzeye gelen amatör veya profesyonel bir koro mutlaka konser vermelidir. Aksi halde hem şef hem de koronun olumsuz etkilendiği bir durum ortaya çıkacaktır. Hatta amatör koroların yaşamını bile etkileyecek, sadece çalışmalarla yürütölen faaliyet koroya monotonluk getireceğinden, koro elemanlarının devamsızlığı hatta koroyu terk etmeleri önlenemeyecektir. Ayrıca özellikle verilecek ilk konser, şef ve koro için büyük bir heyecan ve sınav olacaktır.

Amatör koroların elemanlarının büyük bir kısmı, konseri bir eğlence olarak düşünürse de, koro şefi ve diğer yöneticiler, her konseri eğitimin bir parçası olarak görmelidirler.

Yine bilhassa amatör korolarda, koronun bulunduğu şehirde verilecek konserlerin yanı sıra, mümkün olduğunca çevreye açılmalı, yılda iki, üç yurt içi ve mümkünse yurt dışı konserler vermenin yolları araştırılmalıdır. Bu tip konserler koro elemanları için bir gezi, eğlence, aynı zamanda görgü ve bilgilerinin artmasına yardımcı olacaktır. Bu olayın sadece dış görünüşüdür. Esas mesele genç nesillere koro ve dolayısıyla Türk müziğini sevdirmek ve yaygınlaşmasını sağlamaktır. Yani bu Türk müziğini sevdirmeye ve yayama politikasının en önemli aracıdır.

Çalışmalarını bu şekilde zengin bir programla yürüten korolara katılımlar fazla olacak, aynı zamanda bu koroların yaşamları da uzun olacaktır.

Koro çalışmaları sırasında (amatör ve yarı profesyonel korolarda) koro yöneticisinin yapması gereken bir takım noktalar vardır. Koro yöneticisi, herhangi bir

partiyi koruyla birlikte söylememelidir. Çünkü bu durumda koroyu iyi duyamayabilir, tartım ve ses sorunlarını yeterince belirleyemeyebilir. Ancak, cümle girişlerini, konuşmada belirtkenliği ifade etmek için, ses üretmeden(fonasyonsuz) ağız hareketleriyle koroya yardımcı olabilir. Çalışan gruplarla veya koro ile görsel bir iletişim içinde olmak, onları uyanık bir dikkatle çalışmaya ve daha iyi sonuçlar almaya yöneltecek, dolayısıyla birlikteliğe ve disipline davet edecektir.

Bu çalışmalar sırasında hedeflenen davranışlar gerçekleştikçe, yöneticiler sağlıklı bir değerlendirmeye onaylarını ve taktirlerini belirtmekten kaçınmamalıdır. Çalışmalar sırasında grupların ilgisini canlı tutarak disiplin problemlerini ortadan kaldıracak etkinliklere yer verilmelidir.

Yönetici zaman zaman kız ve erkek seslerini ayrı ayrı çalıştırarak ses karakterlerinin ortaya çıkmasını ve koro seslerinin bağdaşık (homojen) bir görünüm kazanmasını sağlamalıdır.

Yarı Profesyonel Toplulukların Eğitimleri ve Çalışma metodları

Bu alanda inceleyeceğimiz topluluklar yapısını, bünyesinde hem profesyonel hem de gerçek işi farklılık arz eden amatör sanatçılardan oluşturur. Belediye konservatuarları, icra heyetlerini bu topluluk tarzına örnek olarak gösterebiliriz. Bu tarz topluluklar şayet destekleyen kurum belli sayıda kadro öngörüyorsa bu sayıda profesyonel sanatçıyı aynı zamanda eğitmen olarak düşünüp çoğu zaman yapılan bir sınavla bünyesinde kadrolu olarak barındırır. Bunun sebebi hem halktan Türk müziğine ilgi duyan insanlara bir kurum hizmeti olarak ders verdirmek hem de gerçekleştirilecek etkinliklerde hem ses hem de saz sanatçısı olarak görevlendirip icra kalitesini üst düzeye çıkarmaktır. Dışardan alınacak amatör sanatçıları yine bir sınava tabi tutarak alır ancak bu sınav sistemi profesyonel korolarda olduğu gibi bilimsellik arz etmez daha çok duyum yeteneğine ve performansına bakılarak değerlendirilir. İdari yapısı mevcuttur. Bu idari yapı yerel kurumun kendi bünyesindeki memurlarından ya da kadroya alınan sanatçılardan oluşur.

Tüm bunların dışında amatör olarak oluşturulmuş ancak uzun yıllardır birlikte çalışan, icra kalitelerinden repertuarlarının oluşumlarına kadar tam anlamı ile profesyonellik arz eden dernek ve cemiyetleri de bu kategori de ele almak doğru olacaktır.

Korist, solist veya çalgı elemanlarından oluşan bir koroda, koro elemanlarının sağlık muayenelerinin ciddi bir şekilde yapılması gerekir. Her şeyden önce tüm elemanların ciddi bir nörolojik ve psikiyatrik bir kontrolden geçmeleri gerekmektedir. Özellikle ruhsal problemleri olan kişiler ilerde koronun faaliyetlerini olumsuz yönden etkileyecektir.

Korodaki ses elemanlarının muayenelerinde en fazla önem verilmesi gereken husus, kulak burun boğaz muayenesi olmalıdır. Özellikle ses tellerinin ciddi olarak kontrolü yapılmalı, ilerde telâfisi olmayan arazları olanları belirleyerek, bu tip elemanların kadroya alınmaması sağlanmalıdır.

Buna ilâveten, yine ciddi olarak, solunum ve kardio-vasküler sistem kontrolleri yapılmalı, akciğerler, kalp ve dolaşım sistemi yönünden tam bir tetkik yapılmalıdır. Gelişigüzel bir sağlık raporu alarak alınan elemanların kısa sürede bir takım sağlık problemlerinin çıkacağını, ve bu elemanlardan doğru dürüst faydalanmanın mümkün olmayacağını hatırdan çıkarmaması gerekir. Bu eklemiş olduğum sağlık ile ilgili tüm ayrıntılar, profesyonel ve yarı profesyonel topluluklar için daha çok önem arz eden unsurlardır.

Profesyonel Toplulukların Eğitimleri ve Çalıştırılma Metodları

Koroyu teşkil eden elemanları profesyonel sanatçılı olan korolardır. Bu grupta TRT koroları ve devlet koroları vardır. Devlet destekli, kadrolu, işi profesyonel anlamda sanatçılık olan çoğunlukla konservatuar Klâsik Türk Müziği bölümü veya kendini bu branşta yetiştirmiş diğer müzik okulu mezunlarını bünyesinde barındırır.

Türkiye radyolarında, THM dalındaki korolar, yurttan sesler, beraber ve solo türküler, erkekler topluluğu, kadınlar topluluğu, türküler ve oyun havaları isimleri şeklinde koro programlarını sürdürürken, TSM dalındaki korolar ise, klâsik koro, tasavvuf korosu, klâsik erkekler topluluğu, beraber ve solo şarkılar, kadınlar topluluğu, karma faslı, şarkılar ve oyun havaları isimleri ile koro faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Profesyonel konumdaki devlet koroları ise, Kültür Bakanlığı'nın bünyesinde, Devlet Klâsik Türk Sanat Müziği ve Devlet Türk Halk Müziği korosu isimleri ile faaliyetlerini sürdürmektedirler. Halen Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Samsun, Elazığ ve Diyarbakır'da bulunan yedi Türk Sanat Müziği Korosu, Ankara, Sivas, Şanlıurfa'da faaliyet gösteren üç Türk Halk Müziği Korosu bulunmaktadır.

Türkiye radyolarında ise Ankara, İstanbul, İzmir, ve Erzurum radyolarında THM ve TSM koroları bulunmaktadır.

Belli bir kuruluş şeması, yıllık belli konser programı, idari birimleri olan kurumlardır. Alınış şartları ve zamanı devlet tarafından genellikle ilâna çıkılarak belirlenen, sanatçı adayının Türk müziği nazariyatı, solfeji ve kendi alanında performansını gösterdiği(ses, saz) sınav programı ile belirlenir ve kazananlar ilân edilir. Ancak ülkemizdeki siyasi yapılanmanın maalesef bu alanda kötü yönde kullanılması ile ilâna çıkılan her sınavda büyük kargaşa yaşanmakta çeşitli siyasi ilişkiler kötü yönde kullanılmaktadır. Bunlar dışında belli devlet kurumlarında görev yapan sanatçı ve akademisyenlerin özerk biçimde oluşturdukları toplulukları da yine bu statüde inceleyebiliriz.

Profesyonel Türk müziği korolarında, koroyu teşkil eden elemanların, her türlü müzik eğitimi almış kişiler olduğunu düşünerek, şu program verilmiştir. Bu koroların, çalışma ve hazırlanmalarında, almış oldukları eğitimin korunması ile bu koroların konser, radyo, TV programları hazırlamaları hedef alınmalıdır. Tabi ki burada o koroyu teşkil eden elemanların hepsinin aynı düzeyde olmaları gerekmektedir.

Şayet koro elemanları arasında düzey farkı varsa, yapılacak çalışmalardan istenilen verim elde edilemeyecektir. Bu gibi hallerde düşük düzeydeki elemanların, ayrı ve hızlandırılmış bir eğitim ile diğer elemanların seviyesine getirmek lâzımdır.

Bir profesyonel koronun ideal çalışma programı, haftada en az dört gün ve her çalışma dört saat olmalıdır. Her çalışmanın başlangıcında on beş dakikayı geçmeyecek şekilde ses eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalara amatör korolarda olduğu gibi en alt düzeyden başlanılmamalıdır. Burada amaç, kazanılmış tekniklerin unutulmaması, kaybedilmemesi, koronun ısıtılarak, repertuar çalışmasına hazır hale getirilmesidir. Daha sonra yapılacak olan repertuar çalışmalarında, önce eserlerin solfeji yapılmalı, şiirsel yapısı ve formu hakkında nazari bilgiler verilmelidir. Eserlerin makamsal yapıları ve sözlerle ilgili dil çalışmaları görüşüldükten sonra, eserin icrasına çalışılmalıdır.

Çalgılar, genel teorik bilgileri aldıktan sonra ayrı olarak çalışmalarını sürdürmeli, ses ve çalgı grubu sonra birleştirilerek nüans ve yorumlarla ilgili bilgiler de verilerek toplu çalışılmalıdır.

Yukarda da belirtildiği gibi TRT'nin dört şehirde THM ve TSM ses ve saz toplulukları vardır demiştik. Bu topluluklar da, çeşitli isimler altında toplu programları icra etmektedirler.

Türkiye radyo ve televizyon kanalları ile yayın saatlerinin çok artmış olması nedeniyle, bu topluluklardaki sanatçıların, koro veya solo olarak çok sayıda program üretmeleri gerekmektedir. Özellikle çalgı elemanları, hemen bütün solistlere eşlik etmek zorunda da oldukları için, yükleri daha da artmaktadır. Bu durum da TRT'nin aynı zamanda korolarını oluşturan bu sanatçılara, çalışmak ve eğitim için zaman bırakmamaktadır. Ayrıca aylık program sayısını doldurmuş olmak için ardı ardına ve tam olarak hazırlanılmadan yapılan bandlar da zaman zaman istenilen düzeyde olmamaktadır.

Bunların önlenmesi için, TRT korolarının haftada iki gün band yapmaları, haftanın üç gününde de çalışma ve eğitime ayrılması uygundur.

TRT korolarımızdaki bir diğerk sorun da, koroyu teşkil eden elemanların hemen hepsinin solist olarak da görev yapıyor olmalarıdır. Aynı zamanda radyolarımıza eleman alınırken, yeterli sayıda değişik vasıfta (soprano- alto- tenor- bas) ses seçimine özen gösterilmediği için, bu korolarda istenilen homojenite sağlanamamaktadır.

Özet olarak belirtmek gerekirse, az fakat kaliteli band yapılmasına özen gösterilmeli, program ihtiyaçları, daha önce yapılmış ve arşive kaldırılmış bantlardan karşılanmalıdır. Ayrıca bundan sonra, TRT korolarında, korist, solist ve ses yapılarına göre denge oluşacak vasıfta elemanlar alınarak, toplu program kadroları, gerçek koro kavramına uygun hale getirilmelidir.

Diğerk profesyonel korolarımız olan, Kültür Bakanlığı'na bağlı devlet korolarımıza gelince, bu koroların, koro kuram ve statüsüne tam bir uygunluk gösterdiklerini kabul edebiliriz.

Çünkü senenin yaklaşık on ayı faaliyet gösteren bu korolar sene de ortalama, otuz kırk konser vermektedirler. Ayrıca on ile yirmi arasında da radyo- TV programları yapmaktadırlar. Bu rakamlar, devlet korolarının çalışma ve eğitim için yeterli zamana sahip olduklarının göstergesidir. Nitekim devlet koroları genelde, haftada beş gün ve dörder saatlik bir çalışma ve eğitim programı uygulamaktadırlar.

Amatör ve Profesyonel Koroların Çalıştırılmasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Bir koronun yapısı ve türü ne olursa olsun, aşağıda belirtilen hususlara dikkat etmeğe azami özen gösterilmelidir.

Çalışmalar mümkün olduğunca, aynı yerde ve aynı akustik şartlarda yapılmalıdır.

Çalışma sırasında yapılan bir hata koroda yer etmeden, hemen müdahale edilerek düzeltilmelidir.

Eserler, yapılarına göre, cümle cümle veya ölçü ölçü ele alınarak çalışmalı, sonra birleştirilmelidir.

Eser hakkındaki teorik açıklamalar, koroyu sıkacak kadar uzatılıp, tekrar edilmemelidir.

Koro şefi eserin ilk provalarında, koro ile eseri okuyabilir. Ancak koro eser üzerinde belirli bir düzeye geldikten sonra, şef sadece ağız hareketleriyle, okumadan koroya yardımcı olmalıdır.

Çalışma aralarındaki dinlenme sürelerinin onbeş dakikadan fazla olmamasına dikkat edilmelidir. Daha uzun verilen aralar, konsantrasyonun ve disiplinin bozulmasına yol açar.

Repertuar çalışmalarında, uzun süre, arka arkaya, aynı yapı ve karakterde veya aynı makamda eserler çalışılmamalıdır. Bu durum koroda bezginlik ve isteksizlik yaratabilir.

Bir eserle ilgili çalışma belirli bir düzeye geldikten sonra, ses kaydı yapılarak, koroya dinletilmeli, her türlü müsbet veya menfi tenkit koro ile birlikte değerlendirilmelidir.

Çalışılacak olan eserin, elimizde çok iyi bir solist veya topluluk tarafından okunmuş, band veya plâğı varsa, bunlar koroya eser geçilmeden önce gereği kadar dinletilmelidir.

Çalışılmış olan eser, ses ve çalgı elemanları tarafından mutlaka ezbere söylenip, çalınabilir hale getirilmelidir.

Özellikle profesyonel korolarda, yeni geçilecek bir eser, en az bir hafta evvel, koro elemanlarına verilmeli, her elemanın hazırlanarak, çalışmaya katılması sağlanmalıdır.

1.9. Repertuar Seçimi

“Bir koronun Türk müziği konser repertuarı hazırlaması kuşkusuz solo repertuar hazırlamaktan daha kompleks bir konudur. Öncelikle koroda bulunan sanatçıların tümünün ses yapısına uygun bir akort belirlemek gerekir. Özellikle erkek ve kadın sesler arasında eser icrası sırasında farklı perdelerin rahat kullanımı, yani erkeklerin dik seslerde, kadınların pes seslerde daha rahat icra yapabilmeleri koro içi denge kurmakta makamların yapısına göre zorluklar yaratmaktadır. Sözgeşi mahur, muhayyer gibi dik makamların bir sestem icrası erkekler için sorun olmazken kadın sesi bu ses üzerinde tiz notalara yetmemektedir. Buna karşılık rast makamının 4 sestem icrasında erkekler zorlanmaktadır. Kısacası iyi bir repertuarın ortaya çıkması için öncelikle ses dengesi iyi kurulmalıdır. Bunun için de akordun belirlenmesi çok önemlidir. İkinci konu repertuar içine girecek eserlerin konser programına göre seçilip yerleştirilmesidir. Konulu bir konser söz konusu olduğunda söz gelişi bir bestecinin eserleri ya da ortak bir temayı anlatan eserler kullanılacaksa hareket kabiliyeti daralabilmektedir. Bazen sözü edilen bestecinin aynı ya da birbirine yakın makamlarda eserlerini bulmak ya da teması aynı olan eserler arasında bütünlük kurmak çok zor olabilir. Tarihsel dönemleri baz alan ya da fasıl gibi belli bir form üzerine oturan konser repertuarlarında ise eser seçimi kolaydır. Bu noktadan yola çıkınca yapılması gereken makamsal bütünlüğü ya da uyumu sağlamak, usullerin de büyükten küçüğe doğru sıralanması yoluyla konserin sona doğru dinamizmi arttıracak bir yapıya sahip olmasını sağlamaktır.” (Aylin Şengül Taşcı, Görüşme: İstanbul 2005)

Verilen konserlerden yola çıkarak söylemek gerekirse konserin klasik bölümünden sonra bir ya da iki solistin programda yer alması repertuara canlılık ve zenginlik kazandırmaktadır. Solo eserler genellikle klasik formdan daha uzak eserlerden seçilmektedir. Ama bunu genellemek yanlış olur. Klasik eserlerde usta sanatçılar (Bekir Sıdkı Sezgin ya da Meral Uğurlu gibi) beste ile başlayıp, klasik takım söyleyerek de kendilerini başarıyla ortaya koymuş ve konserin başarısını arttırmışlardır. Solo bölümündeki eser seçiminde önemli olan, solistin sesine gidecek olan eserlerin seçilmesidir. Yine bizim konserimiz açısından düşünürsek bunun yanı sıra genel repertuara uyum açısından neoklasik eserlere yer vermeyi tercih ettiğimizi söyleyebiliriz.(Zeki Arif Ataerkin, S. Pınar, S. Kaynak, E. Ongan... gibi) Klasik

bölümün ağırlığından sonra günümüz bestekarlarının eserlerindeki farklı anlayışlara yer vermek genel bir bütünlük kurulmasına engel olabilir diye düşünüyorum. Ama özel ve amatör korolarda bu endişenin olmamasını da doğal karşılamak gerek.

“Repertuarı zenginleştirmek adına Türk Müziği konserlerinde bir saz müziği bölümünün yer alması bizce gerekli bulunmaktadır. Çünkü Türk Müziği’nde saz eserleri de çok önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla farklı bir bölüm olarak sunulması repertuara farklılık kazandıracaktır. Biz saz bölümünü ya birinci bölümün sonda klasik eserlerden sonra, ya da solist veya solistler ilk bölümde ise ikinci bölümün başında kullanmaktayız. Bu dizayn seyircinin biraz nefes almasını ve çeşitlilik duygusu yaşamasını sağlamaktadır. Saz bölümünün icrasında korodaki tüm sazların yerine bir iki ya da birkaç sazın kullanılması saz bölümüne de solo niteliği kazandırmakta, bu da repertuar zenginliğini arttırmaktadır. (Aylin Şengül Taşcı , İstanbul : görüşme 2005)

Repertuar seçiminde son bölüm oldukça önem taşır. Artık seyircinin coşku vb. tatmin duygularının üst sınıra ulaşması için seçilecek eserlerin daha ritmik, canlı, dinamik ve biraz da hafızalara hitap eden eserler olmaları gerekir.

Repertuar hazırlanırken bulunulan coğrafi bölgenin özelliğini dikkate almak halk müziği korolarını ilgilendiren bir konudur. Türk Müziği icrasında bu hususun gerekli olduğunu düşünmüyorum. Ancak bulunduğumuz ilin ya da bölgenin Türk Müziği hakkında sahip olduğu tarz ve beğeni önemlidir. Örneğin taşrada ya da sosyal etkinliklerden uzak bir ilde ve Türk Müziği toplulukları ile ilk kez karşılaşan bir dinleyici kitlesi ile karşı karşıya isek halk tarzı eğlence müziğine yakın eserlerle halkı bu konuya, sık sık konserler vererek ve gelen insanlarla iletişim kurarak bu seviyeyi arttırabiliriz. Müzik kalitesi oluşmuş Türk Müziği severlerin bulunduğu yerde bulunuyorsak yukarıda tarif ettiğimiz şekilde hazırlanan konserler halkın beğenisini kazanacaktır.

Yeni kurulan bir konuda repertuar seçimi, amatör nitelikli bir korodan söz ediliyorsa, daha basit temellere dayanmalıdır. Koro elemanlarının hem amatör hem de ses dengesini oturtacak kadar bir arada çalışmamış oldukları düşünülürse eserlerin fazla karmaşık yapıya sahip olmayan, geçkilerin toplu icrada ustalık gerektirmeyen tarzda

olmalarının önemli olduğu söylenebilir. Koronun dengesi oturana kadar solo ağırlıklı repertuara yer verilmesi sağlıklı sonuçlar yaratabilir.

Repertuarda hareket dengesi sağlamanın yolu ise yukarıda belirttiğim gibi eserlerin usullerinin dikkate alınmasından geçmektedir. Genellikle büyük usüllü eserlerden küçük usüllü olanlara geçiş hareketin, dinamizmin artmasına yardımcı olmaktadır. Önemli olan konserin sonuna doğru artan bir coşku ve dinamizmi yakalamaktır.

Dini müzik konserlerinde ise içeriğe göre repertuar hazırlanır ve genelde bu çalışmalar profesyonel korolar ile yapılır.

Repertuar seçimi konser aşamasına gelmiş bir topluluk için önemli bir husustur. Klasik fasıl ve normal fasıl sırası korunmalı, hareketli eserler sona konmalıdır. Eğer konserin bir amacı yoksa (Yahya Kemal Konseri gibi) eski bestekârların en önemli eserlerinden günümüze doğru bir repertuar seçilmelidir.

Bu kronoloji zorunlu değildir ama repertuar kalitesi açısından daha şık olur. Bazı kişiler yeni dönem bestekârları kabul etmeyebilirler, Türk Müziğinde böyle bir muhafazakârlığa hiç gerek yoktur.

Repertuar Çalışmaları

Makamları öğreten nazariyat ve solfej, sesi kullanmayı öğreten ses tekniğinin yardımıyla repertuar çalışmalarına başlanır. Burada unutulmaması gereken şey türk müziğinin meşk sistemi üzerine kurulmuş olmasıdır. Bunun için koro şefinin mükemmel bir müzik kültürüne, koroyu her bakımdan eğitecek bilgiye ve repertuara sahip olması gerekir.

Amatör koronun amacı müzik bilgileri edinmek, müzik kültürünü arttırmak ve en önemlisi yaptıkları çalışmalarını sergilemek yani konser vermektir. Repertuar seçerken koristlerin icra etmekten zevk alacağı ve çalışmaların sonunda yapılacak konseri

dinleyenlerin ilgisini yüksek tutacak şekilde hazırlamalı, koronun ses ve bilgi kapasitesine uygun, koro eserleri niteliğinde olmasına dikkat edilmelidir.

1.10. Toplulukların Ses Eğitimi, Ses Sağlığı Ve Korunmasına İlişkin Bilgiler

Ses Nedir?

Genel olarak ses, “kulağın duyabildiği titreşim” (Türk Dil Kurumu, Sözlük :1990) şeklinde tanımlanır. Aralarında uyum bulunan titreşimlere “müzik sesi”; ciğerlerden gelen ve gırtlaktan geçen havanın oluşturduğu titreşim dalgasına ise “insan sesi” denir.

“Ses kulağın ilemesiyle beyni uyarıcı etkiyi sağlayan fiziksel bir olaydır.” (Çevik,1997 :30)

“Ses, titreşen moleküllerin, ortam moleküllerini harekete geçirerek yayılması sonucu ortaya çıkan bir hareket enerjisidir. (Zeren , 1997 : 25)

“İnsan sesi, müzik yapmaya yarayan araçların en soylusudur. Dilin sözleriyle birleşen insan sesi, erişilmez bir anlatım gücü kazanır ve böylece de dinleyeni etkiler ve büyüler.” (Egüz , 1990:10)

“Ciğerlerden gelen ve gırtlaktan geçen havanın oluşturduğu titreşim dalgasına “insan sesi” denir. İnsanda ses tellerinin bir sinirsel uyarı hareketi ile titreşmesine bağlı olarak gırtlak tarafından üretilen seslerdir.” (Mikro Robert,1978 : 12)

“Gırtlığın içinde ikisi sağda ikisi solda bulunan ve havanın geçmesiyle titreşerek ses çıkaran dört kıvrıma ses kırışleri (ses telleri) adı verilir. Sesin fiziksel özelliklerinden biri olan ses şiddeti, göğüs kafesinin yaptığı basınca ve ses tellerinin buna karşı gösterebileceği dirence, seslerin frekansıyla (yüksekliği) ses tellerinin boyutlarına ve gerilimine, rezonans (titreşim) boşluklarının

(burun boşlukları ve sinüsler gibi sabit boşluklara, ağız ve yutak gibi hareketli boşluklar) büyüklüğüne bağlıdır. (Colson,1963:15)

İnsanda Ses Oluşumu

“Ses teli; insan anatomisinde bir organ olarak nitelendirilir. İnsana has konuşma, gülme, şarkı söyleme v.b. özellikler bu ses organı tarafından gerçekleştirilir. Ses ve sesin oluşumunu sağlayan birçok organ vardır. Bunlar; ses cihazı, hançere, akciğerler, soluk yolları ve diyafram’dır.

Ses cihazı; birbirine eklenmiş çeşitli boşluklardan oluşan, ses yolu adını verdiğimiz bir borudur. Bu boru gırtlaktan başlayıp, dudaklar ve burun deliklerine kadar uzanır. Ses cihazının içine, sesi içeren ve onu büyültüp renklendiren organlar da yerleşmiştir.Hançere; ses cihazını en önemli organıdır. Nefes borusunun en üst başına oturmuştur. Beş esnek kıkırdak ve sert kastan oluşur.” (Egüz , 1990:15)

Ses organını oluşturan kıkırdaklar

“Yüzüksü kıkırdak: Bu kıkırdak nefes borusunun en üst ucuna oturmuş yüzük kaşına benzer ve yüzü de arkaya çevrilmiştir.Kalkansı kıkırdak: Kapalı yönü öne gelecek biçimde yüzüksü kıkırdağın üstüne oturmuştur. Kalkansı kıkırdağın açık iki kanadı da oturduğu yüzüksü kıkırdağın kaşına dayanır. Erkeklerde bu kıkırdağın ön üstü bir çıkıntı yapar. Halk arasında bu çıkıntıya “Adem Elması” denir.İbriksi kıkırdak: Bu kıkırdaklar iki tanedir. İkisi de karşılıklı olarak yüzüksü kıkırdağın kaşı üzerine otururlar. Bunlar, bağlı buldukları kas sistemi aracılığıyla oldukları yerde dönerek, yatıp-kalkarak, kayarak da birçok hareketi kolaylıkla yaparlar. Bir uçları ibriksi kıkırdaklara bağlı olan ses dudakları da bu iki kıkırdağın hareketlerine uyarak, gerilip gevşerler, uzayıp kısalırlar ve birbirlerine yaklaşıp uzaklaşırlar. Ses dudaklarının birbirine yaklaşıp bitişmesiyle ses yarığı kapanır. Akciğerlerden gelen hava, kapalı ses dudaklarına çarparak onları aralayıp geçerken, ses dudaklarının birbirlerine bitişik olan kenarlarını titreştirerek sesi oluşturur.Armutsu kıkırdak: Bu kıkırdak, gırtlak kapağının iskeletini oluşturur. Sapa benzeyen ucuyla, dilin kökü hizasına bağlanmış olan bu organ, bir güğüm kapağı gibi gırtlak kapamaya yarar.Gırtlak içinde sert kastan yapılmış geriden ileriye doğru düz bir biçimde duran iki çıkıntı vardır. Biz bunlara ses dudakları diyoruz. Ses dudakları, kalkansı kıkırdağın ön iç yüzüne, bir uçlarından da iki ibriksi kıkırdağın alt iç köşelerine bağlanmışlardır. İki dudak arasında kalan ve havanın girip çıkmasına yarayan açıklığa ses yarığı denir. Gırtlak içinde ve ses dudaklarının biraz üstünde onlara paralel duran yumuşak bir çift çıkıntı daha vardır ki, bunlara da yalancı ses dudakları, bu iki çift dudak arasında kalan boşluğa da gırtlak karıncığı adı verilir. Ses yarığının birleşen belirgin iki kenarına ses telleri de denmektedir. Yetişkin

erkeklerde, ses telleri yaklaşık olarak 15 mm. , yetişkin kadınlarda ise 11 mm. uzunluğundadır . Her iki cinsin de ses organları arasında yapı yönünden hiçbir ayrıcalık yoktur. Yüz sinüsleri, ağız ve boğaz boşlukları sesin doğal rezonans alanlarıdır. Bu alanlar, kadınlara oranla erkeklerde daha geniştir. Kız ve erkek çocukların ses organları arasında ergenlik çağına ulaşınca kadar hiçbir ayrıcalık görülmez. Ergenlik çağına varan erkelerin ses telleri kadınlara oranla daha fazla uzadığı için yetişkin erkek sesleri , kadın seslerinde bir oktav daha kalına düşerler.” (Cevanşir .Gürel , 1990 : Foniatri Ders Notları Cerrahpaşa)

“Bu cihaz, akciğerler ve soluk yollarından oluşur.Akciğerler: Sünger biçimindeki dokudan oluşmuş,sağ ve sol göğüs boşluklarına yerleşmiştir. Soldaki akciğer, kalbe yer bıraktığı için, sağdakine oranla daha küçük kalmıştır. Bu akciğerlerden soldaki iki, sağdaki de üç parçadır. Her ciğerdeki parçalar birer ayrı zarla örtülerek birleşmişlerdir. Bunların dokuları çok esnek olduğu için çok yüksek hava basıncına dayanabilir. Yeni doğan çocuklarda kırmızı, çocuklarda pembe, olgun insanlarda gri-pembe, yaşlılarda da mavimsi renktedir.Soluk yolları: Burundan başlayıp, akciğerlere bir ağaç kökü gibi yayılan ve sona eren uçlarında, hava kesecikleri bulunan yollardır. En geniş olanı, iki ciğeri birleştiren, ana soluk borusudur. Solunum cihazımız, yaşamamız için bize oksijeni sağladığı gibi, bu cihazın üstüne oturmuş olan, ses veren organı da çalıştırır. solunum cihazı; yaşayan, konuşan ve şarkı söyleyen insanın en önemli dayanağıdır.Diyafram :Göğüs ve karın boşluğunu birbirinden ayıran, kubbe biçiminde bir kastır. Bu kas, soluk alırken alçalarak havanın göğüs boşluğuna dolmasını, soluğu verirken de eski biçimini alarak havanın boşalmasını sağlar. Diyaframın bu iki hareketini sürekli ve düzenli çalışmalarla geliştirebiliriz. Böylece konuşma ve şarkı söylememizi kolaylaştıracak bir soluk alma ve verme biçimini düzenlemiş oluruz.Diyafram, duygusal anlatımda önemli bir rol oynar. Tüm duygularımızın doğuş yeri diyaframdır diyebiliriz. Sevinç, gülme, ağlama, esneme ve korku gibi duygusal durumlar diyaframın, titreme, kasılma ve gerilmeleriyle oluşur. Hava kaynağı olan akciğerler, beyinden çıkan bir emirle genişler. Bu genişlemeyi göğüs kafesini tabanındaki diyafram sağlar. Bu kas kasılınca kendisine yapışık altı kaburgayı kendine çekerek akciğer dokularının genişlemesine yardımcı olur. Bu genişleme çevredeki atmosfer basıncına göre negatif bir basınç oluşturur. Bu negatif basınç dış ortamdan hava emer ve akciğerler pasif olarak havayla dolar. Nefes verilirken diyafram ve göğüs kafesi gevşer, akciğerler küçülmeye başlar, hava dışarı çıkar. Nefes alıp verme normalde insan farkına varmadan refleks olarak dakikada 16-17 kez tekrar eder. Her nefes almada akciğerlere 500 ml. hava dolar. Ancak şarkı söylemek 1000-1500 ml. hava ve buna bağlı olarak daha çok enerji gerektirir. Bu nedenle şarkı söylerken solunum hareketleri bilinçli ve istemli olarak gerçekleşir. Nefes alırken hava gereksinimi artarsa göğüs boşluğunu çevreleyen bazı yardımcı solunum kasları devreye girerek akciğerlere daha fazla hava girmesini sağlarlar. Akciğerlere giren hava miktarı artınca karın boşluğunu iterek yer kazanma durumu söz konusu olur. Karın boşluğuna yukarıdan gelen basınç karın üst kısımlarının öne

doğru itilip dışarıya doğru bombe yaratmasına neden olur.” (Prof. Dr Mehmet Ömür , KBB Ders notları : İstanbul 1993)

“Ses Çeşitleri

Fiziksel özelliklere, anatomik yapıya ve rejistirlerine göre en kalından en inceye doğru insan sesleri temel olarak sınıflara ayrılmaktadır. Ses türleri ve ses genişliğini öncelikle anatomik özellikler belirlemektedir. Bu özelliklerin başında ses tellerini boyutları gelmektedir. Temel ses türlerine göre bu tellerin boyutları

Soprano	14mm-17mm
Mezzosoprano	18mm-21mm
Kontralto	18mm-19mm
Tenor	18mm-20mm
Bariton	21mm-27mm
Bas	24mm-25mm

olarak saptanmıştır.

Doğumdan mutasyon dönemine kadar olan dönemi çocuk sesleri olarak kabul edersek, mutasyon döneminden sonra ses, kendi kimliğini kazanmaya başlar ve kadın erkek sesleri olarak gruplandırılır. “Mutasyon, genellikle 9-12 yaşlarında başlamaktadır. Erkek çocuklarında bu dönem 6 aydan 1 yıla kadar, kız çocuklarda ise 6 hafta ile 3 aya kadar sürmektedir”. Ses telleri mutasyon döneminde kız çocuklarda 3-4 mm. Erkek çocuklarda ise 1 cm. uzar. Her ne kadar mutasyon dönemi belli bir yaşta sona erse de mutasyon sonrası sesin oturması fiziksel bir süreç gerektirir. Bu nedenle ses eğitimine erkeklerde 18, kızlarda 16 yaşından önce başlanmamalıdır.

Kadın sesleri: Soprano, Mezzosoprano, Kontralto, Erkek sesleri: Tenor , Bariton, Bas” (G. Cura , 1987 : KBB Kongre Bildirisi)

Ses Sağlığı Ve Korunmasına İlişkin Bilgiler

“Anatomik olarak birçok özellik taşıyan ses, insan vücudu gibi zaman için çeşitli yıpranmalara, yaşlanmalara ve hastalıklara maruz kalır. Ses, hastalıkları ve korunması bakımından vücuttaki diğer organlardan daha hassastır. Sesini kullanan ve sesiyle müzik yapan, yaşamın bu yolda sürdüren bir insan, beden, ruh ve özellikle ses sağlığının genel kurallarına uymalıdır. Güzel bir ses, ancak sağlıklı bir beden ve ruhla birleşirde amacına ulaşabilir. Bu yüzden ses bakımına büyük bir özen gösterilmelidir.Ses; beden sağlığı, ruh sağlığı ve ses tekniği yönlerinden korunmalıdır. Beden sağlığının sürdürülmesinde genel sağlık kurallarına dikkat edilmelidir.

Spor, her insanın sağlığı için gereklidir. Şarkı söyleyen her insan sağlıklı kalabilmek için spor yapmalıdır. Yapacağımız sporlar fazla yorucu olmamalıdır.Sesi ile müzik yapan insanlar, içeceklerine dikkat etmelidir. Özellikle alkollü içkiler boğaz ve gırtlak üzerinde zamanla kötü etkiler yapacağından hiçbir türü kullanılmamalıdır. Kötü etkilerin başında da boğaz ve gırtlak örtene ince zarın üzerindeki damarların genişlemesi gelir. İçkiden oluşan gırtlak zarı ve damarlarının sürekli şişkinliği ses kısıklıklarına yol açacak, böylece de sesin ölümüne sebep olacaktır.” (Çatbaş Dr. : 2005 Görüşme)

“Alkollü içecekler kadar bir diğer zararlı madde de sigaradır. Sigaranın genel sağlığımız için zararlı olduğu bir gerçektir. Özellikle müzik yapan insanlar için sigaranın zararları üzerinde tartışmak anlamsız olur. Sigaranın dumanı, ses organını ve sesimizin en büyük dayanağı olan akciğerlerimizi kötü yönde etkiler. Sigarayı içerek dumanını içine çeken insanlarda ses organını örtene zarın durumu bozulur. Ayrıca sigara dumanı gırtlakta birtakım yağlı maddelerin oluşumuna neden olur ki bu, sesin bozulması için gerekli ortamı hazırlar. Mevsim değişiklikleri sağlığımızı etkilediği kadar sesimizi de büyük ölçüde etkiler. Özellikle kış aylarından ilkbahara geçiş döneminde fazlaca nezle, grip ve soğuk algınlıkları görülür. Boğaz hastalıkları sesimizi etkileyen en büyük etkenlerdendir. Nezle, grip, farenjit, larenjit, sinüzit, bronşit v.b. hastalıklara yakalanıldığı zaman kesinlikle şarkı söylenmemelidir. Bu durumda yapılacak ilk iş çalışmayı bırakıp tam bir dinlenme sürecine geçmektir. Isı farklılıkları sesimizi etkileyeceğinden sıcak bir yerden soğuk bir yere çıkarken giyimimize özen göstermeliyiz.İklimi kuru olan yerler de ses üzerinde etkilidir. Kuru iklimde yaşıyan insanların ses organları sürekli kurur. Bu kuruluk çeşitli zararları yanında hastalıklara ortam hazırlar ve kişiyi rahatsız eder. Bazı insanların konuşurken veya şarkı söylerken arada bir boğazlarını kazıdıklarına şahit oluruz. Bunu yapanların durumunu incelediğimizde ya burunlarında fazla bir et parçası bulunduğunu ya da burun kemiklerinin eğri olduğunu görürüz. Yukarıdan inen pislik, burun yolundan geçmeyip boğaz ve genizde birikir. Bu nedenle biriken pisliğin çıkarılması istendiği için kazınmalara başvurulur. Boğazda toplanan pislikler bazen ciğerlerimizden de gelebilir. Bu pislikler nereden gelirse gelsin ilk yapılacak iş kazınmaya başvurmamaktır. Zaten ses çalışmaları ilerleyip ses organı ısındıkça birikintiler yumuşayarak gırtlak kendiliğinden rahat bırakacaklardır.” (Bozkurt Dr. , 2000 : Görüşme Konya)

Vücudumuz için aldığımız besinler de sesimizi etkiler. Acılı besinler çok fazla tüketilmemelidir. Çok soğuk ve çok sıcak besinler; boğazın ince zarına zarar verebilecekleri için ılık olarak alınmalıdır.

Uyku da sesini kullananlar için bir o kadar önemlidir. Düzenli uyku sesi dinlendirir. Uykusuzluk ses kısılması ve ses çatlaklarına sebep olur. Sağlıklı bir insan için günde sekiz saat uyku yeterlidir.

Cinsel yaşantı, sesi etkileyen bir diğer faktördür. Aşırılık, hem genel beden ve ruh sağlığını hem de ses sağlığını olumsuz yönde etkiler. Spor, uyku ve beslenmeye verilen önem kadar cinsel yaşantıya da özen göstermelidir.

Sesin ve bedenin ısınması için ses çalışmaları yapılmalıdır. Çalışma sonrasında önlem alınmazsa ses kötü yönde etkilenir. Çalışmadan hemen sonra soğuk havaya çıkılmamalıdır. Çıkmak zorunda olanlar rüzgâra karşı konuşmamalı, hava soğuksa soğuk havanın akciğerlere hemen girmemesi ve ses organıyla birden karşılaşmaması için ağız ve burunlarını yeteri kadar kapatmalıdırlar. Tozlu kirli ve havasız yerlerde uzun süre kalınmamalıdır. Bu tür ortamlar, solunum organına zarar vereceği gibi boğazı örten zara da zarar verecektir.

Ses sahip olduğumuz bedenin önemli bir parçasıdır. Yaşadığımız mekân, bulunduğumuz çevre, değişen iklim koşulları, etrafımızda şekillenen sosyal yaşantı gibi fiziki alışkanlıklar, hissedilen duygular, iç dünyamızda yaşanan çalkantı ve durulmalar gibi psikolojik etkenler sesi şekillendirir. Ses, bedenimizde doğar, onunla olgunlaşır ve zamanla yaşlanır. Yaşlanma sürecini geciktirmek bilinçli bir insanın elindedir. Gerekğinde dış destek(hekim yardımı ve ilaç) alınmalıdır. Sağlıklı bir ses özen gösterildiği takdirde uzun ömürlü olur.

Sesin uzun ömürlü olmasını sağlamak için ses egzersizlerine başvurulur. Ses egzersizlerini uygulamanın amacı sesi doğru kullanabilmek ve sesin çıkış yerini doğru tayin edebilmektir. Doğru nefes almanın önemini sesin bilinçli olarak hangi organlardan çıkması gerektiğini egzersizler sayesinde saptayabiliriz. Ses egzersizleri ses aralığını ölçmede bir yardımcıdır. İcra edilen eserdeki duyguya göre sesin kullanımı bu egzersizler sayesinde geliştirilebilir.

Egzersizler öncelikle ses açmak içindir. Isındırılmadan sesi kullanmak sağlıklı değildir. Fazla yormadan küçük alıştırmalarla egzersize başlanmalı, ses hiçbir zaman zorlanmamalıdır.

Dinlenmeden saatlerce yapılan bir egzersiz sese sadece zarar verir. Ses egzersizi çalışmanın ölçüsü, sesi bir adım daha iyiye taşıyabilmektir. Sesi yoran ve ona zarar veren bir çalışma hiçbir zaman fayda sağlamaz.

Yapılan egzersizlerden sonra ses sağlığını korumak bireyin kendi elindedir. Sağlıklı bir bünyeye sahip olmak sağlıklı bir sese sahip olmanın ilk şartıdır. Sesi her türlü zedelenmeden korumak, yiyecek ve içeceklerle genel anlamda dikkat etmek, yaşanan iklim şartlarına ayak uydurmak şarttır.

1.11.Toplu Ses Eğitimi

“Bireysel ve grup çalışmaları uygulanarak, bir toplulukta, konuşulan anadilin özelliklerinden yararlanan , birlikte şarkı söylemeye elverişli, yumuşak, etkili, kendi içinde kaynaşabilen (homojen) bir tek sesin elde edilmesi, toplu ses eğitimi ana amacıdır. Korolar, profesyonel korolar, amatör korolar ve okul koroları, sınıfta yapılan toplu ses eğitimi (sınıf koroları) olmak üzere geniş bir uygulama alanını kapsar. Koroyu oluşturan koro üyelerinin (koristlerin), yer aldıkları koronun tür, kuruluş ve amaçlarına göre eğitimleri de farklı olmaktadır. Amatör koristlerin bunu tamamen bir tutku olarak yapmalarının yanında profesyonel olanların yaşamlarını burada sağladıklarını ve solistler düzeyinde eğitim gördüklerini biliyoruz. Amatör olarak niteleyebileceğimiz okul koroları ise, tamamen eğitim amacıyla kurulmuş topluluklardır. Ancak, sistemli ve iyi çalıştırılmış amatör koroların da profesyonel düzeye eriştiklerine şahit olmuşuzdur.Türü ne olursa olsun her koro üyesi birlikte söyleme kurallarına kesinlikle uymak durumundadır. Korist olmanın gerektirdiği ana prensiptir bu. Böyle bir elemanın solistlikten ayrılan yanı da bu noktada başlar. Bir koro üyesi koroyu yöneten şefle tam bir iletişim içerisinde olmalı, onun hareket, jest ve mimiklerini izlemeli, yanında söylediği kişileri ve koronun diğer üyelerini dinleyerek uyuma katılabilmelidir. Bu bakımdan tüm solistlerden oluşacak bir topluluğun koroya yatkın duruma getirilmesi bireysel özelliklerinin birlikte söyleme kurallarına alıştırılması gerektiğinden, böyle bir koronun eğitilmesi ve netice alınması da bir hayli güç, hatta imkânsız görünmektedir. Tüm yönleriyle yetenekli bir koro üyesi bireysel ve düzenli bir çalışma ile her ne kadar solistlik düzeyinde eğitilebilirse de gerçek bir koro üyesi için bu bir amaç değildir.” (Arkan , 1971 : 56)

“Toplu ses eğitimini icaplarından başta geleni, odur ki, her koro üyesi, bir solo ses gibi davranıp, kişiliğinden doğan bazı özellikleri birlikte söylenen esere aktaramaz, ekleyemez. Tam aksine birlikte söylediği kişilerle aynı şeyleri aynı anda düşünmesi ve yapması yöneticiye ve topluluğa tam uyması gerekmektedir. Ses bütünlüğü elde edebilmek, toplu ses eğitiminin ana hedefi olmalıdır. Sesler eğitilmeden birleştirilip iyi müzik yapma alışkanlıkları kazanılmadan ele alınacak eserleri tüm yönleriyle ortaya çıkaracak yorumu sağlayabilecek topluluğun oluşması mümkün görünmemektedir. Her kademedeki okulun, her sınıfında uygulana sınıfta ses eğitimini ise planlı ve düzenli bir biçimde yapıldığı takdirde, ulusu ses bütünlüğüne götüreceği söyleme biçimi ve geleneğinin, ulusal şarkı dağarının doğmasını sağlayacak en etkin yol olarak görmekteyiz. Koroda yer alan bireylere, kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak seslerinin doğru, güzel ve etkili kullanabilmeleri için gerekli müziksel davranışları kazandırma sürecine toplu ses eğitimi denir.¹ Koroda ses eğitimi, bireyin tek basma veya topluluk içinde doğru temiz seslerle müzikal duyarlılıkla etkili bir şekilde şarkı söyleyerek, müziksel çevresi ile sağlıklı ilişkiler kurmasının hem yorumlayıcı hem dinleyici olarak müziğe bilinçli bir şekilde katılmasını ve ona müzik alanında kültürel bir kimlik kazandırmayı amaçlar. (Çevik , 1997 : 45)

Koroda ses eğitiminin kapsamını ve temel ilkelerini;

Koro içinde bireye doğru solunum alışkanlığıyla birlikte, bedensel ve zihinsel hazırlanma için gerekli olan rahatlatma, gevşeme, uyanık olma bilinci kazandırma.

Doğru temiz ses üretme, bu sesi uygun rezonans bölgelerine göndererek, büyütme, zenginleştirme, armoniklerini geliştirme ve sesini koro ile kaynaştırma bütünleştirme becerisi kazandırma.

Konuşma dilinde açık seçik ve anlaşılabilirlik niteliklerini geliştirerek, şarkı söylemede de dili, sesli-sessiz fonemleri eklemeyerek (artikülasyon) doğru bir söyleyişle ve anlamına uygun tonlama ve vurgulamalarla kullanma (diksiyon) becerisi kazandırma.

Bireye var olan müziksel duyarlılığı (müzikalite) geliştirerek, etkin bir seslendirme-yorumlama becerisi kazandırma,

Bireyin ses üretiminde işlevsel organlarını tanıma, bu organları arasında gerçekleştirilen işbirliğini kavrama ve sağlığını koruma konularında bilgilendirme şeklinde sıralamak mümkün olabilir.

Toplu ses eğitiminde nefes, vücut rahatlığı ve yumuşaklığı, düzgün konuşma, artikülasyon(boğumlanma) ve entonasyon temel öğeleri oluşturur. Doğru temiz ve yerinde şarkı söylemek (intonasyon) için sözü edilen bu öğelerin büyük bir titizlikle çalışılması gerekir.

Şarkı söylemek doğru ve düzenli bir şekilde soluk alıp vermektir. Nefes, şarkı söylemenin temelidir. Bir toplulukta ses düşüyor ya da çıkıyor ise ses bütünlüğü ve kaynaşması tam değilse, volüm, renk ve rezonans yetersizse bu düzensizliklerin içinde en büyük pay nefese düşer. Soluk alıp vermenin temel işlevi, organizmanın oksijen gereksinimini karşılamak ve ses üretimi (fonasyon) için gerekli olan enerjiyi sağlamaktır. Şarkı söylemek için geçerli olan nefes diyafram nefesidir. Diyafram daha önce de bahsettiğimiz gibi kaburgalarla karın boşluğunu birbirinden ayıran en önemli solunum kasıdır. Diyafram nefesinde hava ciğer uçlarına inerek diyaframla güç birliğine ulaşır. Böylece dolaylı bir yoldan ses organı da bu güç birliğinden yararlanarak rahatlar. Diyafram nefesi, diğer nefesler oranla (doğal nefes, konuşma nefesi) kalbe basınç yapmaz, daha geç, daha düzenli ve istenen basınçta boşalmaya elverişli olup, göğüs boşluğundaki rezonansı kısıtlamaz. Bu da daha rahat ve kolay şarkı söylememizi sağlar. Vücut rahatlığı ve yumuşaklığı dilediğimiz biçimde şarkı söylemeyi gerçekleştirecek enerjiyi kapsayan ve vücudun tınlamasına elverişli olan yumuşaklık olarak nitelendirilebilir.

“Bir çalgı yapımcısının ince hesaplarının ve emeğinin sonucu elinden çıkan çalgı, üzerine çalışılmaya, eğitim yapılmaya hazır durumdadır. Oysa, insan sesi için durum, çalgılara oranla daha başkadır. İnsan sesinin gövdesi olan insan vücudu, çalgılar gibi hemen tınlamaya hazır değildir. İnsanın gırtlığından çıkan sesin büyümesi ve renklenmesi için yumuşamaya, rahatlamaya, daha başka bir deyişle *tnlar* duruma sokulmaya gerek vardır. Böylece insan sesi eğitilirken hem eksik olan çalgı tamamlanacak (vücut tınlar hale getirilecek) hem de müzik yapabilmek için gerekli ses tekniği kazandırılacaktır. Vücut rahatlığı ve yumuşaklığı içten yumuşama-rahatlama ve dıştan yumuşama-rahatlama olmak üzere iki yolla sağlanabilir.

İçten yumuşama-rahatlama, kişinin düşünce yoluyla sinir sistemini etkileyerek yumuşaması ve rahatlama biçiminde özetlenebilir. Dıştan yumuşama-rahatlama vücuttaki kas sisteminin çeşitli ve düzenli vücut hareketleri yoluyla, sinir sistemin etkilemesi biçiminde tanımlanabilir. Dıştan yumuşamayı sağlayan fiziksel hareketlerin ikinci amacı da vücudun belirli bir düzeyde ısınmasıdır. Nefes ve vücut rahatlığı-yumuşaklığı arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Doğru ve düzenli bir nefes rahatça tınlayan bir vücut ile elde edilebilir. Nefes ile yumuşama-rahatlama hareketleri iyi düzenlenir iyi uygulanırsa o topluluk hem fiziksel hem de ruhsal yönden müzik yapmaya hazırlanmış olacak; böylece o topluluktaki ses çalışmaları daha verimli bir yola girecektir. Güzel şarkı söylemenin yolu doğru ve güzel konuşmadan geçer. Konuşma, seslerin artikülâtör adı verilen dudaklar, dil ve damak tarafından gerçekleştirilir. Dil ise bir ulusun konuşma geleneğinin tümüdür. Kültürün temel ögesi olan dil insanları birbirine yaklaştıran, aralarında iletişimi sağlayan en güçlü araçtır. Dil insanların toplu iş görme, ortaklaşa çalışma, örgütlenme, işbölümü yapma, gözlem deney ve birikimlerini yeni kuşaklara aktarma konusunda yetkinlik kazanmasına yardımcı olur. Ses eğitimi doğrudan ilgilendiren “konuşma dili” basılı harfleri seslendirme biçimidir. Dil ile müzik çok önemli iki iletişim aracıdır. Sözlü bir müzik yapıtının iyi yorumlanabilmesi, aynı zamanda kullanılan dilin tüm ayrıntılarıyla bilinmesine bağlıdır. Sözleri anlaşılmayan bir müzik yapıtı etkisinden çok şey kaybeder. Müziksel iletişim açısında bakıldığında, müziğin, söz ögesinin daha iyi anlaşılıp önem kazanmasına katkıda bulunduğu görülmektedir.” (Egüz , 1991 : 32)

1.12.Korolarda Disiplin, Motivasyon ve Konser

Genel Çalışma Disiplini

Sosyal açıdan değerlendirildiğinde, toplu kapılan her işin bir denetim ve düzen çerçevesinde yapılması gerekir. Yapılacak iş “sanat” olduğu zaman bu bambaşka bir önem kazanır. Bu yüzden yıllardır süregelen deneyimler doğrultusunda da sanat adına yapılacak bir aktivitede, daha çalışmalarından itibaren disiplin şarttır. Bu konu ile ilgili en genel geçer başlıca kurallar şu şekildedir.

Konserde topluluğun icra edeceği detay, prova saat ve tarihleri ile birlikte çalışmalardan önce, hem topluluğa hem de saz ekibine verilmelidir. Verilen notaların okunaklı olması ve mümkün olduğunca nüansların tamamına yakınının eserler üzerinde

belirtilmiş olması çalışmaların düzeni açısından önemlidir. Verilen detay spiralli veya yaprak dosya içerisinde konser sırasına göre istifli verilirse yapılacak işin ciddiyeti baştan gösterilmiş olur.

Prova sayısının çok fazla olmasından ziyade yapılan provaların verimli geçmesi daha önemlidir. Yapılacak çalışma süresince provaların eldeki zamana düzgün yayılması gerekir. Prova süresi maksimum 3 saat olmalı, muhakkak 2 bölümde ve arada 15 dakika ile 30 dakika gibi bir zaman zarfı kadar mola verilmelidir.

Yapılan provalara tüm topluluk üyelerinin ve saz ekibinin zamanında iştirak etmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle devam mecburiyeti sağlanmalıdır. Bunun için her çalışmada muhakkak yoklama alınmalıdır. İlk çalışmadan itibaren başlangıçtaki çalışmalara sürekli geç kalan elemanlar tatlı-sert bir tavırla uyarılmalıdır. Durumun devamlılığı olabileceği göz önünde bulundurularak gerekli önlemler alınmalıdır.

Saz ekibinin çalışma yapılacak yere önceden gelmesi önemlidir. Bunun nedeni hem çalışma saatinde akortların yapılmış olması hem de sazların ortam şartlarına alışmış olması gereğindedir.

Konserde yapılması gereken irticali nitelikte icralar varsa (taksim, gazel, kaside vb.) muhakkak provalarda da icra edilmeli sonraya bırakılmamalıdır.

Provalarda eserler konser sırasına göre çalışılmalı ve topluluk, konserdeki diziliş planına göre yerleşmelidir. Çalışmalar esnasında topluluk sessiz olmalı ve şefe odaklanmalı, lakayt ve laubali hareketlerden uzak durmalıdır.

Çalışmalar esnasında eserlerin trafiğinde veya nüanslarında yapılan düzeltmeler olması durumu göz önünde tutularak topluluk elemanlarının yanında renkli kalem taşımaları ve belirtilen yerlerde düzeltmeler yapmaları sonraki çalışmalarda aynı yerleri daha rahat icra etmeleri ve dikkatlerini toplamaları açısından önemlidir.

Çalışmalarda geçilecek eselerin tüm ekip elemanları tarafından muhakkak ezber gibi icra etmeleri önemlidir.

Bahsettiğimiz tüm bu faktörlerin geçerli olmasını sağlayacak kimse elbette ki şeftir. Bu bakımdan şefin toplum psikolojisi, toplum sosyolojisi ve birey psikolojisi bakımından deneyim sahibi olması gerekmektedir. Çıkabilecek muhtemel sorunlar karşısında uygun çözümler üretebilmelidir. Şefin tüm ekip elemanları ile bütünleşebilmesi için “tatlı-sert” bir otoriteyle topluluk üzerinde hakimiyet kurması gerekir.

Çalışma Yapılacak Yerin Özellikleri

Güzel bir çalışma ancak güzel bir çalışma ortamıyla olur. Bu yerin, prova yapmaya elverişli olması içinde bir takım özelliklere sahip olması gerekir. Ancak çoğu topluluk için stüdyo kalitesinde bir çalışma ortamı çok masraflı olacağından tabiri caizse en iyileştirilmiş kriterlerle bu niteliklerin belirlenmesi daha doğru olacaktır. Topluluğun, aşağıda belirtilen maddelerde belirtilen özelliklere yakın özellikte bir çalışma ortamına sahip olması, topluluk çalışmaları açısından önem arz eder.

Çalışma yapılacak yerin topluluk elemanları bakımından ulaşımı kolay ve güvenli bir mevkide olması gerekmektedir. Topluluk üyelerinin (hem sazenciler, hem hanenciler bakımından) sayısı ile doğru orantılı ne çok geniş ne de çok dar bir çalışma salonu olmalıdır. Her hanende için minimum 50cm²; maksimum 100 cm², her sazende için ise minimum 150 cm²; maksimum 200 cm² 'lik bir alan hesap edilmelidir. Ayrıca çok afaki yükseklikte veya alçaklıkta bir tavan yüksekliğinde ses rezonsından pek verim alınmayacağından bu husus göz önünde bulundurulmalıdır. Tavan yüksekliği için ideal ölçüler minimum 3; maksimum 5-6 metre şeklindedir.

Çalışma yerinin stüdyo şartlarına en yakın biçimde tasarlanmış olması topluluk lehine olacaktır. Ancak dediğimiz gibi bu çok masraflı olacağından bir takım ekonomik çözümlere gidilebilir. Tavan ve duvarlar ucuz kumaşla, yumurta violleriyle perdelenabilir. Ses dağılımını dengelemek adına ahşap levhalar kullanılabilir. Aslında tabanda halıflex veya halı olması sesin aşırı yankılanmasını büyük ölçüde engeller ama bu tür malzemelerin temizlenmesi zordur ve de toz tutma ihtimalinden dolayı topluluk

üyelerinin sağlıklarını belli oranda riske eder. Bu nedenle taban malzemesinde vinleks gibi üst kısmı parlak, temizliği kolay ve de akustiği dengeleyecek malzemeler tercih edilmelidir.

Çalışma yapılacak salon düzenli temizlenmeli ve havalandırılmalıdır. Yaz ve kış aylarında ısının dengeli olacağı yerler tercih edilmelidir. Ayrıca kesinlikle çalışma yapılan yerde sigara içilmemelidir.

Çalışma yapılacak salonda muhakkak tuvalet ve lavabo bulunmalıdır. Bunun yanı sıra topluluk üyelerinin mola sırasında dinlenebileceği bir dinlenme odası, enstrumanların muhafaza ve akort edilebileceği bir oda olabilir.

Yeteri miktarda; sandalye (sazendeler için kolçaksız olmak kaydıyla), sazendeler için ayaklık, tüm topluluk üyeleri için nota sehпасı olmalıdır. Bir yüzü porteli ve diğer yüzü boş bir yazı tahtası (tebeşirli olmaması gerekir), yeterli genişlikte vestiyer veya elbise askılığı, kıyafet dolabı ve her koro ekipmanına ait şahsi bir dolap olması da gerekli olacak diğer eşyalardır.

Salonun yer olarak daha gürültüsüz mevkilerde olması tercih edilmelidir. Aksi takdirde dış gürültü çalışmalara rahatsızlık verebilir. Eğer böyle bir yerde çalışma yapılacaksa çalışma saatleri gürültünün en az olacağı saatlere taşınmalıdır.

Çalışma Gün Ve Saatleri

Provaların günün hangi saat diliminde ve haftanın hangi günlerinde yapılmasının daha sağlıklı ve daha uygun olacağını önceden planlamak gerekmektedir. Tabi bu düzenleme yapılırken göz önüne alınması gereken hususlar vardır. Hanende ve sazendeler eğer meslek sahibi ise; mesai saatleri, öğrenci ise ders saatleri gibi etkenler göz önünde bulundurulmalıdır. Hatta bu durum çalışmalar başlamadan önce bütün topluluk üyelerinden çalışma veya ders saatlerini bildiren raporlar istenerek değerlendirmeye alınmalıdır. şef, bu raporları değerlendirmeye alıp ona göre bir prova programı düzenlemelidir. Tabi devlet korolarında böyle bir durum söz konusu değildir.

Prova saatlerinde planlama yapılırken ard arda gelen günlere ve haftasonlarına prova günü tayin etmekten kaçınılmalıdır. Gün içinde yapılacak prova mola haricinde 3 veya 3,5 saat olmalıdır. Bahsettiğimiz süre aşıldığında topluluğun zihni, sesi ve fiziki vasıfları yorulacağından bu süreden sonraki çalışma artık verimsizleşecektir. Ayrıca bu 3-3,5 saatlik provada da muhakkak 15-30 dakika civarında mola verilmelidir.

Göz önünde bulundurulacak diğer husus da sabahın çok erken saatlerine ve akşamın geç saatlerine prova koymanın pek uygun olmayacağıdır. Bunun nedeni insan sesi sabah uyandığında hemen tam performansına kavuşamaz. Günün bitimine yakın saatlerde de insan hem bedenen hem de zihnen yorulacağından verim gözle görülür bir biçimde düşer. Saydığımız tüm kriterlere göre bazı tablolar aşağıdaki gibi olabilir:

Haftada yapılacak prova sayısı	Günleri
2	Pazartesi / Perşembe Pazartesi /Cuma
	Salı /Cuma Pazartesi / Çarşamba
3	Pazartesi / Çarşamba / Cuma
	Salı / Perşembe/ Cuma
	Pazartesi / Salı / Perşembe
4	Pazartesi / Salı / Perşembe /Cuma

Toplulukta çoğunluk meslek sahibi insanlarsa;
18:00 - 21:00, 19:00 -22:00
Toplulukta çoğunluk öğrenciyse;
17:00 - 20:00, 18:00 - 21:00
Çoğunluk akşam mesaisinde veya 2. öğretim formunda öğrenci ise
11:00 - 14:00, 12:00 - 15:00

Sahne Disiplini

Sahne, yapılan onca çalışmanın ve harcanan onca emeğin meyvesini vereceği yerdir. Burada bir dikkatsizlik sonucu tüm konserin kalitesi düşebilir. Sahnedeki düzen ve estetik her zaman ilk olarak göze çarpacağından buradaki disipline fazlasıyla dikkat edilmelidir.

Konser Öncesi Sahne Hazırlıkları

Sahnedeki ses ve ışık düzenlerinin eksik ve fazlaları kontrol edilmelidir.

Sahne ölçüleri kontrol edilmeli ve buna göre sahne diziliş planına göre yerleşim alanı (bakınız. sahne diziliş planı) gözden geçirilmelidir.

Sahne temizliği kontrol edilmelidir.

Topluluğun konser verilecek yerde kaç mikrofon, nota sehpası(duruma göre ışıklı) ayaklık mikrofon sehpasına ihtiyacı olacağı hesaplanmalı ve bunlar topluluğun sahnedeki diziliş planına göre yerleştirilmelidir.

Sazende ve Hanendelerin ses cihazındaki gerekli tonlamalar ve miksajlar ayrıntılı bir şekilde yapılmalıdır.

Sahne ışıkları konsere uygun şekilde ayarlanmalıdır.

Konser başlamadan yarım saat önce sazandeler sazlarını akortlu bir şekilde sahneye bırakılmalıdır.

Konser Anındaki Sahne Disiplini

Sahneye çıkış ve sahneden inişler düzenli olmalı, önceden belirlenmiş bir sıra

veya kareografiye göre bu durum gerçekleştirilmelidir.

Tüm topluluk üyeleri konserin başlangıcından bitişine şefle bütünleşmeli, onun verdiği komutlara göre davranışlarını düzen altında tutmalıdır.

Konser başında veya diğer bölümün başında sazandelerin akortlarını kontrol etmeleri gerekir. Her ne kadar sazlar sahneye akortlu bırakılmışsa da dolu bir salonda sürekli ısı sirkülasyonu olacağından sazların akordu değişmiş olabilir.

Hanende ve sazandeler sahnede yerini aldığı anda eğer oturuyorlarsa şef sahneye davet edildiğinde veya sahneye çıkarken ayağa kalkmalıdır ve tekrar oturmak için şefin komutunu beklemelidirler.

Topluluk üyelerinin konser esnasında abartılı mimikleri, seyirciyle işaretleşmesi, yapılan hatayı belli edecek tavırlar sergilemesi, ya da icra edilen eserlerden etkilenip kendin geçtiğine dair tavırlar sergilemesi, dikkatsiz ve kontrolsüz davranması, şefle irtibatını koparması yapılmaması gereken davranışlardır. Topluluk konser esnasında ciddi olmalıdır ama bu topluluk üyelerinin suratının asık olacağı anlamına gelmez yüzlerinde daima küçük tatlı bir tebessüm olmalıdır..

Hanende solo icra sırasında aşırı el kol hareketleri ve abartılı mimik ve jestlerden kaçınmalıdır.

Solo icra için hanendelerin hangi aradan ve ne şekilde sahnedeki yerini alacağı önceden belirlenmiş olmalıdır ve sırası geldiğinde koşmadan veya aşırı yavaşlamadan yerini almalıdır.

Konser anında topluluk üyelerinden herhangi biri rahatsızlanabilir. Bu ihtimal göz önünde bulundurulup gerekirse durumun ciddiyetine göre o eleman sahneye çıkartılmaz. Sahnede fenalaşan birisi olacak olursa yanında olan bir veya iki kişi dikkat çekmeden koluna girip sahneden o kişiyle birlikte ayrılırlar. Eğer konser iki bölümlüyse ve bu hadise 1. bölümde gerçekleşmişse fenalaşan bireyi dışarı götüren elemanlar

2.bölüme katılabilir. Konser tek parça ise veya konserin ikinci bölümünde böyle bir durumla karşılaşılırsa sahneden ayrılan bireyler sahneye geri dönmemelidirler.

Kostüm Ve Makyaj

Sahne estetiği ve görüntüsü açısından önemli bir faktörde kostüm ve makyajdır. Maalesef yapılan çoğu Türk Musikisi konserlerinde kıyafet konusu problemler çıkartmıştır. Bir takım çevreler koro anlayışını batıdan aldığımız için kıyafetlerin de batıdaki gibi olması gerektiği yanılığısına düşmüşlerdir. Hal bu ki bu tip kıyafetler bizim müziğimizle kesinlikle uyuşmamaktadır.

Yaz ve kış şartlarına uygun kıyafetler seçilmelidir. Konser için özel kıyafetler edinmek çoğu topluluk için masraflı olacağından genellikle her topluluk elemanında bulunabilecek kıyafetler seçilir. Örneğin; sazandeler için siyah pantolon beyaz gömlek, koyu tonlarda kravat, siyah ayakkabı, siyah çorap, erkek hanendeler için siyah takım elbise, beyaz gömlek, koyu tonlarda kravat, siyah ayakkabı bayan hanendeler içinde siyah elbise siyah ayakkabı gibi. Tüm koronun aynı renkte kıyafetleri giyebileceği gibi, sazandeler, bayan ve erkek hanendelerde sahnedeki renk uyumu açısından gruplanabilir.

Seçilen kostümler ve tercih edilecek makyajlar genel itibariyle kesinlikle birbirine uygun olmalıdır. Kıyafet konusunda abartı kostümler giymek yanlıştır. Bayanlar için çok aşırı dekolte giyinmek uygun değildir. Kolye, yüzük, künye, bilezik aksesuarlar eğer karşıdan bakıldığında çok dikkat çekiyorsa topluluk elemanlarının bu tip aksesuarlarını konserde kullanmamaları gerekir. Ayrıca çorap konusu çok önemlidir.

Hanendeler, konser esnasında genelde ayakta oldukları için çorap problemi genelde sazandeler içindir. Sazandeler kıyafetlerine uygun çorap giymelidir.

Sunum

Aslında çok önemli olmasına rağmen bugüne kadar pek üzerinde durulmamış husus sunucu faktörüdür. Konseri tanıtan, sunan, seyircilerle birebir ilişkide bulunan, onlarla konser boyunca konuşan o dur. Amiyane bir tabirle malı pazarlayacak elemandır. Her ne kadar satışa sunulan mal çok kaliteli olsa da, iyi bir satış elemanı her zaman malı daha çok sattırır. Bu nedenle; izleyiciye hakim, etkili ve güzel bir ses tonuna sahip, mükemmel bir diksiyonu olan sunucu, topluluğun iyi bir şekilde tanıtımı ile eserler hakkında kısa açıklamalar yaparak, hem izleyicinin topluluğu daha iyi dinlemesini, hem de topluluk ve seyircinin daha iyi motive olmasını sağlar.

Sahne Dizilişi

Topluluk üyelerinin yerleşimi, topluluğun, yöneticinin tüm hareketlerini rahatlıkla görebileceği şekilde düzenlenmelidir. Bu düzenleme aynı zamanda, şefin de tüm koro üyelerini görmesini sağlayacaktır. Tüm koro üyelerinin zorluk çekilmeden görülebilmesi için arka dizilere yükseltme platformları kullanılmalıdır.

Sahne de ki ses dengesini ayarlamak çok kolay değildir. Hem sazandelerin kendi çaldıklarını duyabilmeleri, hem yanındaki sazardan akordu iyi duyabilmeleri gerekir. Hanendelerinde aynı şekilde sesleri birbirinin içinde karışmadan ve sazlarla senkronize şekilde seyircinin kulağına gelmelidir. Ayrıca bir diziliş yaparken de diğer bir önemli etken estetikdir, yani sahnenin karşıdan dengeli ve güzel görünüşüdür.

Motivasyon Çalışmaları

Genel Bakış

Topluluklarda motivasyon çalışmalarını değerlendirirken aklımıza gelmesi gereken ilk husus, topluluğun bulunduğu konum ve kapasitesine göre eser seçimidir. Seçilen eserler arasında denge olmalıdır. Bu eserlerin topluluk tarafından rahat okunabilmesi, ses aralığının topluluğa uygun olması önemlidir. Ayrıca bu seçimi

yaparken izleyicinin motivasyonunu ve şefin kendi çizgisini de göz önünde bulundurarak değerlendirme yapması gerekir. Topluluğun maddi imkanları doğrultusunda çalışma yapılacak yer, topluluk elemanlarının motive olmasını sağlamak için hazırlanabilir. Ortam ısısının dengede olduğu, temiz ve düzenli; seslerin homojen olarak duyulduğu bir ortamda çalışma yapmak önemlidir. Ayrıca çalışma yapılacak yere Türk Musikisinin önde gelen bestekar ve icracılarının resimleri asılabilir. Türk Musikisi ile alakalı yayınlar, fasiküller bulundurulabilir. Çalışmalar esnasında ne çok sıkıcı ne de çok rahat bir çalışma yerine tam ayarında çalışma yapılmalıdır. Eğer çalışma çok uzun sürüyorsa birden fazla bölümde yapılmalı ve imkanlar doğrultusunda topluluk üyelerine çay vs. gibi ikramlarda bulunulmalıdır. Yine imkanlar doğrultusunda yapılan provalardan bir tanesi sesli veya görüntülü kaydedilip topluluk üyelerine izletilebilir. Yapılacak konserin başka icralarının görüntülü veya sesli kayıtları varsa topluluk üyelerine izletilmeli veya dinletilmelidir. Topluluğun yaptığı hatalar varsa uygun bir dil ile topluluk uyarılmalı, eğer hatalar bireysel ise o bireylerle teke tek görüşme yapılmalıdır. Topluluğun performansını ve bulunduğu durumu çalışmalar esnasında sürekli bildirmekte motivasyon açısından önemlidir. Tabi tüm bu bahsi geçen hususların tam işleyebilmesi için şefin kendi otoritesi ve konumu ve de kendi davranışlarına özen göstermesi gereklidir.

Konser Öncesi Motivasyon

Konser öncesinde önemli olan bir motivasyon çalışması ise topluluk üyelerine konserden 1 gün önce iyice dinlenmiş ve hazırlanmış olmalarının gerekliliğinin aktarılmasıdır. Konserde giyilecek kostümlerin belirlenmesinde koro elemanlarının da fikirlerine muhakkak başvurulmalıdır. Sahne düzeni, temizliği, ortamın ısısı izleyici ve topluluğun dikkati açısından önemlidir. Konser başlamadan önce elemanların heyecan durumu değerlendirilmelidir. Telaşa ve aceleye meydan vermeden, güler yüzle sahneye çıkılmalıdır.

Konser Anındaki Motivasyon

Konsere güler bir yüzle başlamak, koroya sürekli olarak moral vererek başlamak yine motivasyon açısından önemli bir husustur. Eserlerin giderini ve temposunu,ahengini, izleyicinin de nabzını ölçerek iyi dengelemek gerekir. Şef eseleri koro ile birlikte alçak sesle söylemeli, jest ve mimiklerini iyi kontrol edebilmelidir.

Konser Sonrası Motivasyon

Konser bitiminde tüm topluluk elemanları tek tek tebrik edilmelidir. Yine genel hatalar ya da bireysel hatalar olmuşsa koroyla ve bireylerin kendileriyle bunların muhasebesi yapılmalıdır. Konser sesli veya görüntülü kaydedilmişse, kayıtlar topluluk üyelerinin her birine dağıtılmalıdır. Ayrıca mümkün olursa konser sonrası topluluk elemanlarıyla bir eğlence düzenleyerek topluluk mükafatlandırılmalıdır.

Genel Problemler

Çalıştırılan topluluğun vereceği konserin detayına göre saz ekibi oluşturulmalıdır. Bu Klasik fasılda, halk tarzı fasılda, dini musiki icralarında farklı farklı olacaktır.

Sololar hanendelere dağıtılırken, hanendenin ses rengine ve karakteristik özelliğine uygun eşleştirmeler yapılmalıdır. Tabi bunun için soloların verildiği hanendeler önceden dinlenmiş olmalıdır. Ayrıca bu işlemi yaparken diğer hanendeleri incitmeden sololar dağıtılmalıdır.

Hazırlanan repertuar topluluğun müzikalitesine göre belirlenmelidir.

Şef, kişilerin birbirleri ile sosyal ilişkilerini sürekli dengede tutmak zorundadır. Hatta topluluk bireylerinin arasındaki bağları kuvvetlendirmek adına, provalar haricinde

piknik vs. gibi aktiviteler düzenlenebilir. Çalışmalar anında veya çalışma haricinde topluluk bireyleri arasında oluşabilecek bir tatsızlık tüm çalışmaları ve topluluk bireylerini etkileyebilir. Bu tür tatsızlıklar olmuşsa bile şef bu bireyleri sulhe kavuşturmak zorundadır sulhe kavuşmasa bile en azından diğer bireylere bu aksettirilmemelidir.

Çalışma saatlerine mümkün olduğunca firesiz iştirak edebilmek önemlidir. Bu durum bugüne dek tüm yapılmış tüm konserlerin ve çalışmaların genelinde problem olmuştur. Bu yüzden bu üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur.

Şef , önemli hususları sürekli not almalıdır. Ayrıca eğer küçükte olsa yapılması gereken bir organizasyon varsa bunu bütün vasıflarıyla şefin üstlenmesi yanlış olur. Şef adaletli ve dengeli bir biçimde bunu topluluk üyelerine dağıtmalıdır. Sürekli aynı kimselere vazifeler vermek hem o kişiler için, hem de diğer bireyler için haksızlık olur.

Başka bir yere konsere gidilecekse şef topluluk için sağlanabilecek şartların en iyisini sağlamak zorundadır. Olacak ve olamayacak şeyler topluluğa şef tarafından net bir biçimde anlatılmalıdır.

Konsere konuk sanatçı çağırılmışsa, bu kimsenin, ulaşım, konaklama ve diğer ihtiyaçları en iyi biçimde karşılanmalıdır.

Davetiye basımı da üzerinde dikkatle durulacak konudur. Eldeki imkanlar doğrultusunda, yapılabilecek davetiyenin estetik ve biçim açısından en güzeli yeterli sayıda bastırılmalıdır. En doğrusu hanendelerin ve sazandelerin isimlerinin alfabetik sıraya göre yazılmasıdır.

Hanendeler için bireysel ses eğitimi çok önemli bir konudur. Eğer bir hanende topluluğunda entonasyon, koordinasyon gibi durumlar problem niteliği taşıyorsa bu problem büyük çoğunlukla bireylerin bu eğitimi tam anlamıyla alamamış olmasından kaynaklanıyordur. Toplulukta bu bireyler çoğunluktaysa şef, çalışmalardan önce duruş, doğru nefes gibi egzersizler yaptırmalıdır.

Hasta kimselere veya mutasyon dönemindeki bireylere konser için solo vermek veya konserde solo okutmak büyük risktir.

1.13. Koro Yöneticisinde Bulunması Gereken Özellikler

Yabancı dillerde Chef de Choeur (Fransızca), Chormeister Almanca, Digent, Kapilmeister, Conductor, Maestro... gibi kelimelerle idade edilen koro yöneticisine, Türkçe de , koro şefi veya yöneticisi adı verilmektedir.

Batıda gerçek anlamda koro ve orkestra yöneticiliği 18. yüzyılda bir meslek olarak gelişmeye başlamıştır. Margburg'lu müzisyen bir aileden olan J.Stamiiz (1750-1820, müzik tarihinde modern yönetim tekniğinin kurucusu olarak kabul edilir.

Daha sonraki yıllarda batıda pek çok koro şefi yetişmiştir. Türk müziğindeki koroların oluşmaya başlaması ile THM ve TSM de de özellikle son yıllarda gerçek anlamda koro şeflerinin yetiştiğini ve yetişmekte olduğunu görmekteyiz.

Herhangi bir enstrümanı virtüöz seviyesinde çalan bir kişi tekniği ve müzik kültürü ile bir eseri yorumlarken nasıl o enstrümana bir canlılık ve güzellik getiriyorsa, bir koro şefi de korosuna bir yorum ve güzellik getirmek durumundadır. Ancak burada belirtilen benzetmede kişi istediği şekilde kullanma özgürlüğüne sahiptir.

Oysaki koroyu oluşturan elemanlar, düşünen, duyan, hissedilen canlı varlıklardır ve kalabalık bir topluluktur. Koro şefi bu topluluğu kendi irade ve idaresi ile tek bir çağlı veya dev bir insan haline dönüştürüp onu yönlendirmek ve ona ses vermek zorundadır. Bu zor işi başarabilmek için koro şeflerinin bir çok özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle iyi bir koro şefinin, mükemmel bir müzik kültürüne, koroyu her bakımdan eğitebilecek bilgi, teknik ve beceriye sahip ve koro elemanlarının sevgi ve güvenini kazanmış olması lazımdır.

Koro veya topluluk şeflerinde bulunması gereken yeteneksel ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi hususunda ilk önce genel anlamda bir lider'in kişisel özelliklerini açıklamasında bulunup daha yönetici ve şef'in yeteneksel özelliklerini açıklayacağız.

Liderlik Özellikleri

Açıklık:

Sistem Liderinde bulunması gereken niteliklerden ilki açık olmaktır. Bu da üç temel noktada açık olmaktır. İletişime. Fikirlere. Değişime.

Karizma:

Karşınızdakine bir sözlü mesaj ulaştırırken duygularımız üç kanaldan iletiliyor. Karizmayı oluşturan ana nokta tavırlardır. Bu yönüyle ne olduğunuzda çok, nasıl olduğunuz yani karşınızdakilere nasıl davrandığınızı önemlidir.

Liderlerde Karizma Oluşturan Özellikler:

- 1) Etkileyici bir ses tonu
- 2) Çok yüksek bir hitap gücü
- 3) Çok etkili bir beden dili kullanımı
- 4) Etkili zihinsel özelliklere sahip olma (iyi bir hafıza ve iyi bir ezber yeteneği, hızlı düşünebilme, problem çözme gibi...)
- 5) Ciddi bir disipline sahiptirler
- 6) Yönettiği toplulukla ilgili büyük idealleri vardır ve bu idealleri onlara sürekli olarak aktarır ve böylece onların çalışma azmini her zaman canlı tutar.
- 7) Karşılaştığı problemleri derinlemesine düşünerek halleder.

Mücadele Ruhu

Tutku:

Bir lider: Kendisine verilen görevi yapmayı ve hedefine varmayı tutkuyla istemelidir.

Çalışkanlık:

Lider mesaiye bağlı kalmadan ancak mesai saatlerinde görevini terk etmeden tüm çalışmalarının başında bulunarak personelinin çalışmaya motive etmeli ve bunu da iyi bir denetimle yapmalıdır.

Yaratıcılık:

Yaratıcılık pratiklik ve üretkenlik demektir.

Yaratıcılık; bir liderin önemli özelliklerinden biridir. Hızla çalışan bir zihin ve yaratıcı çözümler ona grubun önderi olma yolunda önemli bir güç sağlar.

Güven:

Bir sistem liderin en önemli kişilik özelliklerinden biri de ekibine “GÜVEN” vermesidir. Güven vermeyi temel olarak üç nitelik oluşturur.

İnsanların birbirlerine olan güvenleri onların paylaşımını ve iletişimini, bu paylaşım ve iletişim de çalışma ortamının verimliliğini arttıracaktır.

Nitelik Ve Bilgi:

Bir kurumun tüm çalışanları sadece tarif edilen ve gösterilen şeyleri yapmamalı,

yaptıklarının ne olduğunu, nasıl olduğunu, niçin ve neden yaptığını bilerek yapmalıdırlar.

Bu nedenle alanımızla ilgili bilgi düzeyiniz ve üst düzey nitelikleriniz güçlü kişilik yapınızı pekiştiren özelliklerdir. Ve beklide bir liderin en değerli hazinesidir.

1. İcra ettiği musikinin teorik ve pratik bütün yönlerini eksiksiz bilmelidir.
2. Yönetim tekniklerini etkin ve estetik bir görünüm içinde kullanabilmelidir. Aynı anda hem sazandelerin hem hanendelerin dikkatlerini kendinde toplamak üzere motive edebilmeli, bunu için vücut dilini iyi kullanmayı bilmeli, konsantrasyon ve dikkati çok iyi olmalı jest mimiklerini yerli yerince kullanmalı estetik olmalıdır.
3. Zengin bir klasik Türk müziği repertuarına sahip olmalıdır.
4. sözlü eserlerin icrasında sözlerin manalarına göre eseri biçimlendirmeli, nüans özelliklerini doğru kullanmalı, bunun için de ileri derecede edebi bir bilgiye sahip olmalıdır.
5. Koro'da ses eğitimi gerçekleştirebilmelidir.
6. Toplulukta icra edilen sazları tek tek yakinen tanımalı, hangi sazın hangi duygulara hitap ettiğini bilmeli ve onları yerine ve özelliklerine göre kullanabilmelidir.
7. İcra anında bir kişinin dahi moral bozukluğu yaşamasının başarıyı etkileyeceğinin bilincinde olarak, topluluk üyeleriyle iletişimi son derece sağlıklı olmalıdır.

Koro Yöneticisinin Önemi- Görevleri

- 1 Koronun sanat düzeyini yükseltmek koronun çalışmak esaslarını belirlemek prova ve konserlerin disiplin içerisinde geçmesini sağlamak, repertuar seçimi ve konserlerin disiplin ve konser programlarını hazırlamak.
- 2 Koro elemanların azmini sürekli canlı tutmak, koro elemanlarını çalışmaya motive etmek.

- 3 Koro ve topluluklarda herhangi bir sıkıntı durumunda sıkıntıların meydana getirdiği olumsuz etkileri gidermek, verimli çalışmayı engelleyen koşulları ortadan kaldırmak.
- 4 Koro elemanlarının davranış ve ilişkilerini topluluğun genel ruh sağlığını kontrol altında tutmak.
- 5 Koro içerisinde dostluk ve arkadaşlık duygularının yaşandığı ortamların hazırlanmasını sağlamak,
- 6 Koroyu daima dinamik, üretken ve etkin kılmak.

1.14. Korolarda Yönetim Teknikleri

Bir müzik eserini bir arada seslendiren ses topluluğuna koro diyoruz. Bir diğer deyişle Koro, toplu şarkı söyleyenler grubudur. Bu tür ses topluluklarının söylediği müzik parçalarında koro müziği veya koro eseri adı verilir.

Yukarıda ki tanıma uygun ses topluluğunu yöneten kişiye koro şefi denir. Şef aynı zamanda koroyu konser etkinliklerine hazırlar. Cumhuriyet öncesinde eski hanendeler topluluğunu ortada ayrı bir konumda bulunan şef yerine baş hanende veya fasıl başı olarak bilinen en deneyimli ve sesi topluluk içinde en yüksek olan sanatçı yönetirdi.

Bugün de bu şekil yöntemlerle yönetilen müzik toplulukları bulunmaktadır. Daha sonraları Batı Müziği'nin kurallarının müzik dünyamıza yerleşmesi sonucu Türk Mûsikîsi'nde de koro yapısı uygulanarak koro şefi terimini kullanmıştır.

Milli kültürümüzün en önemli mihenk taşlarından bir tanesi olan klâsik Mûsikîmiz, zirve noktasına ulaşmanın verdiği haz ve ağır başlılıkla tarihsel sürecini devam ettirmektedir.

Osmanlı imparatorluğunda ve öncesinde mûsikîye çok önem verilmiş, dini ve din dışı formlarda ölmez eserler meydana gelmiştir. Bu eserler birkaç sazende ve

hanende ile icra edilebilecek kadar latif olmalarının yanı sıra çok kalabalık topluluklarda da icra edilebilecek kadar heybetli bir yapıya sahiptirler.

Küme fasılları, ince saz toplulukları, kaba saz takımları, mehteran ve Mevlevi ayini icra eden mutrib heyeti o dönem icra topluluklarının önde gelenlerindedir. Bu toplulukları yöneten kişiler küme fasıl, ince ve kaba saz topluluklarında hanende ve ritimzenler, mehter takımlarında mehter başı, mevlevi ayin icra eden mutrib heyetinde ise kudümzen başı idarecilik yapmıştır.

Klâsik Türk Mûsikîsi içerisinde çeşitli milletlerin müzik kültürlerini etkilemiş ve bazı akımlardan da etkilenmiştir. Özellikle 18.yy da garb mûsikîsinden bir hayli etkilenilmiştir. Öyle ki konusunda uzman olan müzisyenler kendi mûsikîlerini anlatmalarını ve öğretilmeleri için Osmanlı sarayına davet edilmiş ve ilerleyen zamanlarda paşa unvanına kadar yükseltilmişlerdir. O dönemdeki Osmanlı İmparatorluğunda ki yenilik ve ıslahat hareketleri de göz önünde bulundurulursa bu çok ta şaşılacak bir durum değildir. Klâsik Türk Mûsikîsi'nin o dönemdeki Batı Mûsikîsi'nden etkilenmesi sadece müzikal anlamda olmamış ve bu etkileşim bazı üslûpsal ve tekniksel değişiklikleri de beraberinde getirmiştir.

Bu değişikliklerden bir tanesi de topluluk anlayışının yerini koro kavramına bırakmasıdır. Gerçek bir koro kavramı içinde klâsik eserlerimizi icra eden bir topluluk 20.yy'a kadar olmamıştır. Klâsik Türk Mûsikîsi'nde ilk koro örneğini 1921 yılında Tanbûri Cemil Bey konserinde Ali Rıfat Çağtay'ın yöntemiyle görmekteyiz. Daha sonraları Darül Elhan'da hoca olan Ziya Bey'inde bu şekilde koro çalışmaları olmuştur.

Büyük üstad Mesud Cemil Bey Batı mûsikîsi'nden almış olduğumuz koro kavramını Klâsik Türk Mûsikîsine adapte etmede büyük rol oynamıştır. İdareciliğini ve şefliğini kendi yaptığı korolarda bir çok kere konserler vermiş, bu konserler neticesinde Türk Klâsik Mûsikîsini icra eden bir koronun nasıl yönetilmesi gerektiğini bizlere en güzel şekilde göstermiştir.

Klâsik Türk Mûsikîsi korusu yönetecek olan bir şefin çok donanımlı olması gerekmektedir. Bu donanım sadece müzikal anlamda kalmayıp kültürel ve uslûpsal öğeleri de içinde bulundurması gerekmektedir. Ayrıca şef tek yetkili olacağı için idarecilik vasıflarının da üst düzeyde olması ve bu meziyetlerini de ön plana çıkartması gerekmektedir. Bir konserin en güzel şekilde yapılabilmesi için en büyük görev şefe düşmektedir. Topluluk elemanlarının seçiminden, repertuar belirlenmesine, provaların nerde ve ne şekilde olacağından, çıkabilecek olan muhtemel sorunların çözümüne kadar ve buna benzer birçok alt başlık şefin görevleri arasında yer almaktadır.

Bir konserin güzel bir şekilde icra edilebilmesinde provaların önemi çok büyüktür. Bu provaların amacı teknik olarak eserlerin kusursuz bir şekilde icra edilmesini sağlamaktır. Yapılacak olan icrada sazların, koro elemanlarının ve solistlerin önce kendi aralarında sonra da topluluk olarak uyumlu olmaları gerekir. Bu uyumun sağlanması için bir takım metodlar geliştirmek ve uygulamak şefin insiyatifindedir.

Bir eserin güzel bir şekilde icra edilmesi için teknik olarak iyi hazırlanmış olmasının yanı sıra uslûp ve nüanslarına da dikkat edilmesi gerekir. Eserler icra edilirken şef yapılması gereken nüansları mimik ve jestleriyle tüm topluluğa hatırlatabilir. Sazende ve hanendelerin tüm dikkatlerinin şef üzerinde olduğu dikkate alınırsa, ufak gibi görünen bu ayrıntı icra kalitesini önemli ölçüde artırır. İcra edilecek parçanın sözlerini önceden korist ve solistlere hatırlatmak icrada ki riskleri azaltır.

Konser sırasında ve öncesinde de sakinliğin muhafaza edilmesi de şefin görevleri arasındadır. Provalar nasıl geçerse geçsin ortaya koyulacak olan icranın sorunsuz ve mükemmel bir şekilde olacağı inancı, tüm koro elemanlarına aşılmalıdır. Bu davranış topluluk elemanlarının konser öncesi büyük ölçüde rahatlamasını sağlar. Bunların olması için ilk önce şefin kendi sakinliğini muhafaza etmesi, varsa sıkıntı ve telaşını topluluğa yansıtması gerekir. Tabi bu ayrıntı direk olarak şefin tecrübesi ve profesyonelliği ile doğru orantılıdır.

Konsere çıkılırken sazandelerin akortlarını eksiksiz olarak yapmaları gerekir. Buna rağmen konser salonuna çıkıldığında bir akortsuzluk varsa, acele edilmemeli bu

sıkıntı giderilene kadar beklenilmelidir. Konser anında sazlardan birinin akordu düşecek olursa o saz, eser bitene kadar beklemeli ve diğer parçaya geçilmeden önceki arada bozulan akord yeniden yapılmalıdır.

Klâsik Türk Mûsikîsi konserlerinde önemli olan bir diğer hususta izleyici ve dinleyicilerin nitelikli olmasıdır. Konserin icrası ne kadar güzel olursa olsun seyredenler dikkati dağıtacak şekilde hareket ederlerse topluluğun konsantrasyonu bozulabilir.

Böyle durumlarda topluluğun şefi yine etkin rol oynar. topluluk sahneye çıkar çıkmaz konser salonuna seyirci giriş ve çıkışı son bulmalıdır. Topluluk şefi konser salonu yetkililerine verdiği talimatlarla bunu yapabilir.

Topluluğu yönetmek; yöneticinin eğitimine, alışkanlıklarına ve yeteneğine bağlıdır. Öncelikle topluluğa en yakın hitap edebileceğiniz yeri seçmelisiniz. Sazların ve seslerin dizilişine göre siz kendinize uygun yeri belirlemelisiniz.

Konser öncesi yaşanacak kötü bir tartışma konseri olumsuz etkiler, herkesin sinirsel olarak rahat olması gerekir. Eğer şef heyecanlanırsa karşı taraf daha olumsuz etkilenir. Rahat olunması gerektiği, yeteri kadar çalışıldığı, iyi bir konser olacağı telkin edilmeli, kişi önce kendisine güvenmelidir. konserde dikkatin başka tarafa çekilmemesi gerektiği anlatılmalı, etrafa kimler gelmiş diye bakılmamalıdır.

Sazların tonları en profesyonel olana göre yapılmalı. Eğer hepsi aynı tonda olursa bir problem söz konusu olur. Bizim için sazların ne kadar akortlu olduğu önemlidir. Bu durum Tonmaister'e bırakılmamalı bizzat koro şefi tarafından ilgilenilmelidir.

Yönetici ne kadar sakin ve rahat olursa konser o denli rahat yürür. Kan basıncının yükselmesi aceleciliği doğurur, bu da eserin giderini yürütür, provalardan daha hızlı çalınır. Koro elemanlarının alışık olmadıkları bir giderde okumaları sorun doğurur, kimi ayak uyduramaz, kimi gerçek gideri düşürmeye çalışır, kimi daha giderli okur, kelimeler sıkışır, ahenk bozulur. Bu durumda kendi şahsi hislerimiz doğrultusunda

hareket edip gideri düşürmek ikinci bir probleme neden olur. Nasıl başlandıysa o şekilde bitirmek en doğru olanıdır, sizin kasmak isteğinizi herkes aynı anda algılayamayabilir. Tek başına bir solist olsa belki istenilen yapılabilir ama koro aynı anda bu riski kaldıramaz. Gider konusu bu tarz durumlarda çok önemlidir.

Herkesin kendine has geliştirdiği en kolay anlaşılır hareketlerle ifade edilmelidir. Mümkün mertebe herkesle birlikte okumak gerekir. Ezbere çıkılan konserlerde sözler hatırlatılmalıdır. Provalarda koro elemanları şeften bu şekilde bir hatırlatma yöntemine alışkınlarsa konser esnasında da beklerler, şefin dalgınlık içinde bunu unutması kötü sonuçlar doğurur.

Sazları da aynı şekilde yönetmek gerekir. Serbest, dur – kalk, değişmeli eserlerde el, ağız, yüz hareketleri kesin, sert ve abartılı olmalıdır. Nerde kesinlik varsa orası belli edilmelidir. Bu tip kritik eserleri çoğu zaman tek bir kişi okur, ona müdahale etmek koroya etmekten daha kolaydır ve sonra koro kaldığı yerden devam eder. Ama bunu bir koronun bütünlük içerisinde yapabilmesi yöneticinin ve koronun dikkat başarısını sergiler.

Yönetici herkesi aynı anda idare etmek zorunda olduğu için daha dikkatli, ölçülü davranmalıdır. Sazlara ve seslere ayrı ayrı komutlar vermek yöneticinin başarısıyla orantılıdır.

Türk Mûsikîsi' nde topluluk yönetimi geleneksel olarak da büyük önem taşımaktadır. Cumhuriyet döneminden itibaren ses toplulukları, koro terimi ile anılmaktadır. Dolayısıyla koro şefi, görevi ve topluluk yöntemleriyle ön plana çıkmaktadır.

Koro şefinin özelliklerinde belirtilen yöntemler topluluk yönetiminin de başlıca yöntemleridir.

Eserlere Başlama, Eserin İcrası ve Bitiriş Teknikleri

Geleneksel müziklerimizde koro şeflerinin yetiştirildiği bir okul veya kurum halen yoktur. Bu nedenle profesyonel olan TRT Korolarında bu görevi, branşında üst düzeye ulaşmış sanatçılar arasında açılan şeflik sınavına girip başarıları yapmaktadır. Devlet korolarında ise, yine konusunda kendisini kanıtlamış sanatçılar arasından, yapılan atama ile seçilen ve genelde TRT sanatçısı olan kişiler yapmaktadır.

Amatör korolarımızdaki şefler ise, okullarda genellikle müzik öğretmenleri, dernek ve kurumlarda ise müzikle profesyonel veya amatör olarak uğraşan bu işte yetenekli kişilerdir.

Görüldüğü gibi müzikle profesyonel veya amatör olarak uğraşan, şeflik yapabileceğine inanan, az veya çok bu işe yeteneği ve gerekli vasıfları olan kişiler Türk Müziği korolarında şef olarak görev yapmaktadırlar.

Bu bölümde, konuyla ilgili profesyonel ve amatör müzikçiler ile özellikle müzik öğretmenlerine yardımcı olabilecek ve yönetimde de en önemli unsurlar olan, eserlere başlama, eserin icrası ve bitirilişler hakkında bazı kurallar verilecektir.

Eserine Başlama

Türk müziği korolarında türkü veya şarkıya başlama yüz metre koşacak bir atletin ilk çıkışındaki hatasız startı kadar önemlidir. Şefin eksik veya hatalı bir hareketiyle hele ilk esere hatalı bir şekilde giren bir koro, daha başlangıçta moral bozukluğuna uğrayacak ve belki de bütün bir konser programı sonuna kadar hatalar zinciri içinde yürüyecektir.

Eserlerin sonundaki bitiriş de en az başlama kadar önemlidir. Bunu da uzun mesafe koşan bir atletin son metrelerdeki deparı ve ipi göğüslemesindeki performans ve güce benzetebiliriz. Bu sırada yapılacak bir hata da her şeyi bozabilir. Bir eserin iyi başlanıp güzel bir şekilde okunması, bitişte yapılacak bir hata ile gölgelenebilir.

Bütün eserlerde bitiriş aynı olmayacaktır. Her türkü veya şarkının bir formu, sürati, yorumu ve vermek istediği bir mesajı vardır. Bu faktörler eserin giriş ve icrası sırasında olduğu gibi bitirişte de şefin hareketlerine bazı özellikler eklemesinde etkindir. Yani her eser de aynı yönetim olmayacaktır.

Geleneksel müziklerimizde giriş yani entre problemi pek yoktur. Bu daha fazla çok sesli korolarda zorluklar göstermektedir. Türk müziği korolarında giriş, büyük bir çoğunlukla çalgıların çalacağı araname veya bağlantı kısmının müziği ile olmaktadır.

Bazı eserlerde özel bir çalgısal bölüm bulunmaktadır. Neticede yine çalgısal bir bölümle giriş yapılmaktadır. Bu da tek sesli olduğu için girişte büyük bir problemle karşılaşılacaktır. Doğrudan araname veya bağlantı çalınmadan sözlü olarak yapılan girişlerde de değişen önemli bir şey olmayacaktır.

Türk Müziği Korolarında Esere Başlama Yöntemleri

Türk Müziği korolarında, eserlere başlama konusunda çeşitli şeflerin az da olsa değişik yöntemleri olmakla beraber, bunlar arasında çok büyük farklılıklar yoktur. Burada, tam, eksik ölçü ve sus la girilen eserlerin başlama teknikleri ile ilgili kişiler yöntem belirtilecektir.

Tam Ölçü İle Başlayan Eserlerde Başlama

Burada birinci yöntem, şefin iki vuruşluk bir ön hazırlık vuruşu vermesidir. Bu yöntemdeki ön hazırlık vuruşunun verilmesinden maksat, eserin ritmini yani metronomunu koroya hatırlatmaktır ve bu ön hazırlık vuruşunun eserin metronomuna eşit olmasına dikkat edilmelidir. Buna ek vuruşta diyebiliriz. Şu halde bu yöntemde,

1 – Bekleme noktası

2 – İki vuruşluk, hazırlık vuruşu (Ek vuruş)

3 – Başlama noktası

olmak üzere üç unsur olacaktır.

İkinci başlama yöntemi ise daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bundan ön hazırlık vuruşu yapılmadan, bekleme noktasından, başlama noktasına gelinerek, başlanılmaktadır.

Her iki yöntemde de sağ ve sol el eşgüdümlü olarak kullanılmaktadır. Ayrıca koro hangi tip başlama ile alışmış ve çalıştırılmış ise bu yöntem değiştirilmemelidir.

Eksik Ölçü İle Başlayan Eserlerde Başlama

Eksik ölçü ile başlayan eserlerde girişte, tam ölçü ile başlamalarda olduğu gibi, iki yöntem uygulanabilir. İlkinde, iki vuruşluk ön hazırlık vuruşundan sonra eksik ölçü vurularak başlama noktasına gelinir ve başlanır.

Sus (Es) la başlayan eserlerde de aynı şekilde yöntemler uygulanabilir. Ancak bu kez “ sus “ genellikle şefin işareti ile ritim sazın vuruşu ile belirtilerek başlanır.

Eserlere başlama sırasında dikkat edilmesi gereken başlıca noktalar şunlardır:

Eserlere başlama, tereddütsüz, belirgin olmalı, aşırı sertlikten kaçınılmalıdır.

Koro şefi, başlamadan önceki son vuruşta korosuyla birlikte nefes almalı ve ağız biçimiyle söylenecek ilk heceyi koroya hatırlatmalıdır.

Bekleme noktasından sonra vurulan hazırlık vuruşunun, eserin metronom, yapı ve duygusuna uygun olmasına özen gösterilmelidir.

Bazı şefler, başlama sırasında, eserin bir ölçüsünün usûlünü vurup, sonra başlamaktadırlar. Bu yöntem daha çok batı korolarında uygulanmaktadır. Türk müziği korolarında da uygulanabilir.

Koro Yönetim Tekniklerinin Uygulanmasında Temel Davranışlar

Duruş

Koro yönetim tekniklerinin uygulanmasında ilk temel davranış duruştur. Çalışmalar sırasında daha çok piyanonun başında ya da koronun önünde zaman zaman hareket halinde olan yönetici, konser sırasında belirli bir konumdadır. Korosu ile arasındaki uzaklık, koronun sayısal oluşumuna göre değişir. Büyük kadrolu koroların yönetiminde, yönetici, koroya biraz daha uzakta ve tüm üyelerin kendisini rahatlıkla görebilecekleri bir noktada yerini almalıdır.

Bu duruş rahat, dengeli, dinamik ve güven veren bir görüntüyü yansıtmalıdır. Seslendirilecek yapıtın karakterine göre şekil alabilen, kararlı, kendine güvenen, koroya ve dinleyiciye güven telkin eden bu duruşta, estetik görünüm özenle korunmalı ve aşırılıklardan uzak, ölçülü bir yönetim biçimi amaçlanmalıdır.

Gözler, mimikler ve onları tamamlayan bedensel devinimler de büyük önem taşımaktadır.

Ses Verme ve Girişe Hazırlanma

Ses verme şekli ve süresi çok önemlidir. Esere bir akorla başlanıyorsa, önce bu sesler melodik olarak verilmeli, sonra ise akor halinde duyurulmalıdır. Tüm partilerde sesdaş bir giriş varsa ilk iki nota ard arda ritmik olarak verilmelidir. (Önce temel ses sonra giriş tonu verilmeli)

Hazırlık Vuruşunu Verme

Hazırlık vuruşu her şeyden önce soluk almaya çağrı hareketidir. Esere başlamadan önce alınan ilk soluktan sonra, genellikle iki cümle arasında soluk alınır. Yöneticinin yapıta ilişkin hazırlık vuruşuyla ifade etmesi sonucunda, onunla duygu ortaklığı kuran koro üyeleri, kendi aralarındaki iletişimi de güçlendirmektedirler.

Giriş - Başlama

Giriş her zaman, hata yol açmayacak şekilde kesin, ritmik ve anlaşılır olmalıdır. Hazırlık vuruşu ve ardından gelen giriş hareketi, yapıtın temposu içinde düşünülmelidir.

Ölçü Vurma

Yönetme hareketi ölçüye dayanır. Ölçü vuruşlarında ; hareket sürekli olmalıdır. Vuruşlar canlı ve diri olmalıdır. Hareket esnek olmalıdır. Vuruşların genişliği ile hız arasında tutarlılık olmalıdır.

Anlatım Ve Yorumu Belirleyen Jest Ve Mimikleri Kullanma

Vuruş teknikleri, seslendirilen yapıttaki şarkı söyleme biçimi ile uyumlu ve ifadeli olmalıdır. Bilekler aşırı bükümlü olmayıp, esnek ve rahat bir hareketi ifade etmelidir. Aşırı bükülmene bilek hareketleri zamanla temponun çekilmesine ve dolayısıyla pesleşmelere neden olabilir. Koro yöneticisi vuruşlarıyla ölçüyü belirtir ancak müzik gerektiriyorsa zaman zaman ölçü vuruşları dışında el hareketlerine genellikle tasarladığı ifade ve yorum düşüncesini koroya yansıtmak için kullanılmalıdır. Bu düşünce ve yorumların koroya aktarılmasında mimiklerin rolü de önemlidir.

Görkemli, heybetli bir anlatımı veya birden kuvvetlenen nüansı yansıtabilme için, gerilimli ve sert bir yüz ifadesi, tatlı bir ifadeyi veya hafif bir nüansı belirtmek içinse çözümlü rahatlamış, sakin ve gülümseyen bir yüz ifadesi kullanılmalıdır.

Bitiriş – Bitirme

Bir müzik eserine, seslendirme – yorumlama süreci, yöneticinin anlaşılır biçimde göstereceği kesin bir hareketle son bulur. Buna hareketi (bitirme atağı) denir.

Yapıt bazen tüm partilerde aynı sesle veya bir akor ya da bir susla son a erebilir. Bazen de bu sesin veya akorun ya da susun süresi daha da uzatılabilir. O halde bitirişlerde birbirinden farklı yaklaşımlar söz konusudur.

1.15. Örnek Repertuvarlar

RAST

1-Rast Peşrev	Benli Hasan Ağa
2-Rast Kar-1 Muhteşem	Abdülkadir Meragi
3-Rast Beste-Nev Hıramın Sana	Dilhayat Kalfa
4-Rast Ağır Semai-Geçen Şimdi Bu Demler	Lem'i Atlı
5-Rast Şarkı-Gönlümün Ezhar İçinde	Fehmi Tokay
6-Rast Yürük Semai-Kuyinde Figanımda Acep	Artin Ağa
7-Rast Şarkı-Dil Bir Güzele	Dede Efendi
8-Rast Saz Semaisi	Benli Hasan Ağa

FERAHFEZA

1-Ferahfeza Peşrev	Tanburi Cemil Bey
2-Ferahfeza Kar Kasr-1 Cennet	Dede Efendi

3-Ferahfeza Beste-Ey Kaş-ı Keman	Dede Efendi
4-Ferahfeza Nakış Beste- Çağlayan cuy-i ...	Muallim İsmail Hakkı Bey
5-Ferahfeza Ağır Semai-Bir Dilber-i Nadide...	Dede Efendi
6-Ferahfeza Şarkı-Bir Verd-i Rana	Dede Efendi
7-Ferahfeza Yürük Semai –Bu Gece Ben Yine...	Dede Efendi
8-Ferahfeza Şarkı-Tutarak Kalbimin Üstünde...	Cinuçen Tanrıkorur
9-Ferahfeza Saz Semaisi	Tanburi Cemil Bey

MAHUR

1-Mahur Peşrev	Gazi Giray Han
2-Mahur Kar	Abdülkadir Meragi
3-Mahur Beste-Ta-Bekey Sinemde Ca Etmek...	Dilhayat Kalfa
4-Mahur Beste-Seyret İzar-ı Yari.....	Taşcızade Recep Efendi
5-Mahur Ağır Semai-Yaktı O Lale Ruh Beni	Ebubekir Ağa
6-Mahur Şarkı –Düşün Yine Bir Şuh-i Sitemkare	Latif Ağa
7-Mahur Yürük Semai-Yine Zevrak-ı Derunum...	Dede Efendi
8-Mahur Şarkı –Gülşen-i Ezhar Açtı Her Yana	Basmacı Abdi Efendi
9-Mahur Saz Semaisi	Gazi Giray Han

SİPİHR (Zeki Arif Ataergin)

1-Sipihir Peşrev
2-Beste:Hayalin Kuşe-i Gamdan Benim Aram-ı Canımdır
3-Ağır Semai :Şem-i Harim-i Hayretim Pervaneler Ağlar Bana
4-Yürük Semai :Dilde Tabım Ol Kadar Nuş Eylesem Deryaları
5-Şarkı: Serv-i Nazım Hasretinle Ruzi Şeb Kan Ağlarım
6-Şarkı :Gönül Avare Kaldı Yar Elinden
7-Şarkı: Bir Nazlı Çiçeksın Bilemem Ruhum
8-Şarkı:Gözlerim Görmezdi Hiç Sen Olmasın Şevk-i Cihan
9-Sipihir Saz Semaisi

NİHAVEND

1-Giriş Taksimi	
2-Nihavent Peşrev	A.Rıfat Çağatay
3-Murabba Beste:Nalendendir Ney Gibi	A.Rıfat Çağatay
4-Nakış Beste:Zülfün Görenlerin Hep....	A.Rıfat Çağatay
5-Ağır Semaî:Gördüm Yine Bir Afet-i Nadide Edayı	A.Rıfat Çağatay
6-Yürük Semaî: Bu Tab İle Ruhsare-i Canane..	A.Rıfat Çağatay
Ara Taksim	
7-Şarkı:Aşk Ateşi Sinemde Yine Şule-Feşandır	Hacı Arif Bey
8-Şarkı: Dün Gece Rüyada Gördüm Yarimi	Hacı Arif Bey
9-Nihavend Saz Semaisi	Neyzen Tevfik

FERAHNAK

1-Ferahnak Peşrev	Tanburi Mehmet Zeki Ağa
2-Beste : Söyletme Beni Canım Efendim Kederim Var	Zekâi Dede
3- Ağır Semaî: Dil- i Biçareyi Mecruh Eden ...	Dede Efendi
4- Yürük Semaî: Sensiz Cihanda Aşıka İşaret Revamıdır	Zekâi Dede
5- Şarkı: Bir Nigahın Kalbimi Etti Esir- i Aşkın	Tanburi Cemil Bey
6- Şarkı: Ruhumda Bahar Açtı	Artaki Candan
7- Ferahnak Saz Semaisi	Kemani Ali Ağa

BAYATİARABAN

1-Bayatiaraban Peşrev	Gazi Giray Han
2- Beste: Bülbül- i Dil Ey Gül-i Rana Senindir	Hacı Sadullah Ağa
3- Ağır Semaî : Rakseyleyecek Naz ile...	Hacı Sadullah Ağa
4- Yürük Semaî: Diller Nice Bir	Hacı Sadullah Ağa
5- Şarkı: Gönlümü Hicrana Yaladı Ah o Mehveş...	Rahmi Bey
6- Şarkı: Bir Hüsnü Melek Etti Beni	Ali Bey

7- Bayatıaraban Saz Semaisi

Rauf Yekta Bey

GÜLİZAR

1- Gülizar Peşrev	Tanburi İshak
2- Murabba Beste: Beste-i Zincir-i Zülfündür Gönül	Tanburi İshak
3- Ağır Semaî: Bir Hoş Hıram Taze Civan	Tanburi İshak
4- Yürük Semaî: Bileydi Derdi Derunum	Tanburi İshak
5- Şarkı: Sormadı Hal-i Dil-i Gam Hareyi	Nikos Ağa
6- Şarkı: Bivefa Bir Çeşmi Bidat	Dede Efendi
7- Gülizar Saz Semaisi	Tanburi İshak

NİŞABUREK

1- Nişaburek Peşrev	Büyük Osman Bey
2- Beste: Bir Kere Yüzün	İsmail Hakkı Bey
3- Ağır Semaî: Câme-i Gürh ile Sanma...	Hasan Ağa
4- Yürük Semaî : Meyleyip Bir Gül-i Zare	Ali Rifat Bey
5- Şarkı: Görmek İster Daima Her Yerde ...	Barbos Efendi
6- Şarkı: İftirakınla Efendim	Cevdet Çağla
7- Nişaburek Saz Semaisi	Küçük Osman Bey

HÜZZAM

1- Hüzzam Peşrev	Osman Bey
2- Şarkı: Bekledim Yıllarca Lakin...	Rakım Erkutlu
3- Şarkı: Sen Sanki Baharın Gülüsün	Musa Süreyya Bey
4- Şarkı: Sen de Leyla'dan mı Öğrendin	Hilmi Soykut
5- Şarkı: Sensiz Geçecek Günleri...	Şerif İçli

İKİNCİ BÖLÜM

I.BULGULAR

2.1.Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 1. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Bu Dersi Almış Bir Öğrenci Olarak Kendinizi Amatör Veya Profesyonel Bir Koroyu Yönetecek Düzeyde Buluyor musunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.

I	Yeterli bulmuyorum. Bu konuda herhangi bir deneyimim olmamsıdan olsa gerek birkaç çalışmadan sonra yapabileceğime inanıyorum
II	Bu tarz bir eğitimle başardığımı gördüm şu an bir çocuk korusu yönetiyorum eğitim metodu hem yönetim şeklimi geliştirdi hemde özgüvenimi teorilerle arttırdı
III	Hayır bulmuyorum kendime her ne kadar teori ve pratikle desteklense de kendime güvenemiyorum
IV	Evet. Bu derste herhangi bir topluluğu çalıştırmak ve yönetmek için gerekli hususları öğrendiğimi düşünüyorum
V	Sanırım yönetebilirim. Sadece ders bilgilerinden değil pratik yaparak pek çok şeyi canlı uygulama imkanı buldum bu derste
VI	Biraz daha tecrübe kazanmalıyım diye düşünüyorum. Nasıl yönetebileceğimi öğrendim ancak tecrübe şart.
VII	Evet buluyorum bu derste her yönü ilke bir koro nasıl yönetilir öğrendim
VIII	Profesyonel bir koroyu yönetme cesaretini kendimde toplayabilir miyim bilmiyorum ama amatör koro ve dernek korolarını yönetebileceğime inanıyorum
IX	Doğru buluyorum bu ders bana çok fazla şey öğretti bu konuda diğer eksikliklerimi ancak uygulama yaparak giderebilirim
X	Bilgi olarak yeterli ama pratik olarak daha eksik yönlerimiz mevcut bu konuda

Çizelge 2. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Bu Dersin Koro Ve Topluluk Yönetmek Dışında Hangi Yönlerinize Katkıda Bulduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi

I	Kendime olan güvenimi yerine getirdiğine inanıyorum bir topluluğa hitap etme gücünü bu dersten aldım insanlara bir şeyleri anlatıp öğretebileceğimi anladım
II	Bu konuya bakış açımı değiştirdi bir koroyu yönetmenin görüldüğünden çok daha farklı ve ayrıntılı bir iş olduğunu kavradım kendime güvenimi kazandım
III	Güven duygumu ve güzel bir şey ortaya koymanın pek çok ayrıntıda gizli olduğunu kavradım.
IV	Sorumluluk bilincimi arttırdığımı hissediyorum. Özgüven kazandım
V	Sadece bir şeyleri bana yapabildiğimi göstermesinin dışında birlikte müzik yapmak ve yaptırmak kavramlarında kazandırdı.
VI	Koro yöneticiliğine bakış açımı değiştirdi. Bu işi çok daha ciddi ele almamız gerektiğini anladım.
VII	Dersteki konular bir koroyu yönetmekten çok daha fazla ayrıntıyı bize öğretti. Kendime güven duymamı sağladı.
VIII	Pratik uygulamalarla heyecanımı yenmemi sağladı. Özgüven duygum gelişti.
IX	Bu iş için ne kadar yoğun bir çaba sarf etmek gerektiğini öğrendim. Bir şeyleri başarmanın gururunu yaşadım.
X	Pratik uygulamalarla kendime güvenmemi sağladı.

Çizelge 3. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Sizce Bu Derste Öğretilmesi Hedeflenen Ders İçeriği Amacına Tamamı İle Uygun Mu?”Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi

I	Genel hatları ile uygun ancak daha çok pratik yapılmalı.
II	İçerik uygun ancak farklı gruplar oluşturarak bir çalışma metodu denenebilir diye düşünüyorum.
III	Kesinlikle yeterli buluyorum . hem içerik hem de teorik olarak çok şey öğrendim.
IV	Amacına çok uygun hazırlanmış bir ders içeriği . Uygulamaları daha çok olmalı
V	Ben ders saatini çok az buluyorum içerik yeterli olsa da pratik sıkıntısı yaşamakta teorik bilgileri uygulamak için yeterli zaman kalmıyor. Haftada iki saatten dört saate çıkartılmalı.
VI	Çok uygun hazırlanmış bir ders programı çok keyifle ve öğrendiğimi hissederek işledik konuları.
VII	Amaç olarak tamamen uygun ancak hem ders saati azlığı ve buna bağlı olarak ta uygulama yetersizliği bence önemli bir problem.
VIII	Uygundur. Ben kendime bu ders sayesinde çok önemli bilgiler kattığımı düşünüyorum .içerik çok güzel hazırlanmış
IX	Zaman olarak daha geniş bir zamana yayılmasını isterdim bir yıl ve iki saatlik bir ders olarak görmek bizim uygulama yapamamamızı sağlıyor. İçerik uygun ancak zaman dar.
X	çerik kesinlikle çok yeterli . Ancak uygulama azlığı söz konusu.

Çizelge 4. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Dersin İşlenişi Hakkında Herhangi Bir Öneriniz Varmı?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.

I	Uygulama sayısı artırılmalı .
II	Zaman sıkıntısı giderilerek reel bir organizasyonun öğrenciler tarafından yapılmasının sağlanması.
III	Pratik uygulamalarında gerçek bir konseri yalnızca öğrencilerin yapması sağlanarak daha verim alınabileceğine inanıyorum.
IV	Daha çok pratik yapılmalı zaman sebebi ile teoride öğrendiğimiz pek çok güzel şeyi uygulamaya fırsatımız olmuyor.
V	Mutlaka sahneli bir salonda ve katılım sayısı en az 40 kişi ile yapılmalı bu sebeple ders 2. sınıftan itibaren uygulansa daha iyi olabilir
VI	Profesyonel grupları izlemek adına büyük çaplı organizasyonlara topluca katılıp sonrasında değerlendirme yapılmalı.
VII	Teorik bilgiler kadar pratik tarafı da uygulanmalı. Zaman yetersiz
VIII	Yok. Ben hem teorik hemde pratik olarak pek çok şeyi öğrendiğimi düşünüyorum
IX	Canlı konserlere gidilerek konser sonrası eleştiriler yapılmalı veya konser cd leri izlenerek ders anlatılmalı.
X	Teorik bilgiler kesinlikle bir kitapta toplanmalı bunun yanında bir uygulama programı belirlenip ders saati arttırılarak uygulanmalı.

Çizelge 5. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Bu Ders Hakkında Yayınlanacak Ve Bu İçeriği Taşıyacak Bir Ders Kitabı Türkiyedeki Amatör Ve Profesyonel Korolara Fayda Sağlarını ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi

I	Kesinlikle fayda sağlar yol gösterici olarak ve kaynak olarak mutlaka bulunmalı
II	Gerek yöneticiler gerekse koro elemanları için ciddi bir kaynak kitap olur düşüncesindeyim.
III	Çalıştırıcı ve şeflerin eksik yönlerini gidererek başarıya götürü kesinlikle gerekli.
IV	Koro ile ilgilenen herkes için kaynak kitap olur. Özellikle konservatuvar mezunu bizler için ilerde bire bir kullanacağımız bir başucu eseri sayılabilir.
V	Koro yöneticilerini her yönü ile geliştirecek iyi bir kaynak olur.
VI	Kesinlikle evet.
VII	Büyük yarar sağlar diye düşünüyorum.
VIII	Aynen ders içeriği gibi hazırlanmış ayrıntılı bir kitap pek çok koro yöneticisi için faydalı olur kanatindeyim
IX	Kitapla birlikte profesyonel koro yöneticileri ile yapılacak ortak bilgi paylaşımlarının faydalı olacağını düşünüyorum.
X	Evet çok faydalı bir çalışma olur.

Çizelge 6. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Bu Dersi Aldıktan Sonra Koro (Topluluk) Yönetimine Bakış Açımızın Değiştiğini Hissediyormusunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.

I	Evet tabi ki hissediyorum . Şu an çok daha bilinçliyim bu konuda ve kafamda pek çok şey sekilenmiş durumda.
II	Bunu kesinlikle hissediyorum. Bir şeylerin farkına varmamı sağladı.
III	Evet değişti hiçte kolay olmadığını gördüm bu için
IV	Teorik olarak bir şeyler değişti ancak pratikte bunları başarabilecek miyim bilmiyorum
V	Artık bu konuda bir dolu bilgiye sahibim ve bakış açımı çok değiştirdi.
VI	evet
VII	Bir konseri izlediğimde olaylara daha eleştirel gözle yaklaşabiliyorum artık en önemli faydalarından biri bu benim için
VIII	Bakış açımın tam anlamıyla değiştiğini hissediyorum
IX	Mutlaka daha önceden de bir şeyler biliyordum ama konunun ayrıntıları konusunda hiçbir fikrim yoktu bakış açımı çok değiştirdi.
X	Koro yöneticisinin bir koro için bu kadar önemli olduğunu ve bu iş için ciddi bir alt yapı gerektiğinin farkına vardım.

2.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 7. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Katıldığınız Amatör Veya Profesyonelce Hazırlanmış Çalışmalarda Yöneticilerin Hangi Davranış Ve Tutumları Sizi Olumlu Veya Olumsuz Etkilemiştir ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi.

I	Her iki şekilde etkilendim . Gereksiz agresif haller çalışma performansını çok düşürüyor. Koronun çalışma azmini kırıyor.
II	En olumlu davranış şekli severek ve sevdirerek çalışma yaptırılmaları idi gergin çalışmalar motivasyon problemi doğuruyor.
III	Hata yapılan hallerde gergin davranılması en hoşlanmadığım çalışma şekli oldu her zaman
IV	Çoğu zaman disiplinsizlikleri, çoğu hallerde de disiplini baskı ile karıştırma halleri etkilendiğim olumsuz haller oldu . En olumlu etkilendiğim yönleri ise sevecen tavırları ve öğretimlerini zevkle yaptırılmaları oldu.
V	Sürekli aynı seslerin ve sazların solo performansları üzerinde durulması beni son derece rahatsız etmiştir. Bu dengeyi kurup güven telkin eden yöneticileri daha başarılı buluyorum.
VI	Tatlı sert tutumdan her zaman memnun kalıyorum ama bu tutuma çok az rastladım. Ya çok gergin yada çok relax çalışmalar oluyor .
VII	Doğru müzikal tercihler değil kişisel tercihlerle davranıldığında olumsuz etkileniyorum.
VIII	Bir çalışma yapılırken konsere değil savaşa çıkıyormuş gibi hazırlanıyoruz çoğu zaman disiplinle insanlar üzerinde baskı oluşturma arasında sıkışılıp kalınıyor olumlu olarak öğrencisine güvenen ve bunu belli edip rahatlatan şefler den daha olumlu etkileşim alıyorum
IX	Şevk, destek güven dolu bir çalışmadan hoşlanıyorum. Sanat böyle yapılırsa olumlu etkiler insanları
X	Sabırlı ve tutarlı yaklaşımları beni olumlu, gergin davranışları ise olumsuz etkilemekte.

2.3. Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 8. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin“Katıldığınız Etkinlik Dinleti Ve Konserlerin Çalıştırılma Ve Yönetilme Tekniklerini Yeterli Buluyor musunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi

I	Çok fazla bilgiye sahip olmamakla birlikte koro yöneticilerinin müzikal, kültürel ve psikolojik konularda donanımlı olduklarında bu işi layığı ile yapabileceklerini düşünüyorum.
II	Pek çok koro şefi ile çalışma fırsatı yakaladım ve çalışmalarından öğrendiğim çok fazla şey oldu daha iyiyi yakalamak ancak çalışmak ve bu konuda uzmanlaşmakla mümkün
III	Çoğu zaman yeterli buluyorum .
IV	Evet buluyorum .
V	Çalıştırılma teknikleri doğru olabilir ama yönetilme konusunda aynı hisleri taşımıyorum.
VI	Genel olarak yeterli buluyorum. Derste öğrendiğim pek çok şeyinde uygulamada ne denli kullanılabildiğini gözlemliyorum.
VII	Bu güne kadar katıldığım çalışmaların çoğu için evet buluyorum azınlıkta olsa çalıştırılma ve yönetilme biçimlerini beğenmediğim etkinlikler oldu.
VIII	Yeterli buluyorum fakat bazen çok verimli olmayan çalışmaların içinde buluyoruz kendimizi.
IX	Evet buluyorum
X	Daha iyi çalışma ve yönetme teknikleri uygulanabilir diye düşünmekteyim

Çizelge 9. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Verdiğiniz Konserlerde Hazırlanan Repertuarları Bu Derste İşlenen Repertuar Hazırlama Tekniklerine Uygun Buluyormusunuz ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi

I	Çoğunluğu bu tekniklere uygun hazırlanmış oluyor. Ancak amatör bir topluluğun konser repertuarı ile profesyonel bir topluluğun repertuar kalitesi birbirini tutmuyor şüphesiz.
II	Bulduğum konserler için hazırlanan detayların hepsi yerine göre hazırlanmış amaca hitap eden repertuarlardı.
III	Evet çünkü verdiğimiz konserlerde repertuar hazırlıkları titizlikle hazırlanıyor.
IV	Genel olarak başarılı buluyorum.
V	Her şeyin yerli yerinde hazırlandığını düşünüyorum . Yerine ve zamanına göre yapılmış kaliteli repertuar o etkinliğin kalitesini de artırıyor.
VI	Kendi katıldığım etkinliklerin pek çoğunda başarılı buluyorum ancak ülke genelindeki çalışmalar için aynı hisleri taşımıyorum.
VII	Her konser detayı için aynı şeyi söyleyemem ama çoğunlukla uygun .
VIII	Evet buluyorum
IX	Uygun buluyorum
X	Daha titizlikle hazırlanabilir diye düşünmekteyim.

Çizelge 10. Klasik Türk Müziği Bölümlerinde Eğitim Gören Öğrencilerin “Bulduğunuz Bölge İtibari İle Verilen Konserlerde Hazırlıklar Ve Sahneleme Sürecinde Yapılan Hazırlıklar Size Yeterlidir ?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Çizelgesi

I	Konser hazırlıkları yeterli oluyor ancak konser salonları yeterince iyi değil
II	Kesinlikle yeterli bulmuyorum. Bu konuda ciddi bir çalışma gerekli.
III	Bu ancak iyi bir halkla ilişkiler biriminin bölümlerde oluşturulması ve bir ekip çalışması ile mümkün çok yeterli olduğunu düşünmüyorum
IV	Bazen çalışma performansı ile ilgili bazen de sahneleme sürecinde alt yapı eksikliği ile ilgili ciddi problemler oluyor tabii ki.
V	Bence bariz hatalar yapılabiliyor prova verimliliği yerine prova sıklığı tercih ediliyor yada emek verilip yapılan bir konser için düzgün izleyici kitlesine ulaşamıyor
VI	Teknik alt yapı yetersiz bence ses sistemi konser salonu gibi ayrıntılar üzerinde daha sık durulmalı bunun yanı sıra duyuru safhası ciddi problemlerle atlatılıyor.
VII	Maalesef hiç yeterli bulmuyorum.
VIII	Konserin ilan edilmesi ve tabiri caizse pazarlanması konusunda çok büyük problemler var . Bunun yanı sıra teknik altyapı sıkıntıları da mevcut
IX	Öncelikle iyi konser salonlarına ihtiyacımız var ve daha sonra kaliteli bir izleyici kitlesine ulaşma yönünde adım atmamız gerekli
X	Çok kötü. Özellikle küçük şehirlerde sıkıntılar yaşanmakta bu konuda.

2.4. Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 11. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “ Koro Ve Topluluk Kavramları Arasındaki Fark Sizce Ne Olmalıdır ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Koro, hem saz hem de ses olarak kalabalık bir gruptan oluşurken topluluk, koroya nazaran çok daha az kişi sayısından oluşmaktadır.
II	Koro ve topluluk kavramları arasındaki en önemli fark icracıların sayıları olduğunu düşünüyorum.
III	Koro elemanlarının sayısı topluluk elemanlarının sayısına göre çok daha fazladır.
IV	Bence koro ve topluluk kavramları arasında ki tek fark, topluluklarda sazende ve hanende olarak koroya nazaran az kişiyle icra gerçekleşmesidir.
V	Koroların kalabalık olması ve toplulukların daha az kişilerle sınırlı olması tek farktır.
VI	Koro ve topluluk kavramı arasındaki fark kişi sayısının farklılığıdır.

2.5. Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 12. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Klasik Türk Müziğinde Koro (Topluluk) Yöneticisi Yetiştirme Problemi Var mı ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Klâsik Türk Müziğinde koro (topluluk) yöneticisi yetiştirme problemi bence halen var.
II	Koro veya topluluk yöneticisi yetiştirme konusunda günümüzde bir problem olduğunu düşünmüyorum.
III	Koro (topluluk) yöneticisi yetiştirme çalışmaları için kısmen eksikliklerin olduğunu söyleyebilirim.
IV	Bence fazla bir problem yok. Fakat daha iyi bir eğitim sistemiyle oturtulabilir.
V	Koro(topluluk) yöneticiliği yetiştirilmesinde sıkıntı olduğunu düşünüyorum
VI	Bana göre bu konuda büyük bir problem veya eksiklik olmadığı kanısındayım.

Çizelge.13. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Türkiye de Amatör Koro Ve Derneklerde Görev Yapan Yönetici Ve Şeflerin Eğitim Durumu Ne Olmalıdır ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Bence Amatör koro ve derneklerde görev yapan yönetici ve şeflerin eğitim durumunun müzikal anlamda yüksek olması gerekmektedir.
II	Müzikalite bakımından kendilerini geliştirdikleri taktirde yüksek bir eğitim almaları gerektiğini düşünmüyorum.
III	Kesinlikle konservatuar veya müzik eğitim mezunu olmalılar.
IV	Eğitim durumunu çok önemli bulmuyorum önemli olan şefin kendini geliştirmesi ve koro karşısındaki performansı
V	Özellikle Türk Müziği konusunda eğitim veren bir kurumdan mezun olmuş olması gerekir bana göre.
VI	Her ne kadar çalıştıracağı koro amatör de olsa şefin bu konuda iyi olması gerekmektedir ve eğitim düzeyinin yüksek olması gerekir. Türk Müziği bölümünden mezun olmalıdır diye düşünüyorum

Çizelge 14. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Türkiye de Amatör Koro Ve Derneklerde Görev Yapan Yönetici Ve Şeflerin Kişisel Özellikleri Ne Olmalıdır ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Bence Amatör koro ve derneklerde görev yapan yönetici ve şeflerin koroya hakim olabilmesi için idareyi ve disiplini sağlamak için liderlik özelliğinin olması gerekmektedir.
II	Bu şeflerin profesyonel şefler gibi atak,hızlı düşünüp çabuk çözümler üreten, idareci, neyin nerde kullanılacağını bilen yapılarının olması gerekir.
III	Benim görüşüm bir şefte liderlik özelliği olacağı gibi çabuk sinirlenmeyen, soğuk kanlı, koroyu sıkmadan fakat disiplini de bozmayan özelliklerin de olması gerekir.
IV	Dediklerini yaptırabilen fakat fazla baskın olmayan (koro elemanlarını soğutmayan), dikkatin dağılması halinde hemen toplayabilen her şeyin zamanlamasını iyi ayarlamayı bilen özellikleri taşınmalıdır.
V	Amatör koro ve derneklere giden kişilerin çoğu bu işi profesyoneller gibi değil de zevk amaçlı giderler. Bu yüzden bu şeflerin idareyi ve disiplini sağlayan özelliklerinin olacağı gibi koro elemanlarını sıkmadan, yeri geldiğinde esprilerle dersi daha eğlenceli hale getirebilir.
VI	Eleştiriye açık olmalılar, pısrık değil de kendine güvenen yapılarının olması gerekmektedir. Ders sırasında çıkabilecek küçük sorunlara serin kanlılıkla müdahale edip ortalığı yatıştırabilmelidir.

2.6. Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 15. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Size Bu Sorularla Birlikte Bildirilen Koro (Topluluk) Yönetimi Ders İçeriği Sizce Yeterlimi ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Bence ders içeriğinde uygulama olduğu taktirde yeterlidir.
II	Koro (Topluluk) yönetimi ders içeriğinin tam olarak yeterli olmadığını düşünüyorum. Uygulama programı da hazırlanmalı mutlaka.
III	Kesinlikle yeterlidir.
IV	Ders içinde uygulamaya daha fazla yer verilirse yeterli olabileceğine inanıyorum.
V	Çok güzel hazırlanmış bir program yeterli olacağını düşünüyorum.
VI	Koro yöneticisi olarak bu dersin bu yolla iyi bir şekilde geliştirdiğini düşünüyorum.

2.7. Yedinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 16. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Profesyonel Ve Amatör Koro Şeflerinin Bilgi Alışverişinde Bulunacağı Bir Platform (Kongre Seminer Panel) Sizce Gerekli mi dir? Destek Verir mi siziz?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Kesinlikle gerekli olacağına inanıyorum. Destek veririm.
II	Profesyonel ve amatör Koro şeflerinin bilgi alışverişinde bulunacağı bir ortamın desteklenmesi ve sık sık oluşturulması gerekir.
III	Evet gereklidir. Hem bizler için hem de musikimiz adına faydalı olur diye düşünmekteyim
IV	Mutlaka her iki koro şefinin birbirlerinden bilgi alışverişi edinebileceği için gerekli buluyorum ve destekliyorum.
V	Bence böyle bir platformun gerekli olduğu gibi her zaman yapılması taraftarıyım. Desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.
VI	Kesinlikle gereklidir ve destek veririm. Mutlaka bir iletişim ağı kurulmalı

2.8. Sekizinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 17 . Türkiye’deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Sizce Bizim Musikimizle Batı Müziği Yönetim Tekniği Ve Anlayışı Arasındaki En Önemli Farklar Nelerdir ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Bana göre Türk Mûsikîsi ile Batı Müziği arasında ki farkların en başında Batı Müziğinde çok sesli korolara yer verilmesidir. Bizim Mûsikîmizde ise tek seslidir. Bu yüzden yönetimde farklılıklar vardır.
II	Batı Müziğinde koro yönetimi sırasında şef elindeki bir çubukla yönetir ve el kol hareketleri çok daha farklıdır. Türk Müziğinde çubukla yönetmek çok verimli olmaz.
III	Benim görüşüme göre Batı Müziğinde koro yönetimi sırasında el kol hareketleri sınırlıdır. Bizim Mûsikîmizde ise koro şefi ellerini ve kollarını abartıya kaçmadan rahatça kullanabilir.
IV	Batı Müziği çok sesli olduğu için ona göre şefleri farklı yöntemler kullanarak yönetimi sağlarlar.
V	Bizim Mûsikîmizde koro şefi ile Batı Müziğinde koro şefi arasında bence duruş ve yönetim farklılıkları çok bariz biçimde gözlemlenmektedir.
VI	. -----

Çizelge 18. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Bir Klasik Türk Müziği Topluluğu Yöneticisi Yetiştirmek İçin Batı Müziği Eğitim Metotlarından Faydalanmak Gerekir Mi?”Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Ben böyle bir şeyden faydalanılması gerektiğini düşünmüyorum.
II	Batı Müziği Eğitim Metodlarından faydalanmanın çok fazla değil ama gerekli olacağına inanıyorum. Özellikle iyi şefler yetiştirme konusunda faydalanacağımız çok şey var
III	Kesinlikle farklı yönetim teknikleri görmek açısından gereklidir.
IV	Klasik Türk Müziği yöneticiliği ile Batı Müziği yöneticiliği arasında farklılıklar yaşandığı için bence gerek yok
V	Bu konuda çok fazla olumlu düşünmüyorum ama yarar sağlayabilir.
VI	Bence Batı Müziği Eğitim Metodları gibi farklı kaynaklardan yardım almak Klasik Türk Müziği yetiştirmede büyük yarar sağlar. Gerekli olduğunu düşünüyorum

Çizelge 19. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Klasik Türk Müziği Korolarının Şefe İhtiyacı Yoktur Görüşünü Savunuyor musunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Klâsik Türk Müziği korolarının şefe ihtiyacı vardır.
II	Bence büyük koroların kesinlikle bir şefe ihtiyacı vardır. Aksi taktirde ortaya birliktelik yakalanmadığı zaman problemler çıkacaktır.
III	Klâsik Türk Müziğinde özellikle profesyonel toplulukların şefe ihtiyacı olduğunu düşünmüyorum.
IV	Müziğimizde özellikle şefin olması gereken koro (topluluk) lar amatör koro(topluluk)lardır.
V	Şefe ihtiyacı yoktur görüşünü savunmuyorum. Bence vardır.
VI	Klâsik Türk Müziği Korolarında her ne kadar şefe ihtiyacı duyulmadığı söylene de ben şefe her zaman ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.

2.9. Dokuzuncu Alt Probleme Ait Bulgular

Çizelge 20. Türkiye deki Farklı Bölgelerde Amatör Veya Profesyonel Koro Ve Topluluk Çalıştırıp Yöneten Uzmanlara Yöneltilen “Klasik Türk Müziğinde Koro(Topluluk) Yönetimi İle İlgili Başvuru Yapabilecek Kaynak Sıkıntısı Yaşıyor musunuz ?” Sorusuna Verilen Cevapların Çizelgesi

I	Kesinlikle kaynak sıkıntısı yaşanmaktadır.
II	Koro (topluluk) Yönetimi için özellikle Türk Müziği adına büyük kaynak sıkıntısı olduğunu düşünüyorum.
III	Klâsik Türk Müziğinde koro(topluluk) yönetimi dersleri haricinde araştırabileceğimiz kaynak sayısı maalesef çok yetersiz kalmaktadır.
IV	Bu konuyla ilgili her ne kadar hocalarımızdan yardım alsak ta yazılı kaynak olarak elimizde fazla yok.
V	Koro (Topluluk) Yönetimi ile ilgili kaynaklar bulunabiliyor ama yetersiz kaldığını düşünüyorum.
VI	Elimizde bu konuyla ilgili çeşitli yazılı kaynaklar var. Fakat daha geniş kapsamlı kaynaklar olabilirdi.

Sonuç ve Öneriler

Birinci alt probleme ait öğrencilerin, koro (topluluk) yönetimi dersine ilişkin görüşlerinin; öğrencinin bir koroyu yönetebilecek düzeyde bilgiye bu ders sayesinde sahip olduğu , bu dersi almış olsa dahi kendinde henüz pratik eksikliği bulunduğu, derste öğretilen teorik bilgileri desteklemek için bir yılın yetersiz kaldığı bu konuda daha çok uygulama yapılması gerektiği,uygulamalı dersler sırasında kendilerine olan özgüven duygusunun daha arttığı , bu dersin sorumluluk biliçlerine katkıda bulunduğu, bu konuda bu tezde savunulan ders içeriğinin yeterli olduğu, uygulamalar sırasında canlı performansların ve daha önce verilmiş konser cd'lerinin izlenerek koro yöneticilerinden öğrenilecek çok şey olduğu, dersin mutlaka sahnede yapılması gerektiği, bu konuda hazırlanacak olan bir ders kitabının hem kendileri hemde Türkiye deki muhtelif korolara fayda sağlayacağı ve bu ders sayesinde koro yöneticiliğine bakış açılarının değiştiği saptanmıştır.

İkinci alt probleme ait öğrencilerin, koro (topluluk) yöneticiliği hakkındaki yorumlarının; agresif , adam kayıran, disiplinsiz bir yönetim şekli sergileyen koro şeflerinden olumsuz etkilendikleri , sabırlı, tutarlı, sevecen, iyi motive edebilen, güven duygusunu karşıya hissettiren, disiplini tatlı sert bir tutumla sağlayabilen koro şeflerinden olumlu etkilendikleri saptanmıştır.

Üçüncü alt probleme ait öğrencilerin, aldıkları eğitim doğrultusunda hazırlanan konser ve etkinliklere ilişkin görüşlerinin; çalışmalar sırasında koro şeflerinden yöneticilik anlamında çok şey öğrendikleri, çalışma tekniklerinin daha da geliştirilerek bir sistem belirlenmesi gerektiği, bu etkinlik ve konserler için hazırlanan repertuarların çoğunlukla yeterli ve yerine göre hazırlanmış olduğu, ülkemizde bir etkinlik için hazırlanan teknik ve halkla ilişkiler alt yapısının çok yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

Dördüncü alt probleme ait uzmanların, koro ve topluluğun tanımlarına ilişkin görüşlerinin; koroların ses ve saz olarak sayıca daha fazla kişiden oluştuğu,

toplulukların ise korolara göre sayıca daha az sanatçı kadrosu ile çalışan gruplar olduğu saptanmıştır.

Beşinci alt probleme ait uzmanların, klasik Türk müziğinde koro yöneticiliğine dair yorumlarının; ülkemizde koro yöneticiliğine dair daha iyi ve sistemli bir eğitimin verilmesi gerektiği ve şef yetiştirme probleminin yaşandığı, profesyonel koro yöneticiliği yapacak müzisyenlerin iyi bir eğitim kurumundan hem bu konuda hem tüm müzikal alt yapısı konusunda yeterli teknik eğitimi almış olması gerektiği, amatör koroları çalıştıracak ve yönetecek şeflerin dahi herhangi bir konservatuvar veya müzik eğitim okulundan mezun olmasalar bile hem genel müzikalite hem de şeflik ile ilgili iyi bir alt yapı ile donatılmış olması gerektiği, şeflik yapacak bir insanın liderlik özelliklerini tam anlamı ile taşıması gerektiği, pratik zekaya sahip, eleştirilere açık ve bu yolla kendini geliştirmeyi başaran, disiplini baskı kurmadan sağlayabilen insanlar olması gerektiği tespit edilmiştir.

Altıncı alt probleme ait uzmanların, koro (topluluk) yönetimi dersine ilişkin görüşlerinin; bu tezde savunulan ders içeriğinin, uygulama planı çıkartılarak teorik bilgilerle birlikte yürütüldüğünde bir öğrencinin koro ve koro yönetimi hakkında tam bilgiye sahip olması açısından yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Yedinci alt probleme ait uzmanların, mesleki iletişim konusundaki görüşlerinin; muhtelif bölgelerde farklı korolar çalıştıran amatör veya profesyonel şeflerin mutlaka belli aralıklarla bir araya gelerek bilgi alışverişinde bulunması gerektiği, iletişim ağının kurulmasının hem kendilerine hem de klasik Türk müziği koro ve topluluklarına fayda sağlayacağı saptanmıştır.

Sekizinci alt probleme ait uzmanların, yönetim teknikleri ile ilgili görüşlerinin; batı müziği yönetim tekniği ile klasik Türk müziği yönetim şekilleri arasında büyük farklılıklar olduğu, hem duruş hem de yönetim biçimi olarak batı müziğinin çok sesli, klasik Türk müziğinin ise tek sesli ve daha çok uslûba dayalı bir müzik türü olması

sebebi ile farklılık gösterdiğinin, tamamen olmasa bile batı müziğinin hem şef yetiştirme metotlarından hem de ifade gücünden faydalanılması gerektiği, klasik Türk müziği korolarının şefe mutlak ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir.

Dokuzuncu alt probleme ait uzmanların, koro (topluluk) yönetimi ile ilgili kaynak sıkıntısına ilişkin görüşlerinin; bu konuda yayınlanacak bir kitaba ihtiyaç duyulduğunun ve bu konuda kaynak problemi yaşadıkları saptanmıştır.

Bu tezde uzmanlar ve öğrencilerle yapılan görüşmeler, bize koro (topluluk) yönetimi dersinin klasik Türk müziği eğitimi veren tüm okullarda doğru bir yöntemle uygulanması gerektiğini göstermiştir. Bu sebeple dersle ilgili savunulan ve tezde belirtilen ders içeriği pratik çalışmalarla desteklenerek konservatuvarlarımızın klasik Türk müziği bölümlerinde bir yıl yerine en az iki yıl uygulanmalı ve bu yolla klasik Türk müziğinde koro (topluluk) yöneticisi problemi ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

Konu ile ilgili daha önce yayınlanmış tüm yayınlar incelenip, konu ile ilgili genel eksiklikler tespit edilerek tüm şeflere kaynak olabilecek bir çalışma (kitap) hazırlanmalı, konunun uzmanları kabul edilen profesyonel koro yöneticileri ile birlikte ortak bir çalışma zemini yaratılarak ve dernek, vakıf ve diğer amatör koro yöneticileri bu çalışma ortamından faydalandırılmalıdır.

Türkiye'deki amatör, yarı profesyonel ve profesyonel korolara ziyarete gidilerek yada teknolojik imkanlardan faydalanılarak tüm yöneticilere ulaşılmalı konu ile ilgili görüşleri, genel sıkıntıları dinlenilmeli ve bundan hareketle koro (topluluk) yönetimi ile ilgili çalışmalara yön verilerek bilgi alışverişi imkanı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞU, O. (1996) Türler ve Biçimler. İzmir :Ege Üniversitesi Basımevi
- ALTAN, S. İ. (1965) Ses Eğitimi Ders Notları . İstanbul
- ARKAN, M. (1971) Koro Ve Koro Yönetimi . Ankara :Mili Eğitim Basım Evi
- BOZKURT, H.(2000) Görüşme . Konya
- CEVANŞİR, B, GÜREL, G . (1990) Foniatri Ders Notları Cerrahpaşa İstanbul
- COLSON, E. (1963) Ses Ve Ses Eğitimi. İngiltere : Pamuk Yayınları . Çeviri Ayla C.
- CURA, G.(1987) Ses Türleri .XI. Akademik KBB Kongresi Bildirisi
- ÇATBAŞ, E. (2005) Görüşme .Eskişehir
- ÇEVİK, S. (1997) Koro Eğitimi Ve Yönetim Teknikleri. Ankara :Doruk Yayınları
- ÇOBAN, A. (2001) Cana Şifa Nağmeler (Cd – rom)
- EGÜZ, S. (1991) Toplu Ses Eğitimi Ankara: Milli Eğitim Yayınları
- EMNALAR, A. (1997) Türk Müziğinde Koro. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları
- HATIPOĞLU, A. (1998) Selçuk Üniversitesi Türk Müziğinde Formlar Ders Notları Konya

İSTANBUL DEVLET KTM KOROSU,(1998) Dede Efendi (Cd- Rom)

KADIN BESTEKARLAR (Gürsel Koçak Yönetiminde). (2003) Mahur Beste
(Cd-Rom)

LAURUSSE, M. (1995) 7. Cilt

MAX, K. (1992) Güzel şarkı söyleme Sanatı Tere Yayınları Çeviri Rümeyza
Hayta

SELÇUK, M. N. (1970 - 75) Konser Ve Bant Kayıtları (Cd-rom)

ÖMÜR, M. (1993) KBB Ders Notları İstanbul

ROBERT, M. (1963) Ses Sağlığı Makaleler Çeviri Ayla C.

SAYGUN, A. A. (1958) Musiki Nazariyatı, Ankara: Maarif Basımevi Devlet
Konservatuvarı Yayınları.

SEZGİN, B. (1985 - 99) Konser Ve Bant Kayıtları (Cd- rom)

TAŞCI, A. Ş. (2005) Görüşme İstanbul

TÜRK DİL KURUMU, Türkçe Sözlüğü. (1990) Ankara

UÇAN, A. (1987) Türkiye’de Müzik Öğretmenliği Eğitiminin Dünü-Bugün
Yarını, Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarının Dünü-Bugünü-Geleceği
Sempozyumu, Ankara: Tebliğler

VARIŞ, F. (1976) Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler, Ankara:
Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları

Ekler

Ek 1. uzmanlara yöneltilen görüşme soruları

1. Koro Ve Topluluk Kavramları Arasındaki Fark Sizce Ne Olmalıdır ?
- 2 .Klasik Türk Müziğinde Koro (Topluluk) Yöneticisi Yetiştirme Problemi Varmı ?
- 3 . Size Bu Sorularla Birlikte Bildirilen Koro (Topluluk) Yönetimi Ders İçeriği Sizce Yeterlimi ?
4. Profesyonel Ve Amatör Koro Şeflerinin Bilgi Alışverişinde Bulunacağı Bir Platform (Kongre,Seminer,Panel) Sizce Gereklimidir? Destek Verir mi siziz?
5. Türkiye de Amatör Koro Ve Derneklerde Görev Yapan Yönetici Ve Şeflerin Eğitim Durumu Ne Olmalıdır ?”
6. Türkiye de Amatör Koro Ve Derneklerde Görev Yapan Yönetici Ve Şeflerin Kişisel Özellikleri Ne Olmalıdır ?
7. Sizce Bizim Musikimizle Batı Müziği Yönetim Tekniği Ve Anlayışı Arasındaki En Önemli Farklar Nelerdir ?
8. Bir Klasik Türk Müziği Topluluğu Yöneticisi Yetiştirmek İçin Batı Müziği Eğitim Metotlarından Faydalanmak Gerekir mi?
9. Klasik Türk Müziği Korolarının Şefe İhtiyacı Yoktur Görüşünü Savunuyor musunuz?
10. Klasik Türk Müziğinde Koro(Topluluk) Yönetimi İle İlgili Başvuru Yapabilecek Kaynak Sıkıntısı Yaşıyor musunuz ?

Ek 2. öğrencilere yöneltilen görüşme soruları

1. Bu Dersi Almış Bir Öğrenci Olarak Kendinizi Amatör Veya Profesyonel Bir Koroyu Yönetecek Düzeyde Buluyor musunuz ?

2. Bu Dersin Koro Ve Topluluk Yönetmek Dışında Hangi Yönlerinize Katkıda Bulunduğunu Düşünüyorsunuz?

3. Sizce Bu Derste Öğretilmesi Hedeflenen Ders İçeriği Amacına Tamamı İle Uygun Mu?

4. Dersin İşlenişi Hakkında Herhangi Bir Öneriniz Varmı?

5. Bu Ders Hakkında Yayınlanacak Ve Bu İçeriği Taşıyacak Bir Ders Kitabı Türkiye deki Amatör Ve Profesyonel Korolara Fayda Sağlarmı ?

6. Bu Dersi Aldıktan Sonra Koro (Topluluk) Yönetimine Bakış Açınızın Değiştiğini Hissediyormusunuz ?

7. Katıldığınız Amatör Veya Profesyonelce Hazırlanmış Çalışmalarda Yöneticilerin Hangi Davranış Ve Tutumları Sizi Olumlu Veya Olumsuz Etkilemiştir ?

8. Katıldığınız Etkinlik Dinleti Ve Konserlerin Çalıştırılma Ve Yönetilme Tekniklerini Yeterli Buluyor musunuz ?

9. Verdiğiniz Konserlerde Hazırlanan Repertuarları Bu Derste İşlenen Repertuar Hazırlama Tekniklerine Uygun Buluyormusunuz ?

10. Bulduğunuz Bölge İtibari İle Verilen Konserlerde Hazırlıklar Ve Sahneleme Sürecinde Yapılan Hazırlıklar Size Yeterlidir ?

KORO (TOPLULUK) YÖNETİMİ DERS İÇERİĞİ

1. Sanat ve müzik eğitimi üzerine
 - A. Sanat
 - B. Müzik
 - C. Sanat ve müzik eğitimi
2. Koro kavramı ve tarihçesi
 - A. Koro tanımı
 - B. Dünya tarihinde ilk ses toplulukları
3. Klasik Türk Müziğinde koro (topluluk) anlayışının tarihsel gelişim süreci
4. Devlet konservatuvarı klasik Türk müziği bölümünde okutulan koro(topluluk) yönetimi dersinin gerekliliği ve önemi
5. Korolarda hazırlık süreci ve seçme kriterlerinin belirlenmesi
 - A. Topluluk kurmak ve çalışmalara hazırlık
 - B. Eleman seçimi
6. Klasik Türk müziği korolarında akort kavramı
7. Özelliklerine göre koroların (toplulukların) çalıştırılma yöntemleri
 - A. Amatör korolar
 - B. Yarı profesyonel korolar
 - C. Profesyonel korolar
8. Koro (topluluk) disiplini, motivasyon ve genel problemler
 - A. Genel çalışma disiplini
 - B. Sahne disiplini
 - C. Çalışma ve konser motivasyonu
 - D. Sıkça karşılaşılan problemler ve çözümleri adına yaklaşım yöntemleri
9. Repertuar seçimi

10. Korolarda (topluluklarda) ses eğitimi,sağlığı ve korunması

- A. İnsanda ses oluşumu hakkında
- B. Ses çeşitleri
- C. Toplu ses eğitimi
- D. Ses sağlığı ve korunması

11. Koro yöneticilerinde bulunması gereken özellikler

- A.Genel kişilik özellikleri
- B. Müzikal özellikleri

12. Klasik Türk müziği korolarında yönetim teknikleri

13. Konser

- A. Konser hazırlıkları
- B. Son prova
- C. Konser tarzına uygun saz tercihleri
- D. Konser anı
- E. Konser sonrası eleştiriler ve değerlendirmeler

14. Örnek repertuvarlar